Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya

Ajuntament de Barcelona

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans

LLISTA D'ENTITATS DE LA TAULA

Organismes oficials

- Generalitat de Catalunya
- Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
- Ajuntament de Barcelona
- Ajuntament de Lleida
- Ajuntament de Sant Cugat del Vallès

ONG i altres entitats socials

- Associació Catalana per la Pau
- Col·lectiu Maloka - Colòmbia
- Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat
- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya
- Cooperacció
- Entrepobles
- Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament
- Federació Catalana d'ONG per la Pau
- Fundació Pagesos Solidaris
- Fundació Pau i Solidaritat - CCOO
- Fundació per la Pau
- Intermón - Oxfam
- Justícia i Pau
- Lliga dels Drets dels Pobles
- Moviment per la Pau
- Sindicalistes Solidaris - UGT
- Solidara - Intersindical-CSC

Entitats observadores

- Brigades Internacionals de Pau-Catalunya
- Escola de Cultura de Pau de l'UAB
- Fundació Juristes Sense Fronteres

VIII JORNADES SOBRE COLÒMBIA DRETS HUMANS I TRACTATS COMERCIALS

VIII JORNADES SOBRE COLÒMBIA

DRETS HUMANS I TRACTATS COMERCIALS

15 d'abril
Saló de cròniques de l'Ajuntament de Barcelona

16 i 17 d'abril
Sala d'actes, seu central CCOO-Catalunya

2010

Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia

VIII JORNADES SOBRE COLÒMBIA

DRETS HUMANS I TRACTATS COMERCIALS

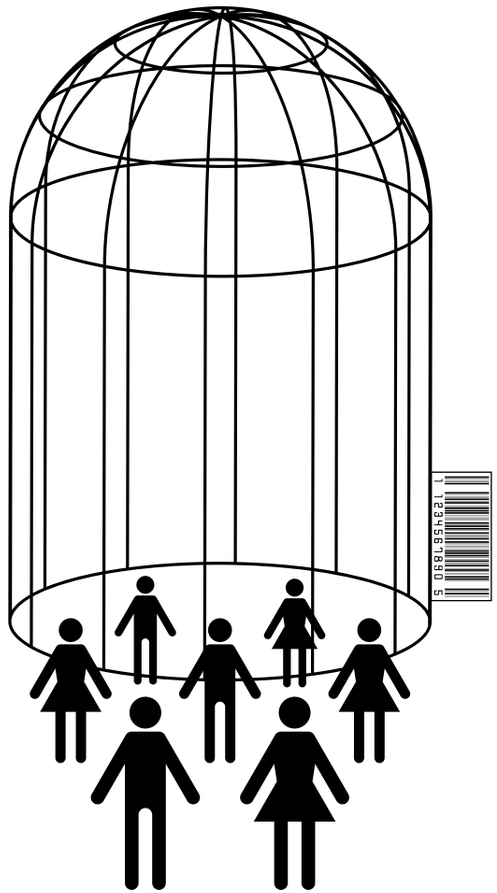

Coedita:
**Taula Catalana per la Pau
i els Drets Humans a Colòmbia**

**Oficina de Promoció de la Pau
i els Drets Humans.
Generalitat de Catalunya**

Coordina:
**Nubia Rojas
Amaia García**

Traducció:
Albert Nolla

Disseny:
Joan Luzzatti

Impressió:
9·disseny SL

D.L.:
B-44.294-2010

BY NC ND

Imprès en paper reciclat

Taula Catalana per la Pau
i els Drets Humans a Colòmbia

Carrer de les Tàpies, 1-3
08001 Barcelona

Tel. +34 93 329 03 53
Fax: +34 93 442 05 05

taula-colombia@pangea.org
www.taulacolombia.org

Índex

9 **PRESENTACIÓ**

13 **Inauguració**

Ramon Sanahuja, Coordinador de Cooperació Internacional i Immigració de l'Ajuntament de Barcelona.

David Minoves i Llucià, Director General de Cooperació i Acció Humanitària de la Generalitat de Catalunya.

Laura Pelai, Secretària Adjunta de la Secretaria General de d'UGT a Catalunya.

Joan Carles Gallego, Secretari General de CCOO Catalunya.

Jumon Erra, Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia.

TAULA 1

23 **QUÈ SON ELS TRACTATS DE LLIURE COMERÇ (TLC) I COM HAN AFECTAT ELS PAÏSOS SIGNANTS?**

MODERA: ISABEL PALLARÉS, SECRETARIA GENERAL D'INTERSINDICAL - CSC

25 **Jeff Vogt,** Especialista en Política Econòmica Global - Unió Sindical "America's Union Movement" (EUA).

37 **Cecilia López**, Economista i Senadora colombiana.

TAULA 2

53 **SESSIÓ DE CASOS: COM IMPACTARIA EL TLC EN DIFERENTS COL·LECTIUS COLOMBIANS?**

COL·LECTIU DE TREBALLADORS/ES:

MODERA: DOLORS CAMATS, PARLAMENTÀRIA DE INICIATIVA PER CATALUNYA VERDS - EVIA

57 **Ricardo Echeverri,** Viceministre de Protecció Social - Colòmbia.

61 **Domingo Tovar,** Secretari de General Central Unitaria de Trabajadores de Colombia- CUT.

COL·LECTIU AFROCOLOMBIÀ:

MODERA: CARLES CAMPUZANO, DIPUTAT DE CONVERGÈNCIA I UNIÓ

75 **Claudia Mosquera,** Investigadora de la Universidad Nacional de Colombia.

79 **Eugenio Marulanda,** President de la Confederación Colombiana de Cámaras de Comercio - Confecámaras.

COL·LECTIU INDÍGENA:

MODERA: FRANCESC CANET, DIPUTADO D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

87 **Luz Mery Vanegas,** Representant del Consejo Regional Indígena del Cauca (CRIC).

93 **Horacio Guerrero García,** Defensor Delegat pels Indígenes i les Minories Ètniques - Defensoría del Pueblo de Colombia.

COL·LECTIU DE CAMPEROLS/LES:

MODERA: NÚRIA PARLON, SECRETÀRIA DE SOLIDARITAT I COOPERACIÓ DEL PARTIT SOCIALISTA DE CATALUNYA

125 **Johanna Cáceres,** Representant de la Federación Nacional Sindical Unitaria Agropecuaria - Fensuagro.

137 **Salomón Kalmanovitz,** Economista i analista econòmic colombià.

TAULA 3
141 **DEBAT: COMPLEIX COLÒMBIA AMB ELS REQUISITS DE DRETS HUMANS PER A SIGNAR UN TRACTAT DE LLIURE COMERÇ AMB LA UNIÓ EUROPEA?**
MODERA: AMAIA GARCÍA, TAULA CATALANA PER LA PAU I ELS DRETS HUMANS A COLÒMBIA
143 **Augusto García,** Ambaixador de Colòmbia (en funcions) a Espanya.
147 **Aura Rodríguez,** Representant de Techo Común (Plataformes d'entitats de pau i drets humans de Colòmbia) i directora de la Corporación Cactus.
153 **Lourdes Castro,** Responsable d'incidència del Grupo Sur.
157 **Emmanuel Raison,** Responsable d'Incidència de l'Oficina Internacional de DDHH- Acción Colombia (OIDHACO).

165 **CLOENDA**
Andreu Felip, Director de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament de la Generalitat de Catalunya.
Xavier Badia, Director de l'Oficina de Promoció de la Pau i els Drets Humans de la Generalitat de Catalunya.
Ramon Sanahuja, Coordinador de Cooperació Internacional i Immigració de l'Ajuntament de Barcelona.
Bernat Moreno, Director del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.
Thai Jungpanich, Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia.

PRESENTACIÓ

Colòmbia: Drets Humans i Tractats Comercials

Des de finals dels anys noranta la Unió Europea ha implementat una estratègia de política comercial que planteja la necessitat de signar Tractats de Lliure Comerç, coneguts com TLC, amb països com Colòmbia. El Govern de Colòmbia està a punt de finalitzar les seves negociacions del TLC amb la Unió Europea el que ens convida a analitzar, d'una banda, les diferents opinions que hi ha front a aquest tipus de tractats comercials, tenint en compte que hi ha un previ desequilibri entre Europa i els països andins.

Entre aquestes opinions està la de governs i empresaris, que afirmen que la liberalització dels mercats i de les economies enfortirà la democràcia, millorarà el nivell de vida dels colombians i colombianes i generarà equitat i germanor entre els pobles.

D'altra banda, hi ha la postura de les organitzacions socials i sindicals de Colòmbia -els col·lectius de treballadors/es, afrocolombians/es, camperols/es, o els col·lectius indígenes, entre d'altres- que afirmen que si el seu país signa un TLC amb la Unió Europea augmentarà la pobresa, es privilegien els guanys del capital estranger, s'ampliaran injustificadament els drets de propietat intel·lectual a favor de les grans transnacionals farmacèutiques i agroquímiques i, sobretot, que es atemptarà contra els drets fonamentals de milions de ciutadans i ciutadanes empobrits i exclosos.

Moltes de les persones que treballen defensant els drets humans es pregunten si és ètic i contribueix a la pau i a la consolidació de la democràcia, negociar tractats comercials amb un Govern acusat de no vetllar pel respecte als drets humans, en un país que ostenta la major taxa de sindicalistes assassinats a tot el món.

La Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia va procurar en les seves VIII Jornades analitzar tots aquests temes, precisament en aquest any 2010 en què l'Estat Espanyol presidia la Unió Europea fins al juny.

INAUGURACIÓ

RAMON SANAHUJA I VÉLEZ

Coordinador de Cooperació Internacional i Immigració de l'Ajuntament de Barcelona

Senyors, senyores, senyor Josep Maria Álvarez, senyor Joan Carles Gallego, senyor Jeff Vogt, senadora López Montaño: benvinguts a la ciutat de Barcelona i benvinguts a l'Ajuntament de Barcelona. Ens trobem al pati de l'Ajuntament, ubicats just sota el Saló de Cent, però no per això deixa de ser un lloc on espero que se sentin còmodes i acollits.

Ja ha passat un any des de les Jornades de l'any passat, que vaig tenir l'oportunitat de clausurar. Ens trobem a la inauguració de les VIII Jornades que organitza la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia. Voldria felicitar els organitzadors per complir vuit anys organitzant aquestes Jornades, perquè en aquesta ciutat organitzar alguna cosa i que perduri en el temps sovint és difícil. Per tant, vuit anys organitzant les Jornades per Colòmbia ens permeten establir una perspectiva històrica temporal.

Al llarg d'aquest anys, s'han abordat, entre altres, els temes següents:

- 2003: Societat colombiana i construcció de la pau.
- 2004: Presentació de l'informe de desenvolupament humà 2003.
- 2005: La cooperació internacional amb Colòmbia, pau i drets humans?
- 2006: Terra i desplaçaments a Colòmbia: crisi humanitària pel control del territori.
- 2007: Condicions per a un procés de pau.
- 2008: Dones i conflicte a Colòmbia (senadora Violeta Santander).
- 2009: La perspectiva regional a Colòmbia (fent referència a la implicació dels Estats veïns).

Enguany abordem el tema dels tractats comercials i els drets humans, al qual em referiré més endavant.

M'atreviria a dir que durant aquest anys a Colòmbia han passat moltes coses que poden, segons com evolucionin, representar oportunitats importants per afrontar amb possibilitats de canvi els reptes del conflicte i l'"anomalia" colombiana.

Per una banda, ha esclatat en la seva plenitud l'escàndol majúscul dels "falsos positius", és a dir dels assassinats de joves per part de membres de l'exèrcit que els feien passar per

suposats guerrillers només per poder ascendir en la seva carrera militar i poder tenir mèrits. Aquest escàndol està afectant la credibilitat d'una part dels responsables militars colombians dels darrers anys.

D'una altra banda, també ha sortit a la llum l'estratègia durant els anys vuitanta i noranta d'eliminació física de determinats candidats polítics de l'oposició (per exemple, l'assassinat de Bernardo Jaramillo) i com aquest fet ha condicionat la política colombiana els darrers 25 anys. També s'ha sabut com va ser el procés de desmobilització d'una part de la guerrilla i la creació de la Unió Patriòtica com a partit polític i la seva posterior eliminació.

Per un altre cantó, en algunes ciutats i barris de les grans ciutats la situació de violència ha empitjorat (em refereixo, per exemple, a Envigado i Itagüí, a l'àrea metropolitana de Medellín). Els diferents agents dels conflictes (paramilitars, guerrilla, narcotràfic...) continuen duent a terme accions violentes i assassinats que no contribueixen a la solució del conflicte.

D'altra banda, tot i les greus dificultats, el sistema judicial, el Tribunal Constitucional, ha impedit que l'actual president pugui optar a la reelecció, cosa que hauria anat en contra de la Constitució vigent a Colòmbia. Aquesta sentència obre una possible disminució de la gran polarització de l'escenari polític a Colòmbia a mitjà termini.

A més a més, en clau més interna, un canvi de les circumstàncies polítiques podria afavorir un millor accés als serveis com la salut i l'educació per part de la població més desafavorida. Aquests serveis actualment no són públics ni universals i han patit un procés de privatització que exclou una part de la població. Així mateix, a Colòmbia s'ha produït un intens debat sobre un possible increment de la privatització del precari sistema de salut.

Tot i la clara victòria dels partits governamentals en les eleccions parlamentàries del passat 14 de març, la unió de les candidatures d'origen municipalista dels antics alcaldes de Bogotà (Antanas Mokus) i de Medellín (Sergio Fajardo, molt amic de Barcelona) obre la possibilitat a un canvi a curt o mitjà termini. Almenys així ho reflecteixen algunes de les enquestes realitzades, en les quals el tiquet Mockus/Fajardo se situa en segon lloc, després del candidat oficialista Juan Manuel Santos.

Tornant al tema que ens ocupa en aquestes VIII Jornades, drets humans i tractats comercials, ens estem plantejant la relació entre el món de l'economia, del desenvolupament econòmic, dels drets humans i de la democràcia.

Aquest és un tema apassionant, que la ciència econòmica, la ciència política i la filosofia han abordat des del temps d'Adam Smith, David Ricardo i Karl Marx. La meva formació, com podeu suposar, és economista.

En aquest sentit, els indicadors econòmics, els indicadors macroeconòmics no mesuren coses com la qualitat de la democràcia o el respecte als drets humans (en tenim molts exemples al món). Economia i drets humans no són conceptes que hagin d'anar separats: no podem sacrificar els drets humans en benefici d'un suposat creixement econòmic que suposadament beneficiaria la població (a Espanya podem recordar el "desarrollisme" franquista, que es justificava pel creixement econòmic).

Voldria recordar el premi Nobel de la Pau Amartya Sen, que s'ha caracteritzat per relacionar els drets humans i la democràcia com un component intrínsec i per tant indestriable del desenvolupament econòmic. Sen elabora el concepte de "capacitat", és a dir, com un Govern ha de ser jutjat segons les capacitats concretes dels seus ciutadans. Per exemple, a Colòmbia òbviament existeixen eleccions democràtiques, multipartidistes i premsa lliure, i les persones tenen el dret constitucional de votar, però això, segons Sen, no significa res per si sol.

Amartya Sen es pregunta si es reuneixen totes les condicions perquè els ciutadans puguin exercir la "capacitat de votar". Aquestes condicions poden ser de molts tipus: per exemple, des de l'accés a l'educació fins a l'accés als mitjans de transport físics o a les urnes, etc. Només quan aquestes barreres estiguin superades es pot dir que els ciutadans poden exercir la seva elecció personal.

Per això considero que és molt adient que les Jornades abordin el tema dels drets humans i el Tractat de Lliure Comerç a Colòmbia.

Per últim, només em queda felicitar la Taula per Colòmbia per l'encert d'aquesta temàtica i desitjar-vos molt bona feina.

DAVID MINOVES

Director general de Cooperació i Acció Humanitària de la Generalitat de Catalunya

Colòmbia és una prioritat per a la cooperació catalana des de l'any 2004, i fa temps que treballem en projectes de pau amb diferents actors i des de diferents estratègies que estan treballant per aconseguir la pau a Colòmbia.

En aquests moments, ens trobem en una situació especialment interessant: Avui mateix hem acordat el Pla d'Acció de la Cooperació Catalana dels propers anys 2011-2014. Estic parlant de les grans línies que han de marcar l'estratègia de la cooperació catalana els pròxims quatre anys. Es tracta d'un document molt rellevant en el qual es torna a apostar per mantenir aquest compromís amb el treball per construir la pau a Colòmbia. És un compromís que ve de lluny i que es mantindrà i que es vol continuar mantenint en un futur de manera harmònica, amb capacitat de diàleg amb tots els actors de la cooperació catalana a Colòmbia.

I això ho fem dins un marc d'acord i de consens que és i ha de ser la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, que és un espai on hi són tots: els actors públics, els actors privats, el Govern de la Generalitat, el Govern de Barcelona, institucions de l'acadèmia, institucions de base, organitzacions de la societat civil, etc. I és un espai especialment rellevant, un espai de consens, de trobada. Un espai on acordem quin és el marc dins el qual hem d'estar treballant i la importància de fer una incidència articulada tant a Catalunya com a l'Estat espanyol, amb la participació de la Taula en xarxes internacionals europees, com ara l'Oficina Internacional de Drets Humans i Acció a Colòmbia (OIDHACO).

La presidència de l'Estat espanyol a la Unió Europea ofereix un marc especialment interessant per veure fins a quin punt aquest compromís es manté, especialment en els moments que vivim actualment.

En les Jornades que avui inaugurem, analitzarem el Tractat de Lliure Comerç europeu, sobre el qual hi ha força desconeixement.

La ciutadania catalana, espanyola, europea, té poc coneixement sobre què vol dir i quina implicació té aquest Tractat de Lliure Comerç, en aquest cas, amb Colòmbia.

També és important que nosaltres utilitzem un marc com aquest per donar a conèixer, per incidir, per difondre, quina implicació tindrà un Tractat com aquest. Per què a la Unió Europea, per exemple, negociem tractats amb Colòmbia i el Perú, quan encara hi ha altres països que no hi participen? Això pot afectar suficientment una no bona coordinació andina? Aquesta és la pregunta que podem treballar en aquesta Taula, sobre la qual podem elaborar propostes i estratègies. Què significa per a Colòmbia aquest Tractat amb la UE? La liberalització dels mercats servirà per enfortir la democràcia? Servirà per enfortir la llibertat o el desenvolupament econòmic a Colòmbia? Farà créixer la pobresa i la desigualtat?

Són preguntes molt importants en aquests moments, i en aquest marc podem ajudar a trobar-hi respostes de manera conjunta. Aquest Tractat és un pas endavant per al desenvolupament econòmic de Colòmbia, malgrat la situació de conflicte armat? És, per tant, pertinent treballar amb aquestes estratègies? Com afecta aquest Tractat els empresaris, els treballadors, els sindicalistes? El treball sindical a Colòmbia –un treball molt perillós, molt complicat– veurà alguna solució amb aquest Tractat o encara empitjorarà?

Quin és el paper de la comunitat internacional? Aquest també és un tema molt rellevant davant aquest Tractat. Quin és el paper que pot tenir, per exemple, la cooperació catalana, els actors públics, els actors privats? De quina manera la Taula Catalana –aquest espai de consens, aquest espai de representació– s'ha de posicionar davant aquest Tractat? Són temes especialment importants per mantenir un compromís realment actiu sobre els temes que preocupen actualment a Colòmbia. Aquest marc de compromís no pot ser només una proposta d'acompanyament absolutament aïllada respecte a la realitat que viu Colòmbia. No pot ser autista respecte a quin és el debat que hi ha avui a Colòmbia: ha d'estar compromès a ajudar tots els actors públics i privats a millorar la seva intervenció per construir cada cop més pau i més desenvolupament.

Aquests són alguns dels temes que sortiran en els diferents debats, sessions i ponències, que d'alguna manera també estan orientats a analitzar quina és la manera com aquest Tractat incidirà en la dinàmica del conflicte armat que viu Colòmbia i en la situació de drets humans que pateix el país, i com pot afectar la construcció d'una pau justa, sostenible i duradora, que és, en definitiva, el que volem tots i totes en aquest marc.

Un conflicte que no té, probablement, un altra sortida que una solució política negociada i que probablement necessitarà l'acompanyament, el suport actiu de tota la cooperació, de tots els sectors i de tots els àmbits que sigui possible i que ha de passar per la mitigació dels factors estructurals, del treball amb les víctimes de la violència de diferents actors i que necessiten tenir la seva pròpia veu i protagonisme. Víctimes que també haurien de ser capaces de decidir sobre aquest Tractat i que són, per a la cooperació catalana, el principal objectiu d'aquest treball que s'està fent conjuntament.

És, per tant, aquest el compromís que volem mantenir parlant de la complexitat d'aquest Tractat dins la cooperació catalana per mitjà d'aquest marc de suport que és la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia; el consens que volem mantenir per tal que els propers quatre anys la cooperació catalana continuï sent estratègica, acompanyi els veritables protagonistes de la cooperació i de la pau a Colòmbia i, a més a més, sigui útil, sigui rellevant i serveixi d'alguna cosa.

Moltes gràcies.

LAURA PELAI

Secretària Adjunta de la Secretaria General d'UGT a Catalunya

Bon dia a totes i a tots.

En primer lloc, l'obvietat de disculpar el Josep Maria Álvarez, secretari general d'UGT, que avui no ens pot acompanyar per raons que a ningú no se li escapen i que són les dificultats que comporta ser sindicalista en aquests moments. Quan va començar la crisi econòmica, tothom sabia qui n'eren els culpables: que si l'FMI, que si el Banc Mundial... i d'un dia per l'altre es van despertar pensant que els culpables d'aquesta crisi internacional eren els treballadors i les treballadores. I això ho dic perquè entre aquest déjà vu de tornar de la culpabilitat, la màquina capitalista ha continuat negociant coses com a determinats Tractats de Lliure Comerç que no tenen, en principi, cap voluntat ni cap interès a vigilar els drets humans i encara menys els drets laborals arreu del món.

Jo pregunto: en un país com Colòmbia, on el salari mínim interprofessional no arriba als 200 euros, com afecta l'ALCA i els diferents Tractats de Lliure Comerç els treballadors i treballadores? Em faig moltíssimes preguntes sobre un TLC que se signarà, segurament, amb molt poca informació.

En aquestes Jornades, la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia vol visibilitzar el sindicalisme. Si ser sindicalista a Europa ja és difícil, especialment en els temps que corren, ser-ho a Colòmbia és una convicció de risc. Ho dic perquè la Confederació Internacional Sindical elabora anualment el report de les violacions als drets sindicals al món, i Colòmbia encapçala des de temps immemorials la llista de països on es violen més aquests drets i on s'assassina més sindicalistes. Aquestes morts són moltes vegades invisibles, i el que preocupa més, a part del fet en si, és que es continuen assassinant molts sindicalistes amb una impunitat absoluta i que mai no es castiga els culpables.

També em preocupa que la majoria de sindicalistes assassinats siguin mestres: les persones que en teoria haurien d'educar les generacions futures de Colòmbia són les que paguen amb la seva vida la violència i la impunitat que viu Colòmbia.

Fa poc que a l'UGT de Catalunya hem presentat la nostra nova marca "Sindicalistes Solidaris". La veritat és que ser sindicalista i ser solidari són sinònims, però hem volgut anomenar aquest programa d'aquesta manera, fent un joc de paraules, ja que ser solidari avui dia necessita molta solidaritat. Des de la Secretaria General d'UGT a Catalunya volem expressar tota la nostra solidaritat amb els companys i companyes sindicalistes de Colòmbia perquè sàpiguen que els sindicalistes solidaris de Catalunya estem i estarem sempre al seu costat.

Moltes gràcies.

JOAN CARLES GALLEGO

Secretari general CCOO de Catalunya

Vull agrair l'assistència a les VIII Jornades de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia. En aquestes Jornades volem continuar incidint per avançar en la pau i els drets humans a Colòmbia, i ho volem fer reflexionant especialment sobre la relació que els tractats que volen promoure el lliure comerç han de tenir amb el compromís i la promoció de la pau i els drets humans, i també sobre el paper que el sindicalisme ha de tenir en la configuració, en la negociació i en el desenvolupament d'aquests tractats.

Per a CCOO de Catalunya, a l'igual que per a l'UGT, aquest acte és important. Estem parlant de drets humans i tractats comercials en un context determinat. La crisi econòmica evidencia que un determinat model de globalització, sense regles ni controls, està fent aigües, es mostra incapaç de superar els problemes i reforça les desigualtats tant entre països com dins de cada país. Però la crisi també evidencia que la ideologia que aquests anys ha fet del mercat un referent únic per regular la vida social es mostra obsoleta i qüestionada. El mercat sense intervencions, sense reguladors, no és ni eficient econòmicament ni just socialment.

Però també en aquest context veiem com els canvis del món on vivim són profunds, els equilibris de poder econòmic i polític canvien i posen de manifest la necessitat d'una governança mundial per abordar els reptes globals. Entre aquests reptes, la pobresa i el canvi climàtic són centrals, però és en aquest marc on l'extensió de drets humans, socials i laborals conforma un repte al qual ni volem ni podem renunciar, ja sigui per interès, per necessitat, per solidaritat o per justícia.

El sindicalisme català, CCOO i UGT, treballem conjuntament amb el sindicalisme colombià en el marc de la Confederació Sindical Internacional. És en aquest treball conjunt, solidari i compromès, on hem construït una valoració comuna negativa en relació amb l'intent de subscriure el TLC entre Colòmbia i la UE. En primer lloc, i de manera clara, perquè la manca de drets humans no fa possible promoure un Tractat de Lliure Comerç, perquè les relacions econòmiques, comercials, no es poden fer a qualsevol preu, perquè els tractats comercials preferents han de tenir en compte les realitats i han d'ajudar a canviar-les. Des del moviment sindical fa temps que ho denunciem, que evidenciem la manca de drets, les persecucions sindicals, els assassinats de dirigents i, més enllà de les persecucions directes dels dirigents sindicals, l'evidència que les dificultats a la llibertat sindical comporten intents de mantenir una situació de manca de drets humans, d'inexistència de drets laborals per a sectors socials molt amplis.

Els TLC han de contenir els drets laborals. Des de CCOO de Catalunya estem compromesos amb el treball digne arreu i per a tothom. Aquesta és la campanya mundial que fa dos anys que impulsem en el marc de la CSI i que té en la Jornada Mundial pel Treball Digne del 7 d'octubre el seu moment de mobilització, i que vol evidenciar la necessitat de construir un món de drets, des dels nostres per consolidar-los però fent-los avançar arreu, perquè és precisament l'existència de drets arreu la millor garantia de la seva pervivència i desenvolupament aquí. Per tant, la nostra és una lluita solidària però profundament de classe, i per interès propi, perquè ens interessa que avancem tots per no retrocedir nosaltres.

Des d'aquest compromís actuem amb el sindicalisme colombià en el marc de la CSI i de la CES per compartir projecte i posició en relació amb la lluita per la pau i els drets humans a Colòmbia, i és per això que des de CCOO de Catalunya impulsem en el marc de la CES una posició bel·ligerant per evitar que el Tractat de Lliure Comerç Colòmbia-UE representi la consolidació d'una situació de manca de drets humans, d'unes realitats allunyades de la pau en què volem que s'organitzi la realitat social a Colòmbia.

Per acabar, vull tornar a evidenciar aquest compromís de la CONC de treballar conjuntament amb les organitzacions sindicals colombianes en el marc de la CSI per fer avançar els drets humans i la pau a Colòmbia, per fer avançar els drets laborals i sindicals sense els quals no és possible signar un TLC que no ajudaria gens a avançar les condicions de vida i de treball dels companys i companyes colombians.

Gràcies.

TAULA 1
QUÈ SON ELS TRACTATS DE LLIURE COMERÇ (TLC) I COM HAN AFECTAT ELS PAÏSOS SIGNANTS?

Jeff Vogt

Especialista en Política Econòmica Global
Unió Sindical "America's Union Movement"- Estats Units

Des de l'any 2004, nombrosos sindicats i organitzacions de la societat civil s'han organitzat i han informat les nostres comunitats i el Congrés dels Estats Units sobre la greu situació dels drets humans i laborals a Colòmbia, així com sobre les nostres serioses preocupacions respecte a l'impacte potencial de l'Acord de Lliure Comerç entre els EUA i Colòmbia en les economies i en les societats de tots dos països. Aquesta tasca conjunta ha tingut unes quantes conseqüències importants: l'aprofundiment dels vincles entre la gent de tots dos països, el canvi substancial (tot i que encara no suficient) del debat de les polítiques públiques sobre Colòmbia a Washington DC, i, de moment, la suspensió d'un Acord Comercial potencialment perjudicial. Voldria aprofitar aquesta oportunitat per compartir breument la nostra informació i les nostres experiències en diverses àrees, com per exemple: les nostres preocupacions sobre l'impacte projectat de l'Acord proposat sobre Colòmbia; la informació més recent sobre la crisi dels drets humans a Colòmbia; una breu descripció de la nostra campanya, que ja fa anys que dura, contra l'Acord Comercial, i una explicació de com estan les coses ara mateix sota l'Administració Obama. Com que em serà impossible repassar tot el que us pugui interessar en aquesta presentació, us demanaria que després em digueu si teniu cap pregunta.

L'IMPACTE DEL LLIURE COMERÇ

Com passa amb la majoria d'Acords Comercials recents, el debat del Congrés sobre l'ALC amb Colòmbia és una barreja estranya de dogma a favor del lliure comerç (la idea que tothom hi surt guanyant basant-se en la teoria de l'avantatge comparatiu), de geopolítica històrica (la idea que l'Acord de Lliure Comerç és necessari per contrarestar la influència política de Castro i Chávez a l'Amèrica Llatina), i, finalment, de preocupacions legítimes sobre l'impacte de l'Acord sobre els productors, els treballadors i els consumidors en tots dos països. La qüestió dels drets humans també ha emergit com una qüestió nova i important, sobretot respecte a l'assassinat de sindicalistes.

Pel que fa a l'impacte dels Acords de Lliure Comerç sobre països en vies de desenvolupament, han anat sorgint com a temes centrals les qüestions dels drets laborals, l'agricultura, la propietat intel·lectual i l'accés a les medecines i a la inversió. La dura feina dels activistes del comerç durant el debat sobre l'Acord de Lliure Comerç entre els EUA i Centreamèrica (CAFTA) sobre cadascuna d'aquestes qüestions va donar com a resultat una reforma important però insuficient l'any 2007. Les eleccions a meitat del mandat de l'any 2006 van portar al Congrés una majoria demòcrata tant a

Una anàlisi recent de l'Acord de Comerç per part de solvents economistes colombians prediu conseqüències greus i negatives per als treballadors rurals.

la Cambra de Representants com al Senat. Els demòcrates van utilitzar aquesta nova influència per exigir la reforma de la plantilla dels Acords Comercials pendents, entre els quals el de Colòmbia, en unes quantes d'aquestes àrees –un compromís conegut com l'Acord del 10 de maig. Quant al treball, això va comportar un nou requeriment que totes les parts han d'adoptar lleis coherents amb la Declaració relativa als Principis i als Drets Fonamentals en el Treball i posar-les en vigor de manera efectiva. Prèviament, els països només havien de fer complir les seves pròpies lleis laborals. Pel que fa la propietat intel·lectual, els drets de patent extensius "TRIPs-plus" respecte als fàrmacs van ser reduïts, tot i que no pas eliminats. Tot i així, s'ha fet molt poc en àrees d'inversions, res en agricultura, i s'ha de fer encara més respecte al treball i a la propietat intel·lectual.

Tot i que hi ha diverses preocupacions serioses respecte a l'impacte de l'ALC amb Colòmbia, aquí em centraré en l'agricultura, que és un bon exemple de males polítiques comercials. Com a preparació de les negociacions, el juliol de l'any 2004 el Ministeri d'Agricultura colombià va publicar un informe alarmant titulat "L'agricultura colombiana abans de l'ALC amb els Estats Units". Entre les anàlisis, les conclusions i les recomanacions, l'informe emetia un avís seriós als negociadors:

> *"[Si]... Colòmbia [no pren] mesures adequades en defensa i suport dels productors agrícoles, els problemes rurals podrien empitjorar i a molts dels seus habitants només els quedarien tres opcions: migrar a les ciutats o a altres països (sobretot als Estats Units), treballar en zones de cultiu de drogues, o enrolar-se en grups armats il·legals. Per tant, si no es negocia de manera adequada, l'Acord podria empitjorar aquests tres problemes als quals Colòmbia està intentant posar remei i que als Estats Units li aniria bé de superar".*

Un cop d'ull a l'Acord complet mostra clarament que els negociadors no van tenir en compte aquest clar avís, i van negociar un acord molt asimètric sobre agricultura. Per exemple, mentre que els EUA mantenien uns subsidis agrícoles que distorsionen el comerç, Colòmbia desmantellava les poques proteccions domèstiques que tenia, com ara el sistema de banda de preus, que mantenia un nivell de preus per als productors de béns agrícoles claus. Colòmbia també es va veure obligada a sotmetre tots els seus productes a l'eliminació de tarifes, mentre que els EUA n'eximien el sucre i altres béns endolcits. Una anàlisi recent de l'Acord de Comerç per part de solvents economistes colombians prediu conseqüències greus i negatives per als treballadors rurals.

De mitjana, els investigadors van trobar que l'entrada de l'ALC produiria una caiguda del 10,5% en els ingressos de les llars. Tot i així, les llars més exposades a l'Acord veurien una pèrdua de gairebé el 50%, i el grup següent de llars més exposades una caiguda del 30%. En total, 1,4 milions de llars de petits productors agrícoles (el 12% de totes les llars), la majoria de les quals ja guanyaven menys que el salari mínim, veurien caure encara més els seus ingressos

A més de la misèria creada per als treballadors rurals, l'ALC podria resultar contraproduent en termes de la fracassada guerra dels EUA contra les drogues, creant incentius per a la producció il·lícita de drogues enlloc d'eliminar-los.

amb un ALC. Sense mecanismes de compensació adequats, això només servirà per augmentar la desocupació i la pobresa a les zones rurals. A més a més, la pobresa rural i la manca d'alternatives econòmiques ja fa temps que empenyen els petits productors agrícoles al cultiu il·lícit de coca. Per tant, a més de la misèria creada per als treballadors rurals, l'ALC podria resultar contraproduent en termes de la fracassada guerra dels EUA contra les drogues, creant incentius per a la producció il·lícita de drogues enlloc d'eliminar-los.

ELS DRETS HUMANS I LABORALS

El tema dels drets laborals ha estat de lluny la qüestió dominant (tot i que no l'única) en el debat al voltant de l'Acord Comercial als Estats Units –i amb motiu. A Colòmbia, els sindicalistes continuen sent incapaços d'exercir els seus drets laborals bàsics, ja que els nombrosos factors subjacents a la persistent impunitat en aquest país continuen en gran mesura sense ser tractats. En l'actualitat, els sindicalistes continuen sent assassinats i amenaçats de mort de manera rutinària. Uns quants milers d'antics paramilitars, que són en gran part els responsables d'aquestes morts, s'han reagrupat en nous grups armats i, en alguns casos, continuen el llegat sagnant del passat, incloent-hi amenaces i assassinats selectius. Hi ha proves abundants que els agents de l'Estat han perpetrat actes de violència generalitzats, i també han col·ludit amb agents privats armats per cometre actes criminals. Els oficials d'alt rang continuen creant un ambient hostil per als sindicalistes i per a altres defensors dels drets humans per mitjà de declaracions públiques difamatòries i d'acusacions infundades. Últimament, han sortit a la llum moltes proves d'un vast programa d'escoltes i vigilàncies il·legals, que tenien com a objectiu sindicalistes, jutges, clergues, activistes pels drets humans i periodistes. En conjunt, aquests diversos actes delictius demostren un menyspreu fonamental per l'imperi de la llei, per no parlar dels drets humans fonamentals dels colombians. Fins que aquestes qüestions que estan relacionades entre elles no es tractin de manera completa i sistemàtica, els treballadors colombians continuaran sent perseguits per la seva activitat.

ELS ASSASSINATS DE SINDICALISTES

Entre el 1986 i el 2009 s'han documentat més 2.700 assassinats de sindicalistes. La majoria d'aquests treballadors estaven implicats en alguna mena d'activitat sindical en el moment (o al voltant del moment) del seu assassinat. Tot i així, el Govern colombià continua minimitzant el nombre dels assassinats excloent-ne classes senceres de treballadors i negant qualsevol relació entre l'activitat sindical i els atacs –al·legant que els sindicalistes són assassinats perquè formen part de grups armats, perquè estan implicats en alguna mena d'activitat política que no està relacionada amb els sindicats, perquè són víctimes de la delinqüència comuna o perquè estan involucrats en "triangles amorosos". La violència antisin-

Entre el 1986 i mitjan agost del 2009, s'han comptat 4.277 amenaces de mort, 1.571 desplaçaments forçats, 616 detencions arbitràries, 235 intents d'assassinat, 190 desaparicions, 162 segrestos, 78 casos de tortura i 44 robatoris il·legals contra sindicalistes

dical ha continuat en un nivell força alt els darrers anys, tot i que ha caigut dels pics històrics de 200 morts o més per any. Per exemple, l'Escuela Nacional Sindical (ENS) ha informat que només l'any 2009 van ser assassinats un mínim de 48 sindicalistes. Aquesta xifra és gairebé idèntica al nombre de sindicalistes assassinats l'any 2008 (50) i representa un augment del 25% respecte a l'any 2007, quan van ser assassinats 39 sindicalistes. L'ENS també informa que els sindicalistes van ser objecte de nombroses violacions dels drets humans. Entre el 1986 i mitjan agost del 2009, s'han comptat 4.277 amenaces de mort, 1.571 desplaçaments forçats, 616 detencions arbitràries, 235 intents d'assassinat, 190 desaparicions, 162 segrestos, 78 casos de tortura i 44 robatoris il·legals.

Entre el gener del 2000 i el febrer del 2010, la Fiscalia colombiana assegura que ha emès 248 sentències en 175 casos relacionats amb la violència contra sindicalistes. L'augment recent d'acusacions i de sentències, la gran majoria de les quals (198) s'han produït des de mitjan 2007 (després d'una important pressió internacional per obtenir resultats), és una millora respecte a la negligència anterior per part de les Administracions anteriors i l'actual. Amb tot, encara que llegim les estadístiques a la llum més favorable al Govern, la taxa d'impunitat és superior al 90%. Darrere aquestes estadístiques oficials hi ha diverses realitats pertorbadores. En primer lloc, 29 de les sentències emeses no eren d'assassinat sinó d'una acusació menor, de manera que no rebaixen la taxa d'impunitat dels homicidis (tot i que és important que aquells que cometen delictes no letals també siguin jutjats). En segon lloc, en aproximadament el 40% de les sentències, la persona declarada culpable no va a la presó. Finalment, els observadors del procés han vist que en la majoria de casos la persona declarada culpable del crim no n'és l'autor intel·lectual sinó l'autor material que ha complert l'ordre de matar.

Cal destacar que la Fiscalia no intenta investigar tots els casos més clars d'assassinat sinó només el subconjunt de casos que han estat presentats prèviament a l'OIT i els nous casos d'assassinat d'ençà del 2006. Per tant, la Fiscalia només investiga uns 1.350 casos. Així, encara que tots i cadascun d'aquests casos corresponguessin a l'assassinat d'un sindicalista, cosa que no és així (n'hi ha uns quants de delictes menors), aquesta xifra només representaria la meitat de tots els casos d'assassinats de sindicalistes presents a la base de dades de l'ENS, que està considerada com la més completa. Amb tot, fa molt poc s'ha descobert que uns quants centenars dels casos de violència contra sindicalistes que investiga la Fiscalia no apareixen en la base de dades de l'ENS.

Finalment, els sindicalistes han estat objecte de diverses formes de violència física i psicològica a banda de l'assassinat, que tenen l'efecte de congelar l'activitat sindical. L'ENS ha denunciat més de 10.000 casos de violència comesa contra sindicalistes a Colòmbia des del 1986, com ara intents

Grups com ara Águilas Negras, Nueva Generación i Carlos Castaño Vive són responsables d'alguns dels assassinats i de les amenaces de mort adreçades contra sindicalistes, activistes pels drets humans i líders indígenes i afrocolombians

d'assassinat, tortures, amenaces de mort, segrestos, agressions, desplaçaments forçats, desaparicions, robatoris i altres. Ben pocs d'aquests casos estan sent jutjats. Si es té en compte aquesta estadística vital, la taxa d'impunitat per a la violència contra sindicalistes puja fins a més del 95%.

La violència continuada contra sindicalistes es deu en part a un procés de desmobilització imperfecte que ha permès a milers de paramilitars "desmobilitzats" i no desmobilitzats crear grups armats nous i perillosos. Els informes regulars del Secretari General al Consell Permanent sobre la Missió de Suport al Procés de Pau a Colòmbia han remarcat el ressorgiment de diversos grups nous arreu del país amb milers de membres a les seves files. Tot i que han adoptat marcs organitzatius diferents, molts d'aquests grups estan associats amb poderosos interessos econòmics i polítics locals o regionals, i continuen el llegat violent dels paramilitars, incloent-hi el tràfic amb narcòtics i els assassinats selectius. Grups com ara Águilas Negras, Nueva Generación i Carlos Castaño Vive són responsables d'alguns dels assassinats i de les amenaces de mort adreçades contra sindicalistes, activistes pels drets humans i líders indígenes i afrocolombians.

UNA LLEI LABORAL IMPERFECTA IMPEDEIX QUE ELS TREBALLADORS EXERCEIXIN ELS SEUS DRETS LABORALS BÀSICS:

La violència és només un dels diversos obstacles amb què els treballadors es troben a Colòmbia. Durant molts anys, l'Organització Internacional del Treball (OIT) ha identificat nombroses maneres en què les lleis del treball colombianes no compleixen amb els estàndards internacionals. El fet que el Govern no faci complir les lleis de què disposa deixa molts treballadors sense cap recurs.

Un dels problemes més greus de Colòmbia és l'ús de formes d'ocupació indirecta i irregular, que tallen la relació directa entre patró i empleat. L'efecte (i l'objectiu) de la creixent irregularitat laboral ha estat negar el dret del treballador a la lliure associació i a la negociació col·lectiva, així com a les normes relacionades amb els salaris, les hores de feina i la salut i la seguretat laboral. Per exemple, es contracta un nombre creixent de treballadors per dur a terme les funcions bàsiques d'un negoci sota contractes no laborals, com ara contractes comercials o de serveis civils o professionals. Els treballadors amb aquests contractes no es consideren empleats sinó contractistes independents, encara que treballin molts anys en una empresa sota la direcció i el control d'un patró i no aportin a la feina cap de les eines, els coneixements o les habilitats que normalment s'associen amb els contractistes independents. Com a tals, es veuen exclosos de la protecció del codi laboral.

Potser el pitjor abús són les Cooperatives de Treball Associat. En teoria, una cooperativa de treballadors és una associació voluntària que s'autogestiona democràti-

L'OIT ha recomanat als seus estats membres que s'estiguin d'utilitzar les cooperatives per evitar drets que d'altra manera són aplicables i que són consagrats en el codi laboral

cament i distribueix equitativament entre els seus membres els guanys produïts per les seves activitats econòmiques. Per als qui treballen en una Cooperativa de Treball Associat (CTA) a Colòmbia, és tot el contrari. En molts casos, un patró ha exigit als seus treballadors que s'uneixin a una CTA per tal de continuar treballant. En fer-ho, però, el patró talla la relació laboral i contracta la cooperativa perquè li proporcioni exactament els mateixos treballadors per fer exactament la mateixa feina. Encara que se suposa que una cooperativa ha d'estar gestionada pels treballadors, n'hi ha moltes que de fet estan sota el control efectiu del patró. En altres casos, els patrons contracten cooperatives que tracten bé els directius i que en la pràctica funcionen com una agència de subcontractació. Per llei, aquells que treballen per a una cooperativa de treball associat són tractats com a propietaris, no pas com a empleats. Per tant, aquests treballadors queden explícitament exclosos de l'aplicació de la llei laboral. Això ha portat a formes extremes d'explotació, sobretot en el sector rural.

L'exclusió d'aquests treballadors, en el terreny legal i en la pràctica, viola clarament el Conveni 87 de l'OIT. L'OIT ha explicat recentment:

> *Conscient de les característiques particulars de les cooperatives, el Comitè considera que les cooperatives de treball associat (els membres de les quals són els seus propis patrons) no es poden considerar, per llei ni de fet, com a "organitzacions de treballadors" en el sentit del Conveni núm. 87, és a dir com a organitzacions que tenen com a objectiu promoure i defensar els interessos dels treballadors. En aquest cas, en referència a l'Article 2 del Conveni núm. 87 i recordant que el concepte de treballador vol dir no tan sols treballador assalariat sinó també treballador independent o autònom, el Comitè ha considerat que els treballadors associats en cooperatives haurien de tenir el dret de fundar i d'unir-se a organitzacions que triïn ells mateixos.*

A més a més, l'OIT ha recomanat als seus estats membres que s'estiguin d'utilitzar les cooperatives per evitar drets que d'altra manera són aplicables i que són consagrats en el codi laboral. L'Article 8(1)(b) de la Recomanació 193 de l'OIT (2002) afirma que "les polítiques nacionals (...) haurien de garantir que les cooperatives no es fundin ni s'utilitzin per no complir amb el dret laboral ni s'utilitzin per establir relacions laborals disfressades, i combatre pseudocooperatives que violin els drets dels treballadors garantint que la legislació laboral s'aplica en totes les empreses".

El Govern va promulgar recentment una nova llei sobre cooperatives de treball, la Llei 1233 de 2008, que, amb molt poques excepcions, en gran part replanteja moltes de les disposicions que es troben en el Decret 4588 de 2006. El més important és que la nova llei no fa absolutament res per portar els treballadors empleats en aquestes cooperatives sota l'empara de les lleis laborals de la nació –mantenint una subclasse permanent de treballadors sense accés a les garanties laborals bàsiques que haurien de tenir tots els treballadors. L'any 2009, el comitè d'experts de l'OIT, insatisfets amb el nou decret, van instar el Govern a "prendre les mesures necessàries per garantir explícitament que tots els treballadors, sense distinció, inclosos els treballadors, les cooperatives i els que estan coberts per altres formes de contractes, independentment de l'existència d'una relació laboral, tenen les garanties que ofereix el Conveni 87".

Per aquests motius, les queixes presentades al Ministeri de Protecció Social poden tardar anys a obtenir una resolució

Tot i que aquí no es debat, el codi laboral colombià també conté restriccions importants respecte al dret de negociació col·lectiva en els sectors públic i privat i erigeix diverses barreres al dret de fer vaga legalment. A més a més, la inspecció laboral de les lleis existents es veu dificultada per diversos problemes molt greus. En primer lloc, el Govern va eliminar el Ministeri de Treball i va crear una nova institució, el Ministeri de Protecció Social, que és clarament més feble. En segon lloc, el sistema d'inspecció laboral té uns recursos completament insuficients per fer la seva tasca, entre els quals només 273 inspectors per a tot el país. Amb una població activa de més de 18 milions de treballadors, cada inspector és responsable de supervisar més de 65.000 treballadors. Les inspeccions en les zones rurals són especialment rares. En tercer lloc, el Ministeri de Protecció Social no ha demostrat la voluntat política de perseguir vigorosament les violacions dels drets dels treballadors. Per aquests motius, les queixes presentades al Ministeri de Protecció Social poden tardar anys a obtenir una resolució.

LA NOSTRA CAMPANYA EN CONTRA DE L'ALC EUA-COLÒMBIA

Des de la primera ronda de negociacions a Cartagena (Colòmbia) el maig del 2004, les confederacions sindicals dels Estats Units i de Colòmbia es van reunir per preparar una declaració de principis conjunta respecte als aspectes de procediment (transparència i participació pública) i de contingut (treball, entorn, serveis, inversió, etc.) de l'Acord proposat. El text va ser la base per al nostre compromís mutu amb els nostres governs durant les negociacions, i quan els nostres principis no es van complir en l'Acord final, va ser la base per a la nostra oposició coordinada.

Des del 22 de novembre del 2006, quan l'Acord Comercial es va signar i es va publicar el text final, hem emprès una intensa campanya conjunta en múltiples fronts. Hem educat els nostres membres, distribuint fulletons i informació sobre l'impacte potencial de l'Acord Comercial per als treballadors als EUA i a Colòmbia i sobre la situació dels drets humans i laborals. Diverses delegacions de sindicalistes nord-americans s'han reunit amb els seus homòlegs a Colòmbia per debatre qüestions que ens preocupen a totes dues parts i per intercanviar informació sobre l'impacte que el comerç té sobre els treballadors a nivell global. També hem engegat una exhaustiva campanya als mitjans, apareixent sovint a la televisió i a la ràdio nacionals i internacionals, produint continguts per a Internet i per al nostre blog, i produint continguts per a publicacions claus sobre l'Acord.

Amb tot, hem centrat bona part de la nostra atenció en la defensa al Congrés. Des de

Els membres dels sindicats nord-americans d'arreu del país han vingut i s'han reunit personalment amb els seus senadors i els seus representants

l'any 2006, hem organitzat desenes de sessions al Congrés sobre la situació dels drets humans i laborals i sobre els danys potencials de l'Acord Comercial sobre els treballadors. En aquest esforç s'hi inclou portar líders sindicalistes, polítics progressistes i analistes colombians per parlar directament als membres del Congrés, individualment i en sessions organitzades. Els membres dels sindicats nord-americans d'arreu del país han vingut i s'han reunit personalment amb els seus senadors i els seus representants. Conjuntament, diverses persones i diverses organitzacions han saturat el Capitol d'informació i anàlisis fins al punt que fins i tot alguns dels defensors més agressius de l'Acord s'han sentit obligats a tractar almenys les qüestions relatives als drets humans.

El març de l'any 2008, l'Administració Bush va intentar obligar el Congrés a votar l'Acord Comercial. Sota un conjunt de regles autoimposades que en aquell moment eren vigents, conegudes com a "via ràpida", el Congrés s'hauria vist obligat a fer una votació per aprovar o descartar l'ALC en el termini de 90 dies. No obstant això, els activistes van fer una intensa campanya per convèncer la Cambra de Representants per suspendre les disposicions de temps de les normes de la via ràpida, la qual cosa donaria al Congrés el control sobre la consideració de l'Acord Comercial, no pas a la Casa Blanca. En una decisió sense precedents, el dia 10 d'abril del 2008 el Congrés els va fer cas. Amb una votació de 234 a 195, bàsicament seguint la línia dels partits, el Congrés va eliminar l'obligació de la Cambra de Representants de votar l'ALC en un termini de 60 dies legislatius tal com especificava la llei de la via ràpida. Aquesta decisió va eliminar la possibilitat d'una votació sobre l'Acord durant l'Administració Bush.

La qüestió dels drets humans a Colòmbia finalment es va convertir en una qüestió en la campanya per a la presidència l'any 2008, quan Obama, llavors candidat, va expressar la seva preocupació sobre la violència contra els sindicalistes en el tercer debat presidencial. Més recentment, l'any 2009, el Comitè Laboral de la Cambra de Representants va organitzar una sessió històrica on es va analitzar amb gran detall la naturalesa i les causes de la impunitat a Colòmbia, i va enviar un fort missatge al Govern colombià en el sentit que el Congrés havia de veure molts més avenços abans que l'Acord es pogués arribar a considerar.

La impopularitat continuada de l'Acord, el lloc poc destacat que ocupen els Acords Comercials en la llista de prioritats de l'Administració i les properes eleccions a la meitat de mandat signifiquen que l'Acord amb Colòmbia continuarà sent deixat de banda com a mínim fins a l'any 2011.

L'ALC AMB COLÒMBIA SOTA OBAMA

Malgrat els nostres esforços, encara no podem cantar victòria. L'Administració Obama continua fermament disposada a aprovar l'ALC EUA-Colòmbia, ja que no es qüestiona de manera fonamental els beneficis de l'Acord Comercial. Efectivament, en el context d'una estratègia comercial l'any 2010 per doblar les exportacions dels EUA, diversos oficials d'alt nivell, entre els quals el Secretari del Tresor, el Secretari de Comerç i el Representant de Comerç dels EUA han anunciat recentment el seu suport a l'aprovació dels Acords de Comerç bilaterals amb Panamà, Colòmbia i Corea del Sud. Tots tres han argumentat que aquests acords augmentarien de manera significativa les exportacions nord-americanes, tot i que els estudis més optimistes del Govern preveuen que l'ALC amb Colòmbia podria fer augmentar el PIB nord-americà en només un 0,05% i pràcticament no crearia cap lloc de treball als EUA. Els pocs llocs de treball que es preveuen, en la producció arrossera, no són els llocs de treball amb valor afegit ni d'alta tecnologia que necessita l'economia nord-americana –i no són el tipus de feines que Colòmbia es pot permetre perdre.

Afortunadament, un nombre important de membres del Congrés continuen oposant-se a l'Acord basant-se en motius relacionats amb els drets humans i laborals

Significativament, però, l'Administració Obama també continua decidida a tractar d'alguna manera les nostres preocupacions relacionades amb els drets humans i laborals a Colòmbia. Ja ens hem reunit diverses vegades amb representants de l'Administració de diverses agències per explicar-los amb detall la naturalesa i la profunditat dels problemes a Colòmbia i els hem proposat uns paràmetres clars per tal d'assolir responsabilitat, justícia, restitucions i indemnitzacions. Al nostre lloc web s'hi pot trobar una còpia del nostre informe del 2009 sobre aquests paràmetres.

Malgrat aquest compromís, que és molt benvingut, hi ha moltes coses que no estan clares. Fins al dia d'avui, l'Administració no ha identificat (si més no, públicament) quines qüestions relatives als drets humans i laborals s'han de tractar –i en quina mesura– abans de considerar l'Acord Comercial. Mentre esperem que l'augment dels judicis dels responsables d'assassinar sindicalistes sigui una qüestió central, no queda clar quins paràmetres es fixarà l'Administració respecte a la quantitat i la qualitat dels judicis. A més a més, no sabem si altres assumptes importants i relacionats amb aquest tema, com ara les execucions extrajudicials, la vigilància il·legal de defensors dels drets humans i la desmobilització de nous grups armats, entraran en la llista de qüestions a tractar abans de la votació.

Afortunadament, un nombre important de membres del Congrés continuen oposant-se a l'Acord basant-se en motius relacionats amb els drets humans i laborals –gràcies, en bona part, al treball coordinat dels sindicats i les ONG dels EUA i de Colòmbia des de l'any 2004, quan es van iniciar les negociacions sobre l'Acord Comercial. Més de la meitat dels membres del Partit Demòcrata de la Cambra de Representants també han signat lleis que demanen un nou marc comercial substancialment nou respecte al que planteja l'ALC amb Colòmbia, la qual cosa vol dir que l'Acord Comercial haurà de fer front a una resistència en assumptes que van més enllà dels drets humans i laborals i qüestiona el mateix model de comerç.

Els sindicats nord-americans i colombians continuen treballant conjuntament per coordinar les accions contra els patrons comuns, per expressar la seva solidaritat envers les lluites comunes i per lluitar per un model comercial que estigui al servei dels interessos dels treballadors en tots dos països, no tan sols de les multinacionals.

Gràcies.

ANNEX I

SINDICALISTES ASSASSINATS DE L'1 DE GENER AL 31 DE DESEMBRE DEL 2009. TOTAL = 48			
NOM DEL SINDICALISTA	DATA	MUNICIPI	SINDICAT
Tique, Adolfo	01-Ene-09	Prado - Tolima	SINTRAGRITOL
Rasedo Guerra, Diego Ricardo	07-Ene-09	Sabana De Torres - Santander	FENSUAGRO
Cáceres Álvarez, Armando	15-Ene-09	Bogotá	ADE
Samboni Guaca, Arled	16-Ene-09	Argelia - Cauca	FENSUAGRO
Mejía, Leovigildo	28-Ene-09	Sabana de Torres - Santander	ASOGRAS
Vélez Fiueroa, Luis Franklin	31-Ene-09	Quibdo	SINTRAUNICOL
Arango Crespo, Luis Alberto	12-Feb-09	Barrancabermeja - Santander	ASOPESAM
Ramírez Ramírez, Guillermo Antonio	15-Feb-09	Belén de Umbría - Risaralda	SER
Pinto Gómez, Alexander	24-Mar-09	Girón - Santander	ASEINPEC
Amado Castillo, José Alejandro	24-Mar-09	Girón - Santander	ASEINPEC
Cuadros Roballo, Ramiro	24-Mar-09	Tulúa - Valle	SUTEV
Carreño, Armando	27-Mar-09	Arauca - Arauca	USO
Polo Barrera, Hernán	04-Abr-09	Monteria - Córdoba	SINTRENAL
Aguirre Aguirre, Frank Mauricio	16-Abr-09	Itagui - Antioquia	ASEMPI
García, Jorge Alberto	21-Abr-09	Santa Rosa de Cabal	SER
Franco Franco, Víctor	22-Abr-09	Villamaria - Caldas	EDUCAL
Martínez, Edgar	22-Abr-09	San Pablo - Bolívar	FEDEAGROMISBOL
Blanco Leguizamon, Milton	24-Abr-09	Tame - Arauca	ASEDAR
Zapata, María Rosabel	07-Mai-09	Cali	SUTEV
Cárcamo Blanco, Vilma	09-Mai-09	Magangue - Bolívar	ANTHOC
Julio Ramos, Rigoberto	09-Mai-09	Monitos - Córdoba	ADEMACOR
Cárdenas Hebert, Sony	15-Mai-09	Barrancabermeja - Santander	FESAMIN
Rodríguez Garavito, Pablo	09-Jun-09	Puerto Rondón - Arauca	ASEDAR
Echeverri Garro, Jorge Humberto	11-Jun-09	Puerto Rondón - Arauca	ASEDAR
Sepúlveda Lara, Rafael Antonio	20-Jun-09	Cucuta - Norte de Santander	ANTHOC

SINDICALISTES ASSASSINATS DE L'1 DE GENER AL 31 DE DESEMBRE DEL 2009. TOTAL = 48			
NOM DEL SINDICALISTA	DATA	MUNICIPI	SINDICAT
González Herrera, Herber	25-Jul-09	Sabana De Torres - Santander	FENSUAGRO
Herrera, Jacinto	26-Jul-09	Riohacha	ASODEGUA
Guzmán Miguel Ángel	06-Ago-09	Anserma	SER
Cobo, Diego	11-Ago-09	San Andrés	ADEMACOR
Gómez, Gustavo	21-Ago-09	Dos Quebradas - Risaralda	SINALTRAINAL
Díaz Ortiz, Fredy	22-Ago-09	Valledupar - César	ASEINPEC
Carrasquilla, Abel	23-Ago-09	Santander	ASOGRAS
Suárez Suescun, Óscar Eduardo	11-Set-09	N. Santander	ASINORT
Rojas, Zuly	09-Oct-09	Arauca	SINDESS
Llorente Meléndez, Honorio	17-Oct-09	Santander	SINNTRAINAGRO
Cantero Ceballos, Rafael Antonio	27-Oct-09	Córdoba	ADEMACOR
Montes Palencia, Ramiro Israel	29-Oct-09	Córdoba	ADEMACOR
Tovar Murillo, Iván Edgardo	29-Oct-09	Tolima	SIMATOL
Sánchez, Fabio	01-Nov-09	Arauca	FENSUAGRO
Herrera, Apolinar	01-Nov-09	Arauca	FENSUAGRO
Medina Díaz, Raúl	01-Nov-09	Arauca	FENSUAGRO
Suárez, Paulo	01-Nov-09	Arauca	FENSUAGRO
Cortés Lépez, Zorayda	13-Nov-09	Risralda	SER
Martínez Castellanos, Fredy Fabián	15-Nov-09	Cundinamarca	ADE
Rengifo Gómez, Leny Yanube	24-Nov-09	Cauca	ASOINCA
Cuello Valenzuela, Manuel Alfonso	26-Nov-09	Bolívar	SUDEB
Jaimes Pabón, Alberto	27-Nov-09	Arauca	FENSUAGRO
Ramírez, Jorge Reinaldo	16-Des-09	Valle	SUTEV

Cecilia López Montaño
Senadora liberal i economista colombiana

Negociacions internacionals i Drets Humans a Colòmbia

INTRODUCCIÓ

Les negociacions del Tractat de Lliure Comerç amb Europa han posat sobre la taula les grans dificultats amb què s'enfronta el Govern colombià en la seva estratègia d'ampliar l'agenda comercial. Europa sempre ha estat crítica amb la situació dels drets humans a Colòmbia, però la manera com han evolucionat aquestes negociacions evidencien fins on ha estat disposada a arribar l'Administració per tal d'obtenir el beneplàcit d'aquesta part del món en temes tan crítics com la seva situació humanitària. La importància de ressaltar aquesta dura realitat en les Jornades de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia consisteix a cridar l'atenció d'aquest continent, amb el qual es continuaran negociant acords comercials, d'inversió, de doble tributació, perquè no oblidi la seva preocupació permanent per temes que transcendeixen les fronteres nacionals davant interessos particulars d'alguns sectors econòmics.

Amb aquest objectiu, tot seguit s'aborden els temes següents: problemes en la negociació del Tractat i el tema dels drets humans com a part essencial del futur d'aquest Tractat. Finalment, es planteja una reflexió final que fa una crida a totes dues parts: Europa i Colòmbia.

EL TLC AMB LA UE: ALTRE COP ELS PROBLEMES EN LA NEGOCIACIÓ

De manera similar com va passar durant les rondes de discussió del TLC amb els EUA i amb els països centreamericans, el Govern colombià ha negociat de manera sospitosament tova amb la Unió Europea en diversos temes. Tot i que no s'ha d'ignorar que s'han aconseguit avenços en matèries importants per als interessos dels productors colombians, com ara alguns sectors agroindustrials, continuen sortint lesionats alguns interessos de la indústria nacional i dels colombians en general per concessions fetes per l'equip negociador del país. En alguns temes concrets, fins i tot s'ha cedit més que en el TLC amb els Estats Units. En particular, en els temes de franja de preus i de propietat intel·lectual.

FRANJA DE PREUS

El sector agropecuari ha tingut un comportament mediocre en els darrers anys, període en el qual el creixement de l'economia ha estat alt, comparat amb les taxes històriques. A aquesta situació s'hi afegeix que, si no es prenen les mesures necessàries i no s'enforteixen les exigències en les negociacions de tractats bilaterals, el sector pot ser un dels més afectats per l'obertura comercial.

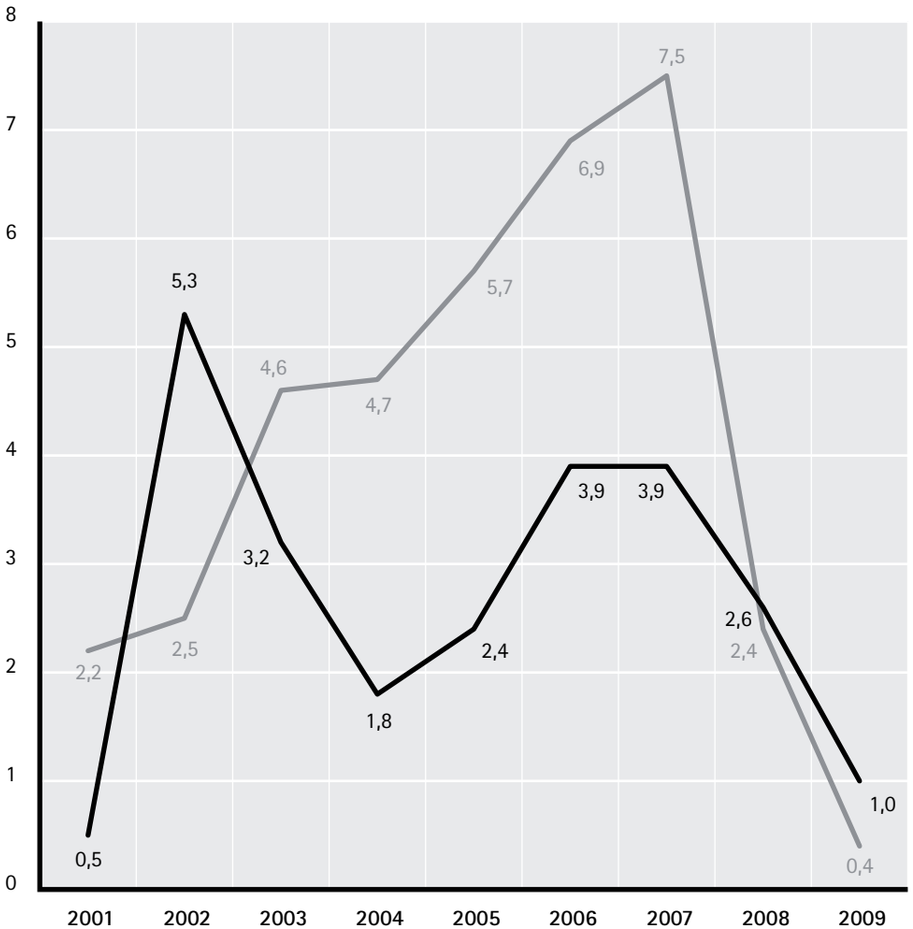

CREIXEMENT DEL PIB VS AGROPECUARI
Sector agropecuari
PIB
Font: DANE

En el Tractat de Lliure Comerç amb els Estats Units, un dels principals interessos dels negociadors nord-americans era posar fi al Sistema Andí de Franja de Preus, un sistema que permetia certs productes colombians sospesar els efectes dels preus internacionals, que són altament volàtils. En el cas colombià, se'n beneficien productes com l'arròs, el blat de moro, el sucre, la soja, el blat i el sorgo, entre altres. No obstant això, en el seu afany per signar el Tractat, el Govern colombià va atorgar sota una clàusula l'eliminació del Sistema Andí de Franja de Preus. Addicionalment, d'acord amb un document sota la direcció de Luis Jorge Garay,[1] Colòmbia no va fer cap esforç per aconseguir cap tipus d'eina que permetés disminuir els efectes de l'eliminació d'aquesta franja.

> L'equip negociador ha entregat el sector agropecuari en les dues negociacions més importants pel que fa a lliure comerç: la dels Estats Units i ara la de la Unió Europea

D'acord amb aquest estudi, es va poder crear un mecanisme que permetés revisar les desgravacions dels productes nord-americans en el moment en què aquest país augmentés els subsidis interns a la producció agropecuària. Tot i així, l'equip negociador va entregar el sector al principi de la negociació, argumentant que la clàusula per mitjà de la qual es desmuntava el Sistema Andí de Franja de Preus era una condició necessària per aconseguir l'aprovació al Congrés nord-americà i, que en cas que el Tractat entrés en vigència, la clàusula no es faria efectiva.

L'altre tema que l'equip negociador de Colòmbia no va aconseguir (i ni tan sols va plantejar en la negociació) va ser el de les mesures de salvaguarda per a certs productes sensibles a l'obertura comercial amb els Estats Units. Aquestes mesures ja les havien aconseguit països com Austràlia i Xile en negociacions amb aquest país. Per tant, el sector rural colombià va quedar desprotegit davant la producció agropecuària nord-americana.

Una situació similar s'ha presentat en la negociació amb la Unió Europea. L'equip negociador ha entregat el Sistema Andí de Franja de Preus i, tot i que ha aconseguit certs beneficis per al sucre i la banana, els lactis han quedat desprotegits davant els productes del mateix sector pertanyents a la Unió Europea. Un cop més, per l'afany de signar el Tractat i d'evitar les protestes dels partits europeus, que clamen el mateix que el Partit Demòcrata nord-americà en relació amb la situació dels drets humans a Colòmbia, s'han entregat mecanismes de protecció de productes sensibles del sector agropecuari.

Tot i que la SAC (Sociedad de Agricultores de Colombia) reitera que s'ha de revisar el que s'ha signat i buscar una sortida per als productes agropecuaris sensibles, gremis com ANALDEX (Asociación Nacional de Comercio Exterior) i ANDI (Asociación Nacional de Empresarios de Colombia) insisteixen que es tanqui de pressa per evitar que passi el que està passant amb el Tractat de Lliure Comerç amb els Estats Units. En conclusió, l'equip negociador ha entregat el sector agropecuari en les dues negociacions més importants pel que fa a lliure comerç: la dels Estats Units i ara la de la Unió Europea. Això restarà competitivitat a la producció nacional i tindrà un impacte directe en el benestar de la població rural, la majoria de la qual es troba en condicions de pobresa i d'indigència.

PROPIETAT INTEL·LECTUAL I ACCÉS A MEDICAMENTS EN ELS TLC

En relació amb el tema de la propietat intellectual, un dels punts crítics de l'acord ne-

1 Garay, Luis Jorge; Barberi, Fernando Gómez i Cardona, Iván Mauricio. *La negociación agropecuaria en el TLC: alcances y consecuencias*. Planeta Paz, amb el suport d'OXFAM - GB. Bogotà D.C., octubre del 2006.

> Amb el mecanisme de la protecció de les dades de prova, els europeus sí que han aconseguit protegir interessos, en absolut menyspreables, dels seus grans laboratoris farmacèutics

gociat amb la UE és el tema de la protecció de dades de prova. A diferència del que es va negociar abans del protocol modificador en el TLC amb els Estats Units, on el punt crític va ser el tema de l'extensió dels temps per a les patents dels fàrmacs produïts per laboratoris nord-americans, en aquest acord el tema del temps de les patents no ha patit modificacions fora del que es preveu en les regles de l'OMC. Tot i així, amb el mecanisme de la protecció de les dades de prova, els europeus sí que han aconseguit protegir interessos, en absolut menyspreables, dels seus grans laboratoris farmacèutics.

El problema radica en el fet que, en un peu de pàgina de l'acord, el Govern colombià es va comprometre a protegir les dades de prova per als medicaments biotecnològics. Aquests són productes summament costosos, produïts amb la més alta tecnologia, que s'utilitzen per tractar malalties complexes com el càncer i algunes de les denominades "malalties rares", que són les que afecten menys de 200.000 persones al món. De vegades el cost d'aquests medicaments arriba fins a la increïble xifra de 400.000 dòlars anuals (fins a 800 milions de pesos/pacient/any). És el cas, per exemple, dels medicaments següents:

- Soliris, de la companyia biotecnològica Alexion, un anticòs que tracta un trastorn nocturn que mata els glòbuls vermells. Cost: 409.500 dòlars;

- Eleprase, de Shire Pharmaceuticals, utilitzat per tractar un estrany trastorn metabòlic anomenat Síndrome de Hunter. Cost: 375.000 dòlars;

- Naglazyme, de BioMarin Pharmaceuticals, emprat per combatre trastorns del metabolisme. Cost: 365.000 dòlars;

- Folotyn, d'Allos Therapeutics, per al limfoma. Cost: 360.000 dòlars;

- Cinryze, de ViroPharma, utilitzat per tractar una perillosa infecció de la cara. Cost: 350.000 dòlars;

- Myozime, de Genzyme, per a la malaltia de Pompe. Cost: 300.000 dòlars;

- Cerezyme, de Genzyme, per a la malaltia de Gaucher. Cost: 200.000 dòlars.[2]

Com és ben sabut, dins el món de la propietat intel·lectual, llevat de les patents, la protecció de les dades de prova és un altre mecanisme utilitzat per les multinacionals per monopolitzar el negoci dels medicaments. Això, mitjançant la protecció de la informació que els laboratoris entreguen a les autoritats sanitàries per demostrar l'eficàcia i la seguretat dels medicaments que produeixen. Amb aquest instrument, la informació no pot ser pública, la qual cosa mina la possibilitat que altres farmacèutiques la facin servir per desenvolupar i comercialitzar medicaments genèrics a un preu més baix.

Amb aquesta disposició, ara l'Invima estaria obligat a protegir aquest tipus de medica-

2 Informació obtinguda gràcies a la col·laboració del director de la fundació Misión Salud, el doctor Germán Holguín.

> Davant aquesta situació hi hauria un sol beneficiari i una sola víctima: el beneficiari, la companyia biotecnològica; la víctima, el poble colombià

ments mitjançant la protecció de la informació exposada anteriorment. El tema crític aquí és que amb aquest acord estaríem parlant d'una mesura que no tindria revés. Si actualment l'autoritat sanitària autoritza aquest tipus de protecció a algunes empreses biotecnològiques, ho fa mitjançant resolucions que, en cas d'una emergència o de situacions d'abús de poder dominant, podrien ser revocades invocant els interessos de la salut del gruix de la població colombiana. A partir del moment en què entri en vigència l'acord comercial amb la Unió Europea, la protecció de les dades biotecnològiques no podria tenir revés. Davant aquesta situació hi hauria un sol beneficiari i una sola víctima: el beneficiari, la companyia biotecnològica; la víctima, el poble colombià. Per acabar-ho d'adobar, un altre tema crític és l'extensió d'aquesta concessió a altres països. A causa de la clàusula de "nació més afavorida" continguda en la normativa de l'OMC, s'hauria de fer la mateixa concessió als Estats Units i a Suïssa, independentment que els tractats subscrits amb aquests països estiguin pendents de ratificació. En un futur proper estaríem parlant d'una protecció de dades de prova a tots els medicaments biotecnològics produïts al món.

El problema amb aquest tipus de productes radica en el fet que, segons diversos especialistes en la matèria, en un futur proper al voltant del 70% dels medicaments del mercat seran biotecnològics. D'aquesta manera, si s'aprova el peu de pàgina de l'acord amb la Unió Europea, d'aquí a poc estaríem enfrontats al problema que la majoria de fàrmacs necessaris tindrien exclusivitat comercial i, per tant, uns alts preus de monopoli, en detriment de les possibilitats d'accés per part de persones amb pocs recursos. Per demostrar que aquest tema és important, cal ressaltar que el Govern peruà no va acceptar la disposició esmentada.

ELS TLC I ELS DRETS HUMANS

Actualment és impossible deslligar el tema dels Tractats de Lliure Comerç del respecte als drets humans. Sobretot si es tracta d'un país com Colòmbia, que des de fa molts anys té un registre negatiu en aquesta àrea, marcat tant per la incapacitat governamental de prevenir que es presentin les violacions, com per la feblesa de l'aparell judicial de garantir que es compleixin els principis de veritat, justícia i reparació. Aquest tema té tanta importància en aquesta mena d'acord, que s'ha convertit en el veritable taló d'Aquil·les de la política de comerç exterior d'aquest Govern. Tot seguit, presentem un esbós de les particularitats del cas colombià en aquesta matèria.

DESENVOLUPAMENT SENSE DRETS HUMANS?

Amb aquestes consideracions econòmiques, un dels aspectes que cal destacar en el marc del procés de negociació i de subscripció del Tractat de Lliure Comerç amb la Unió Europea és que el procés de negociació, discussió i celebració d'aquest conveni ha estat instrumentalitzat pel Govern nacional per abaixar la pressió internacional sobre els problemes nacionals. Tot i que últimament els aspectes més visibles de l'agenda nacional als ulls del món han estat potser el debat entorn de la possible segona ree-

> El creixement econòmic no es pot donar d'esquenes a una cultura i a una acció institucional compromeses amb el respecte als drets humans

lecció del president Álvaro Uribe Vélez, així com les jornades electorals del 14 de març, mentre s'allistava i es desenvolupava la contesa politicoelectoral, la societat colombiana ha rebut almenys tres nous informes en matèria de drets humans que han de cridar l'atenció no tan sols de les autoritats i de la societat a Colòmbia, sinó de la comunitat internacional. L'alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans, el Departament d'Estat dels EUA, així com l'Oficina de Relacions Exteriors del Regne Unit coincideixen que Colòmbia assisteix a una profunda crisi de drets humans que mereix respostes institucionals urgents.

És important cridar l'atenció sobre aquest punt, perquè un dels aspectes més importants per a la defensa de la democràcia en l'àmbit mundial és que no és possible pensar en creixement i en acords econòmics si no existeixen Estats compromesos amb la defensa i la protecció dels drets humans. És a dir, el creixement econòmic no es pot donar d'esquenes a una cultura i a una acció institucional compromeses amb el respecte als drets humans. Si s'entenen els Tractats de Lliure Comerç com instruments per potenciar el desenvolupament econòmic i la cooperació internacional, és important exigir que els Estats assumeixin, en el centre de la seva acció institucional, la defensa dels drets civils i polítics, dels drets econòmics, socials i culturals, oferint plenes garanties de seguretat jurídica tant als sectors empresarials com a les expressions organitzades de la societat civil que continuen reclamant una protecció efectiva a l'Estat de dret. En el cas colombià, aquest punt és de crucial importància, ja que precisament davant els precaris resultats en matèria de protecció dels drets humans el Govern ha assumit com a opció tancar a qualsevol preu les negociacions dels Tractats de Lliure Comerç per exhibir-los posteriorment com a mostres del suport no restringit de la comunitat internacional a les polítiques governamentals. En aquest cas, cal que l'Estat colombià assumeixi compromisos vinculants amb la comunitat internacional per tal que cessin els factors de violació dels drets humans i per incorporar de manera immediata els mecanismes i les polítiques tendents a salvaguardar aquest propòsit.

Aquesta situació d'ocultació dels problemes nacionals per mitjà de l'agenda comercial internacional es fa molt més notòria en un any com el 2010. Fins fa molt poc hi ha hagut claredats sobre la possible continuïtat de l'Administració actual, en què les apostes electorals concentren l'agenda política i, evidentment, hi havia la necessitat del Govern de sortir al pas de les denúncies cada cop més generalitzades sobre la violació dels drets humans a Colòmbia. Els informes recents en matèria de drets humans, així com les discussions en els espais multilaterals en què participa l'Estat colombià, posen de relleu que, lluny de ser un assumpte restringit per les fronteres, la problemàtica de vulneració dels drets humans i del dret internacional humanitari des de fa força temps són preocupacions de la comunitat internacional i de la regió sud-americana. Malauradament, mentre la comunitat internacional avança cap a ampliar la protecció dels drets, i els països sud-americans poden ser aliats importants per sortir del conflicte intern que continua

> El paramilitarisme, a més de ser una força econòmica i militar articulada al poder del narcotràfic, continua exercint una ingerència en les institucions oficials, i aprofundeix el que s'ha denominat "captura de l'Estat"

cobrant vides i desplaçant camperols a Colòmbia, el Govern no assumeix amb esperit autocrític la crida a ampliar els mecanismes per a l'exigibilitat i la tutela dels drets humans. Aquesta realitat resulta obertament contradictòria amb la idea d'obrir una política internacional franca cap al món.

CRISI INSTITUCIONAL DE L'ESTAT COLOMBIÀ COM A CONTEXT DELS DRETS HUMANS

Un dels problemes que genera més preocupacions per a les expressions organitzades de la societat civil a Colòmbia el constitueix, sens dubte, la pèrdua de credibilitat ciutadana en les institucions de l'Estat per causa de la infiltració de representants dels grups paramilitars en els òrgans del poder polític a Colòmbia. L'any 2005, el Govern nacional va inaugurar, davant els ulls del món, el que es va anomenar un procés de "reconciliació" i, de pas, una ruta cap al "postconflicte" per mitjà de l'expedició de la Llei de Justícia i Pau. Amb tot, passat un lustre de l'aplicació d'aquesta llei, els grups paramilitars continuen actuant en regions del país, cobrant vides de líders socials i polítics, facilitant l'apropiació violenta de la terra mitjançant el desplaçament forçat i, el que és més greu, encara tenen representació en l'escenari legislatiu. El paramilitarisme, a més de ser una força econòmica i militar articulada al poder del narcotràfic, continua exercint una ingerència en les institucions oficials, i aprofundeix el que s'ha denominat "captura de l'Estat".

No es tracta pas de noves denúncies. Al contrari, han estat posades en coneixement per institucions com Amnistia Internacional i Human Rights Watch. Així, per exemple, a pesar que el Govern colombià insisteix que el país es troba en un procés de justícia en transició, encara no hi ha avenços plens en matèria de la desarticulació de les estructures paramilitars. Segons l'últim informe de Human Rights Watch, titulat Hereus dels paramilitars, després de l'expedició de la Llei de Justícia i Pau hi ha almenys vuit grups al marge de la llei operant militarment en 24 dels 32 departaments de la geografia nacional.[3] Evidentment, en les zones on persisteix el

3 Segons Human Rights Watch, "l'amenaça que representen els grups successors és alhora greu i cada cop més gran. La Policia Nacional de Colòmbia estima que tenen més de 4.000 membres. Els càlculs de les organitzacions no governamentals indiquen que podrien pujar a 10.200. Segons dades conservadores de la policia, els grups sumen ràpidament noves zones d'operació i, al juliol del 2009, tenien presència en almenys 173 municipis de 24 dels 32 departaments de Colòmbia. Recluten activament nous membres, entre els quals s'inclouen adolescents, persones desmobilitzades i homes i dones joves. En diversos casos, s'ha sabut que recluten membres de regions llunyanes del país, i munten així una sofisticada organització a nivell nacional. Diversos grups successors s'han fusionat o han estat absorbits per altres, de manera que avui hi ha menys grups que abans, però operen de manera més coordinada i abracen un territori més ampli". "Informe anual de l'alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans sobre la situació dels drets humans a Colòmbia 2010", pàg. 9.

> En les zones on persisteix el control del paramilitarisme no és possible un lliure exercici dels drets civils i polítics

control del paramilitarisme no és possible un lliure exercici dels drets civils i polítics. Al contrari, en aquests territoris continua governant el poder de la por, la força de les armes i la pressió social, que comminen les poblacions a votar i a escollir els candidats d'aquests grups, en les seves aspiracions de controlar l'esfera de les institucions públiques estatals.

Les xifres són escandaloses, i des del mes de novembre del 2006, any en què es duen a terme les primeres detencions, el nombre de dirigents polítics i autoritats de l'Estat investigats per les seves aliances amb el paramilitarisme ha anat augmentant vertiginosament. Segons l'alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans, "el novembre del 2009, hi havia 93 casos oberts contra congressistes, d'un total de 268 membres escollits per al període 2006-2010, pertanyents a 15 partits polítics diferents. El desembre del 2009, hi havia un total de 13 persones condemnades, cinc d'absoltes i nou casos en què es va determinar que no hi havia prou proves per continuar la investigació. El novembre del 2009, hi havia 249 casos iniciats contra 12 governadors, 166 alcaldes, 13 diputats i 58 regidors".[4] El balanç de les jornades electorals desenvolupades l'any 2006 va ser un Congrés i uns ens de govern regional i local amenaçats en la seva legitimitat per la presència creixent de representants d'aquests grups armats il·legals.

El nivell de vinculació d'alguns sectors de la classe política amb el paramilitarisme és de tal magnitud que, amb vista a la contesa electoral d'enguany, per mitjà del concurs d'organitzacions de la societat civil, de centres de pensament i d'institucions universitàries, s'ha organitzat la Missió d'Observació Electoral (MOE) amb l'objectiu de generar una veeduría d'aquests espais de presa de decisions per a la ciutadania, aspirant que es conservin les condicions mínimes de transparència i de seguretat que requereixen aquests espais en el marc de l'Estat de dret. Segons la MOE, almenys 420 municipis estan en risc extrem d'irregularitats per l'exercici de la violència, i almenys 24 candidats al Congrés estan involucrats en faltes penals i disciplinàries que els impedeixen assumir la labor parlamentària, segons la Comissió de Control i d'Assumptes Electorals de la Procuradoria.

En aquest problema, l'evidència més notable la constitueix el cas del Partit d'Integració Nacional (PIN). Per a les últimes justes electorals, aquesta estructura política va albergar la major part dels familiars dels líders polítics acusats i/o jutjats per vincles amb les màfies regionals i els paramilitars, la majoria dels quals havien estat rebutjats per les altres forces polítiques en combat. Després de les eleccions, i per al nou període legislatiu que s'inicia el 20 de juliol del 2010, el Partit d'Integració Nacional es va convertir en la quarta força política electoral del país.

El control exercit per aquests sectors, els constrenyiments imposats sobre els ciutadans per a l'exercici del sufragi, les amenaces i les evidències de fraus electorals, posen a la palestra una institucionalitat erosionada per la presència de la il·legalitat, que gradualment va perdent legitimitat en la ciutadania i que, òbviament, no és garantia de l'Estat de dret com a principi rector del poder polític, i com a criteri d'organització i garantia de seguretat jurídica. Amb aquests problemes, un dels aspectes compromesos en la institucionalitat colombiana és l'exercici dels drets civils i polítics, que són la base perquè els marcs jurídics i les lleis nacionals siguin creats per forces polítiques representatives de la ciutadania.

> Sense una acció mancomunada de la societat civil, dels organismes de control i de la comunitat internacional, és molt difícil transformar les pràctiques que consoliden l'exercici de la violència com un mètode per obtenir resultats i incidir en les institucions estatals

Així les coses, una de les crides més urgents que cal afrontar al problema de la democràcia a Colòmbia amb vista al repte que suggereix la situació dels drets humans és que urgeix el concurs de la comunitat internacional per impulsar un procés de depuració de les institucions polítiques davant el creixent poder dels grups armats il·legals que no s'han sotmès a les institucions de justícia. Sense una acció mancomunada de la societat civil, dels organismes de control i de la comunitat internacional, és molt difícil transformar les pràctiques que consoliden l'exercici de la violència com un mètode per obtenir resultats i incidir en les institucions estatals.

DEGRADACIÓ DEL CONFLICTE INTERN I VULNERACIÓ DEL DRET INTERNACIONAL HUMANITARI

Durant els darrers vuit anys, l'èmfasi que fa la política de seguretat democràtica en una estratègia de confrontació militar en la societat colombiana ha portat èxits significatius, com ara la recuperació de la seguretat en les vies del país i en àmplies zones rurals, on ha disminuït notablement la capacitat d'acció militar de la insurgència. En aquest cas, s'ha de reconèixer que les forces armades s'han exigit al màxim per combatre les diferents agrupacions guerrilleres (FARC-EP, ELN), que, no obstant això, continuen operant en àmplies zones de la geografia nacional. Malgrat aquests avenços, un dels aspectes que més preocupa en l'escenari dels drets humans a Colòmbia és la persistència de les violacions de drets humans a la població civil, i en especial a grups vulnerables com els joves dels sectors més deprimits dels centres urbans, així com de les comunitats i els pobles ancestrals.

En aquest sentit, el relator de les Nacions Unides per a execucions extrajudicials, Philip Alston, en la seva visita a Colòmbia entre el 8 i el 18 de juny del 2009, crida l'atenció sobre la greu situació de violació dels drets fonamentals provocada pels anomenats "falsos positius", que no són altra cosa que el reclutament, el desplaçament a localitats remotes i el posterior assassinat de membres de la població civil, que són presentats davant els organismes de justícia i de l'opinió pública nacional i internacional com a caiguts en combat en el marc del conflicte armat intern i comptabilitzats com a baixes en les agrupacions terroristes. Tot i que aquest problema ha agafat visibilitat per les creixents denúncies fetes pels familiars de joves desapareguts del municipi de Soacha, una localitat

4 Ibíd., pàg. 9.

> El relator de l'ONU assenyala que "l'expressió 'falsos positius' ofereix una mena d'aura tècnica per descriure una pràctica que es caracteritzaria millor com l'assassinat a sang freda i premeditat de civils innocents, amb finalitats de benefici"

veïna a Bogotà D.C., el cert és que aquest fenomen s'ha generalitzat, de tal manera que al mes de setembre del 2009 la Unitat Nacional de Drets Humans i Dret Internacional Humanitari de la Fiscalia General de la Nació havia assumit la investigació de 1.273 casos, que compten amb un total de 2.077 víctimes, que s'ubiquen en 29 dels 32 departaments de la geografia nacional. Les xifres són reveladores, tot i que no aconsegueixen retratar el drama i la commoció de les comunitats vulnerables dels centres urbans. Per via d'aquest tipus de pràctiques, les comunitats s'han trobat enmig d'un foc creuat en el qual l'exigència-necessitat de resultats ha estat el brou de cultiu per a pràctiques degradades de violació dels drets fonamentals de la població civil.

Davant aquesta situació, el relator destaca dos problemes fonamentals. D'una banda, les autoritats governamentals han pretès ocultar la gravetat d'aquests fets recorrent a eufemismes per eclipsar la gravetat dels fets i emmascarar en què consisteix aquesta pràctica encapçalada per membres de la força pública. En aquest punt, el relator de l'ONU assenyala que "l'expressió 'falsos positius' ofereix una mena d'aura tècnica per descriure una pràctica que es caracteritzaria millor com l'assassinat a sang freda i premeditat de civils innocents, amb finalitats de benefici".[5] Tot i que el Govern nacional ha assenyalat que les denúncies d'execucions extrajudicials per part de la força pública formen part d'una campanya de descrèdit promoguda pels enemics de l'Administració actual i de la lluita contra el terrorisme que representa el Govern, el que demostra la recurrència a aquestes pràctiques és un context de degradació del conflicte armat, atès que s'estan vulnerant els principis bàsics del dret internacional humanitari.

En segon lloc, aquestes situacions revesteixen una gravetat important, ja que pel seu nivell de generalitat l'Estat colombià s'enfronta a la necessitat d'aclarir i de corregir conductes impròpies de persones vinculades a les forces oficials, per demostrar i absoldre les preguntes sobre si aquestes pràctiques formen part d'una política sistemàtica. En aquest aspecte, són altament preocupants les declaracions del relator de l'ONU sobre execucions extrajudicials, que ha assenyalat que "la pregunta clau és: ¿qui és responsable d'aquestes matances premeditades? D'una banda, no he trobat proves que indiquin que aquestes execucions s'hagin dut a terme com una política oficial del Govern, o que hagin estat dirigides o dutes a terme sabentho el president o els successius ministres de Defensa. D'altra banda, l'explicació que prefereixen molts en el Govern –que les matances les han dut a terme a petita escala algunes 'pomes podrides'– és igualment insostenible. La quantitat mateixa de casos, la repartició geogràfica i la diversitat d'unitats militars implicades indiquen que aquestes matances s'han dut a terme d'una manera més o menys sistemàtica, per una quantitat significativa d'elements dins de l'exèrcit".[6]

> Els pobles indígenes pateixen 'alarmants patrons de desplaçament forçat', d'homicidi, de manca d'alimentació i altres problemes greus a causa del conflicte armat al país i de diferents factors subjacents, la qual cosa genera situacions d'urgència que no han rebut una resposta estatal d'acord amb la seva gravetat

En el cas de les execucions extrajudicials, tal com assenyala l'informe de l'alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans a Colòmbia, el problema no s'esgota amb l'assassinat i amb el patiment que generen aquestes desaparicions en els contextos comunitaris i familiars, sinó que a més s'agreuja per les maniobres dilatòries i les argúcies processals a què recorren els advocats defensors en aquests casos, les quals, de manera freqüent, han anat acompanyades d'amenaces a les famílies de les víctimes i de pressions als testimonis perquè canviïn el contingut i el sentit dels seus testimonis. L'alta comissionada assenyala que "el 2009 es van evidenciar serioses mancances per protegir familiars de les víctimes, testimonis, fiscals i jutges. L'Oficina de Colòmbia va registrar amenaces de mort, un homicidi i un intent d'assassinat contra dos familiars de les víctimes. Fins i tot membres de la força pública que han decidit col·laborar amb la justícia han rebut amenaces. Aquestes fets, juntament amb els intents de desacreditar o de dilatar els procediments judicials, semblarien configurar un patró de fustigament per impedir avenços en els processos".[7] En aquest cas, la comunitat internacional ha de vigilar perquè aquests actes degradants no tornin a passar i perquè la impunitat no governi davant la demanda de justícia que s'ha d'absoldre per a la reparació de les víctimes.

Al costat del que s'ha dit fins ara, una altra de les mostres de l'afectació cada cop més gran de la població civil, de la degradació del conflicte armat intern i de la vulneració de les normes del dret internacional humanitari és l'augment dels assassinats de les comunitats i dels pobles ancestrals. Aquests pobles han insistit en el seu caràcter neutral davant el conflicte, reclamant respecte per les seves autoritats, per les seves formes d'organització del poder i pels seus territoris col·lectius. Durant les visites del relator especial de les Nacions Unides per als pobles indígenes, James Anaya, que es va desenvolupar entre els dies 22 i 27 de juliol del 2009, el balanç és ben revelador. El relator reprèn les consideracions de la Cort Constitucional en l'Auto núm. 004 de 2009, on assenyala que "els pobles indígenes pateixen 'alarmants patrons de desplaçament forçat', d'homicidi, de manca d'alimentació i altres problemes greus a causa del conflicte armat al país i de diferents factors subjacents, la

5 Comunicat de premsa. Relator especial de les Nacions Unides sobre execucions extrajudicials. Disponible a l'enllaç següent de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides: http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9219&LangID=S.

6 Ibíd.

7 Alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans, op. cit., pàg. 11.

Fins al moment els resultats en matèria de drets humans tenen la societat colombiana ad portas d'una tragèdia humanitària

qual cosa genera situacions d'urgència que no han rebut una resposta estatal d'acord amb la seva gravetat".[8]

D'acord amb el mateix Govern, i amb les xifres que subministra l'Observatori del Programa Presidencial de Drets Humans i Dret Internacional Humanitari, només entre el període comprès entre els mesos de gener i octubre del 2009 a Colòmbia es van produir 94 assassinats de membres de les comunitats indígenes, i es va generar un increment de gairebé el 65% amb relació al mateix període l'any 2008. La relatoria especial de l'ONU va poder constatar que, producte de l'escalada del conflicte armat, alguns pobles indígenes es troben ad portas de l'extermini físic i cultural. En virtut de la política de guerra, no s'observen sortides ràpides a problemes com el reclutament forçat de menors d'aquestes comunitats, l'augment de les víctimes per efecte de les mines antipersones en territoris dels pobles ancestrals, així com la confrontació entre els actors del conflicte que posen en perill la vida col·lectiva, material i simbòlica d'aquestes comunitats.

8 Comunicat de premsa. Relator especial de les Nacions Unides per als pobles indígenes. Disponible a l'enllaç següent de l'Oficina de l'alt comissionat de les Nacions Unides: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A.HRC.12.34.Add.9_sp.pdf.

La conclusió en aquest punt és que la gestació de condicions necessàries per a la garantia dels drets humans a Colòmbia passa per aturar la política de guerra. No és possible garantir la realització dels drets civils i polítics de les comunitats i dels pobles ancestrals i aturar l'ús abusiu de la força contra la ciutadania si persisteix aquesta tendència per part de l'Estat, ja que fins al moment els resultats en matèria de drets humans tenen la societat colombiana ad portas d'una tragèdia humanitària.

DRETS HUMANS, OPOSICIÓ POLÍTICA I LÍMITS AL PODER POLÍTIC

Finalment, un dels aspectes sensibles del mapa dels drets humans és el relacionat amb les garanties socials, polítiques i institucionals per tal que les forces polítiques d'oposició, les organitzacions socials i sindicals, els defensors de drets humans i fins i tot els organismes judicials desenvolupin sense riscos ni amenaces la seva tasca social de control a l'exercici del poder polític i de salvaguarda dels marcs constitucionals i legals. És evident que la consolidació de règims i de sistemes polítics democràtics que potenciïn el desenvolupament social requereixen, d'una banda, una institucionalitat activa que pugui desenvolupar sense pressions la seva tasca de control polític i judicial a l'exercici del poder, i de l'altra, una societat civil que confereixi legitimitat a la institucionalitat a partir de la seva participació en exercici ple dels seus drets de llibertat d'expressió, d'associació i d'accés a la justícia en cas que es requereixi la tasca de les entitats estatals pertinents. En l'actualitat, un règim polític que es concebi democràtic ha d'articular l'acció institucional cenyida als principis legals i constitucionals i a les normatives internacionals, amb la participació i la incidència de la societat civil en la gestació de les polítiques estatals.

Aquestes accions, en molts casos, tenien com a objectiu neutralitzar les tasques desenvolupades per les víctimes, a qui es considerava "blancs legítims" perquè eren opositores potencials de les polítiques governamentals

En aquest àmbit, el balanç en matèria de drets humans també és preocupant en la realitat nacional. Com va ser de coneixement públic, a partir de l'any 2009 la societat colombiana i la comunitat internacional han conegut que des de les institucions d'intel·ligència nacional i des dels principals organismes de seguretat s'anaven fent seguiments i punxades telefòniques i s'anaven infligint amenaces a membres de les institucions estatals i de les expressions organitzades de la societat que, des dels seus espais, portaven processos en contra de funcionaris propers al Govern, exercint els seus drets i fins i tot actuant en nom del mandat internacional de les Nacions Unides. Les entitats internacionals no han quedat lliures d'aquest problema, de manera que organismes com la Comissió Interamericana de Drets Humans, un relator especial de les Nacions Unides i l'Oficina de Colòmbia també han estat objecte de vigilància. Aquestes accions, en molts casos, tenien com a objectiu neutralitzar les tasques desenvolupades per les víctimes, a qui es considerava "blancs legítims" perquè eren opositores potencials de les polítiques governamentals.[9]

En aquest escenari de paranoia oficial, com ho va poder constatar la relatora especial sobre la independència de magistrats i advocats, Gabriela Carina Knaul de Albuquerque e Silva, en la seva visita el mes de desembre, el control judicial, que és fonamental en els Estats constitucionals, ha estat amenaçat pels mecanismes de coerció que ja s'han esmentat, fins al punt que alguns membres de la branca judicial han hagut de sol·licitar mesures especials de protecció davant la Comissió Interamericana de Drets Humans.[10] Aquestes amenaces generen un ambient d'intimidació que atenta obertament contra l'exercici lliure de la judicatura i vulnera els principis d'autonomia i d'independència judicial que es requereixen per tal que la tasca de la justícia estigui protegida d'influències polítiques i de forces diferents al mateix mandat de la legalitat. En un país que demana fer passos significatius i urgents per a la superació de la impunitat, aquests constrenyiments a les autoritats judicials són un mal símptoma que posa de relleu la necessitat de polítiques estatals que incentivin el respecte pels canals institucionals en el si de la mateixa Administració pública, i que permetin que es revelin i se sancionin els grups que volen emmordassar l'exercici de la justícia que reclama la ciutadania.

Aquesta situació es torna més problemàtica si s'observa que no tan sols la judicatura, sinó els sectors socials que exerceixen els seus drets civils i polítics i que acudeixen a les vies judicials per a la defensa dels drets de les víctimes per la violència, també es veuen afectats per constrenyiments. En aquest sentit, la relatora de l'ONU per

9 Alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans, op. cit., pàg. 6.

10 Durant l'any 2010, els magistrats César Julio Valencia Copete i Iván Velásquez van rebre mesures cautelars de part de la CIDH.

L'agenda de desenvolupament? Què es pot fer per evitar que es negociïn aspectes importants de l'agenda productiva del país per abaixar la pressió internacional per la violació dels drets humans?

al tema assenyala que "a Colòmbia continuen existint patrons de fustigament i de persecució contra els defensors de drets humans, i sovint contra els seus familiars. Periodistes, sindicalistes, magistrats, advocats, activistes estudiantils i juvenils, dones defensores, líders indígenes i afrocolombians, així com activistes LGBT han estat assassinats, torturats, maltractats, desapareguts, amenaçats, capturats i detinguts arbitràriament, judicialitzats, vigilats, desplaçats per la força o obligats a exiliar-se; o bé els han entrat a les oficines i els han robat els arxius a causa de la seva feina de defensa dels drets humans i de les llibertats fonamentals".[11]

REFLEXIÓ FINAL

Amb aquest escenari, són moltes les preguntes i les preocupacions que queden sobre la taula. Quin és el paper de la comunitat internacional per superar el flagel persistent de la violació dels drets humans en països com Colòmbia? De quina manera es poden traduir les aliances entre els Estats en mecanismes d'exigència de polítiques oficials orientades al propòsit d'eradicar les situacions que posen en perill l'Estat de dret? Què es pot fer perquè en la subscripció de tractats comercials els drets humans siguin un aspecte central en l'agenda de desenvolupament? Què es pot fer per evitar que es negociïn aspectes importants de l'agenda productiva del país per abaixar la pressió internacional per la violació dels drets humans? Segurament si aquestes preguntes no són abordades, discutides i resoltes pels actors internacionals amb responsabilitat en les polítiques de drets humans, continuaran les situacions d'impunitat i d'afectació de la institucionalitat, mentre que l'agenda econòmica segueix el seu camí. És a dir, es produiria un retrocés en la comprensió de la democràcia que defineix que el creixement i el desenvolupament econòmic de les nacions no es pot produir de cap manera d'esquenes als principis de dignitat dels éssers humans que es plasmen en les aspiracions universals dels drets humans.

11 Declaració de la relatora especial sobre la situació dels defensors de drets humans, Margaret Sekaggya. Disponible a l'enllaç: www.hchr.org.co/.../2009/Press%20Release%20Defensores%20ES.doc

BIBLIOGRAFIA

- GARAY, Luis Jorge; BARBERI, Fernando Gómez i CARDONA, Iván Mauricio: *La negociación agropecuaria en el TLC: alcances y consecuencias*, Planeta Paz, amb el suport d'OXFAM - GB. Bogotà D.C., octubre del 2006.

- Organització de les Nacions Unides: Informe anual de l'alta comissionada de les Nacions Unides per als drets humans sobre la situació dels drets humans a Colòmbia 2010.

- Organització de les Nacions Unides: Comunicat de premsa. Relator especial de les Nacions Unides sobre execucions extrajudicials. Tret de la pàgina web: http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9219&LangID=S.

- Organització de les Nacions Unides: Comunicat de premsa. Relator especial de les Nacions Unides per als pobles indígenes. Tret de la pàgina web: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A.HRC.12.34.Add.9_sp.pdf.

- SEKAGGYA, Margaret: Declaració de la relatora especial sobre la situació dels defensors de drets humans. Tret de la pàgina web: www.hchr.org.co/.../2009/Press%20Release%20Defensores%20ES

El creixement i el desenvolupament econòmic de les nacions no es pot produir de cap manera d'esquenes als principis de dignitat dels éssers humans que es plasmen en les aspiracions universals dels drets humans

TAULA 2
SESSIÓ DE CASOS:
COM IMPACTARIA EL TLC EN DIFERENTS
COL·LECTIUS COLOMBIANS?

COL·LECTIU DE TREBALLADORS/ES:

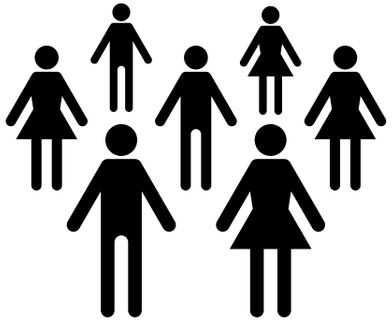

Ricardo Echeverri

Viceministre de la Protecció Social - Colòmbia

Bona tarda a tots i a totes. Gràcies a l'organització per la invitació a aquestes Jornades i a vostès per la participació.

Vam començar aquest debat ahir i, al llarg del dia d'avui, hem sentit una versió de la realitat; jo vinc a exposar-los l'altra, la que comparteix la immensa majoria de ciutadans i d'institucions del meu país.

En primer lloc, he de manifestar que els tractats internacionals que Colòmbia ha proposat no són cap caprici del president Uribe: es fan per mandat constitucional, expressat en els articles 189, 226 i 227, en els quals s'ordena a l'Estat la cerca de la integració i de la internacionalització dels processos econòmics amb altres països, amb altres nacions del món. Es tracta d'una conclusió d'una gran Assemblea Nacional Constituent en la qual van participar tots els estaments de la societat civil, inclosos els grups guerrillers reinserits a la democràcia liberal.

Aquestes normes també estan en consonància amb la Convenció de Viena del 1969. D'aquí que en els vuit tractats que hem subscrit fins avui i en els que esperem subscriure fins al 7 d'agost –data en què acaba el mandat el president actual–, hem reconegut els principis i els drets fonamentals de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i consagrats en la Constitució colombiana, en els articles 53 i 93.

Amb tots els països amb els quals ha avançat negociacions, Colòmbia ha inclòs un tractat de relacions laborals. Amb Corea, Europa, el Canadà, Xile, Mèxic, entre altres, s'han inclòs de manera expressa els principis fonamentals del treball. A partir de l'entrada en vigor de la nova carta nacional, a Colòmbia es va donar el procés d'obrir mercats, d'estimular el comerç extern dins un context d'economia global, preveient principis d'igualtat, d'equitat i de reciprocitat. Les nostres màximes corts judicials, que són les que finalment revisen l'aplicabilitat o no d'aquests tractats, s'han pronunciat sobre aquests aspectes.

Des del Govern colombià creiem en els acords en què es materialitzen els esforços dels Estats d'internacionalitzar relacions econòmiques i socials, d'enfortir els vincles polítics, econòmics i culturals de cooperació, que permetin crear desenvolupament sustentable i sostenible. El món sencer s'està liberalitzant: n'hi ha prou veient el que ha passat a la Xina, el que està passant a l'Índia, al sud-est asiàtic, a l'Europa de l'Est, a la conservadora Europa i a la socialista Europa, on els processos d'obertura han estat llibertaris i, gràcies a ells, entre altres,

Des del Govern considerem que els tractats són necessaris per al creixement econòmic de la nostra població

avui el poble grec pot fer front a la seva crisi.

Però el creixement no s'ha vist només a Europa; a l'Amèrica del Sud també, per exemple en països com Xile. Aquest país ha obert els seus mercats i això li ha permès reduir del 45% al 15% els indicadors de pobresa. Per tant, no podem, sota el pretext de tornar al socialisme de mitjan segle XX i que ja sabem tots com va acabar, negar que els tractats són una realitat internacional, que els mercats s'estan abocant cap a aquests tractats i que també gràcies a ells a Colòmbia podem incrementar el nostre Estat del benestar i reduir la pobresa. Les inversions s'han incrementat ostensiblement, i amb això creiem que hi ha una possibilitat important per al creixement del nostre país.

Però no tan sols es tracta d'una postura política: si miren l'informe de Democràcia, Estat i Transparència, veuran que es recomana als països d'Amèrica que per sortir del subdesenvolupament i vincular-se de manera productiva i competitiva al món, alguns han d'implementar tres postulats bàsics: 1) les llibertats democràtiques, 2) l'economia de mercat i, especialment, l'obertura de mercats, i 3) la transparència governamental, entenent-la amb llibertat fiscal.

Finalment, els acords són conseqüència del principi d'autodeterminació dels pobles, consagrat en la nostra Carta Superior, en l'article 9, per mitjà del qual és a la societat colombiana a qui li correspon resoldre els seus assumptes propis i prendre decisions sense pressió i sense la intromissió d'altres societats. Colòmbia ha decidit, a nivell institucional i amb el suport del poble, la necessitat de l'obertura econòmica.

La veritat no és absoluta, necessitem veure l'"altra" realitat. No podem veure el país amb ulleres de sol; s'ha de veure el context en què estem i això permet identificar que des del Govern considerem que els tractats són necessaris per al creixement econòmic de la nostra població.

Un altre aspecte important és que els tractats no sorgeixen de processos ocults ni es fan a l'esquena de l'opinió pública ni dels estaments polítics. Un cop negociat el tractat i subscrit per l'executiu, li correspon al Congrés, segons l'article 150 superior, la missió d'aprovar o reprovar el tractat. Un cop aprovat, es procedeix a la sanció presidencial. La Comissió d'Acompanyament és l'estament del Congrés per fer seguiment i debat de tots els tractats que s'han subscrit a Colòmbia, i per això es va crear. A aquests debats no tan sols hi assisteix el Congrés, sinó que hi assisteixen la societat civil, els gremis, els sindicats, els treballadors i els ciutadans. I s'han definit, en virtut del Decret 472 de 2007, tots els processos necessaris per fer pública i transparent la negociació dels acords: primer, reunions prèvies en què el Ministeri de Comerç convoca tots els actors socials; segon, reunions posteriors; tercer, que és el nervi del desenvolupament de la negociació, quan se socialitza el tractat amb les parts vinculants: gremis, treballadors, sindicats, societat civil, etc.; i finalment, quan es conclouen aquestes rondes, es fan reunions públiques.

Només per al tractat amb la Unió Europea s'han fet més de 250 reunions públiques a Colòmbia per socialitzar els acords assolits i els temes discutits. Però si aquest procés no fos suficient, és finalment la Cort Constitucional la que aprova o desaprova el tractat, després de fer l'estudi corresponent de constitucionalitat i de legalitat del tractat. Un cop passada aquesta anàlisi, es procedeix a la signatura de les notes de canvi amb els països signataris de l'acord.

S'ha creat una clàusula en el contracte de negociació que estipula que, per sobre de qualsevol relació comercial, hi ha la protecció al treball i al treballador

Aquests tractats generen benestar social. En el Govern n'estem convençuts, veient les experiències d'altres països com els que he esmentat anteriorment. Són un cercle virtuós de desenvolupament econòmic sostenible perquè són els fluxos de comerç més grans els que incrementen el nostre sistema i, amb això, l'ocupació. Els tractats són el millor mecanisme per incloure mesures de protecció als treballadors, per reduir la pobresa i per anivellar els estàndards i els reconeixements.

¿Com es pot dir que els tractats afecten els treballadors si, com dic, en tots els capítols de tots ells –no tan sols els d'Europa, els EUA i el Canadà– hi ha un acord laboral equitatiu? En el marc dels tractats es fa un reconeixement total i absolut de la llibertat sindical, del dret de negociació, de l'eliminació de totes les formes de treball forçós o obligatori, de l'abolició efectiva del treball infantil, de l'eliminació de la discriminació, de respecte al treball i de la seva raó de ser, segons els mandats de l'OIT, entre altres.

En tots els tractats s'ha inclòs l'obligació de no-erogació, és a dir, de no estimular el comerç mitjançant l'afebliment o la reducció de la protecció als treballadors. Això és molt important perquè s'ha creat una clàusula en el contracte de negociació que estipula que, per sobre de qualsevol relació comercial, hi ha la protecció al treball i al treballador.

Hi ha diversos mecanismes de compliment: les consultes ministerials, els panels d'experts, els panels de revisió, conformats també per representants de la societat civil, etc. Qualsevol incompliment d'aquests postulats internacionals comporta sancions econòmiques a l'Estat, amb multes de 15 milions de dòlars que es destinen a un fons comú. Però, per sobre de tot això, els tractats permeten la cooperació internacional, i quina eina millor hi ha per continuar avançant en els nostres processos interns que comptar amb l'experiència i l'acompanyament d'altres nacions en el desenvolupament d'aquesta tasca.

Colòmbia té un règim de preferències especials i de manera unilateral cap a Europa i l'Amèrica del Nord, on no hi ha reciprocitat. Amb aquests tractats s'està començant un procés bilateral que s'està acompanyant. La cooperació internacional és l'eina principal per continuar en el nostre procés de creixement, i la Comunitat Europea i la comunitat internacional estan acompanyant aquest procés.

Moltes gràcies.

Domingo Tovar
Secretari general Central Unitaria de Trabajadores de Colombia- CUT

Posició de la CUT Colòmbia davant la imposició d'un tractat de lliure comerç UE – Colòmbia

NOTA: Aquest document s'elabora a partir de la discussió col·lectiva en comitès de lluita contra els TLC, de les posicions de les centrals obreres a Colòmbia i de la publicació de tres articles al diari de la CUT a partir del Departament de Relacions Internacionals.

Malgrat la congelació del TLC amb els Estats Units, la pressió de Governs poderosos i de multinacionals omnipotents per l'obertura i la liberalització comercial dels nostres països continua sense pausa. El mes d'octubre passat, Uribe Vélez va aprofitar la cimera de l'APEC a Lima per signar el TLC amb el Canadà i, després de participar activament en la dissolució del CA, es va afanyar a iniciar les rondes amb la UE, que hauran de concloure amb la signatura d'un TLC amb el vell continent.

DAVANT ELS TLC DELS ESTATS UNITS, LES AVENTURES DE LA UNIÓ EUROPEA

Mentrestant, la UE anava jugant les seves cartes fonamentals per a l'alliberament comercial a la ronda de Doha de l'Organització Mundial de Comerç (OMC). Paral·lelament, els europeus, alhora que subscrivien acords comercials amb els països del seu vell imperi colonial a l'Àfrica i a l'Àsia, van entendre que no es podien quedar fora de la competència a l'Amèrica Llatina i al Carib. Sota aquestes perspectives, la UE va signar amb Mèxic un Acord d'Associació Econòmica el 1997 i un altre amb Xile el 2003.

El Govern i el capital espanyols han estat la punta de llança d'aquesta ofensiva a l'Amèrica Llatina, aprofitant no tan sols els avantatges dels vincles idiomàtics i el coneixement que li donava la vella història de dominació colonial sobre l'hemisferi, sinó també el fet irrefutable que Espanya havia estat presa pel capital de les potències europees, quan van forçar la seva integració a la UE el 1986. Aquesta integració va corregir l'aïllament en què Espanya havia estat durant la dictadura franquista, va aprofundir els processos de privatització i de concentració monopolítica de les seves companyies més importants i va trobar a l'Amèrica Llatina les condicions per obtenir grans lucres, aprofitant l'obertura i la liberalització imposades al continent pel consens de Washington, que va instaurar el neoliberalisme en el nostre hemisferi.

Amb aquest objectiu, l'any 1999 es va celebrar a Rio de Janeiro la I Cimera de Caps d'Estat de la UE, l'Amèrica Llatina i el Carib. Aquesta primera cimera va anar seguida de cimeres similars a Madrid (2002), Guadalajara (2004), Viena (2006) i Lima (2008).

L'Europa neoliberal i les seves grans transnacionals han estat a l'aguait d'una oportunitat en aquest hemisferi (Amèrica) per aconseguir Acords de Lliure Comerç, per la qual cosa han vist com una oportunitat d'or per fer-ho les creixents dificultats que

> La UE també és una potència neoliberal, els monopolis de la qual es regeixen pels mateixos paràmetres de rapacitat i de saqueig que els nord-americans

han tingut els Estats Units per imposar els seus TLC.

DE LA RETÒRICA HUMANISTA I DEMOCRÀTICA A LA CONQUESTA D'UN TLC A QUALSEVOL PREU

L'Europa neoliberal, fidel a la seva hipòcrita conducta d'embolicar les seves trapelleries colonialistes en la retòrica humanitària d'una associació, va afegir als ADA la clàusula de "Cooperació i diàleg polític" per posar un matís democràtic que contrastés amb la brutalitat i l'arrogància amb què els Estats Units han pretès imposar els TLC al seu pati del darrere.

El "diàleg polític" abraça assumptes de debat com la governança, els drets humans, els drets laborals i les polítiques anticorrupció, mentre que la "cooperació" pregona la integració, la cohesió econòmica i social, i la lluita contra les drogues il·legals. De fet, la "cooperació" només s'ha donat en projectes que convinguin a les necessitats estratègiques de la UE, com ara les obres d'infraestructura, mentre que el "diàleg polític" s'ha convertit en l'ariet per soscavar els "inconvenients" processos democràtics al continent, per imposar més obertura i liberalització, alhora que s'entabana molts dirigents sindicals i moltes organitzacions de treballadors que, ingènuament o conscientment, cauen subjugats davant aquesta xerrameca socialdemòcrata.

La realitat és que davant l'encallament de la ronda de Doha de l'OMC, els ADA s'han convertit en tractats OMC plus. No es tracta tan sols de prendre com a base per a la negociació totes les concessions que ja es van atorgar als Estats Units en els TLC de la regió, sinó que assumptes durs com la inversió estrangera, la competència, la facilitació del comerç, la propietat intel·lectual i les compres públiques, coneguts com els "Temes de Singapur", que havien engegat a rodar els propòsits liberalitzadors de la ronda de Doha de l'OMC, han sorgit com a eix de les negociacions UE-CAN.

S'ha d'entendre que l'Europa de la UE també és una potència neoliberal, els monopolis de la qual es regeixen pels mateixos paràmetres de rapacitat i de saqueig que els nord-americans, i que les seves polítiques apunten a la liberalització dels mercats de serveis com l'aigua, l'energia, el transport públic, la informació i les telecomunicacions, així com d'altres demandes com ara eliminar barreres per al moviment de capitals, barreres aranzelàries i no aranzelàries al comerç, aconseguir més accés i més protecció jurídica per als inversionistes europeus i liberalitzar l'accés a recursos estratègics i a contractes públics.

DE LES ASIMETRIES I LES DIRECTRIUS NEOLIBERALS DE LA UE

Encara que es parli de transicions i de terminis que tinguin en comptes les asimetries, el cert és que el termini final és de deu anys per aconseguir la liberalització absoluta, després del qual tots els països signataris quedaran en igualtat de condicions. Cosa que és impossible. Es tracta d'una UE conformada per potències econòmiques que van amassar les seves fortunes amb el saqueig colonial des

> És el neoliberalisme sense embuts, és la UE sense la màscara humanitària. Que ningú no es confongui, especialment en el món sindical

de les èpoques de l'acumulació originària del capital, enfrontades a països que fa a penes 200 anys van estrenar la seva autonomia nacional i que no han pogut consolidar la seva independència pel predomini del neocolonialisme nord-americà al llarg del segle XX. De fet, les xifres sobre l'abisme de desenvolupament existent són inqüestionables: mentre que la UE té 27 països, 480 milions d'habitants, un PIB superior als 15 bilions de dòlars i un PIB per càpita de 31.800 dòlars, la CAN està conformada per quatre països, amb 97 milions d'habitants, un PIB de 280 mil milions de dòlars i un PIB per càpita de només 2.887 dòlars.

La carta de navegació de la UE en aquesta matèria està consignada en el document L'Europa global: competir al món, aprovat l'octubre del 2006 "per reforçar la competitivitat europea i aprofitar les oportunitats derivades de l'obertura internacional (...). D'aquesta manera, la política comercial de la UE podrà respondre als objectius de creixement i ocupació de l'estratègia de Lisboa, i alhora fer front al repte de la globalització".

Una lectura ràpida del document ens permet trobar "perles" com aquestes, que no deixen cap dubte sobre quins són en veritat els designis de la UE per als pobles de l'Amèrica Llatina: "Encara no vivim en un món sense aranzels (...). Més que mai, Europa necessita importar per exportar. Eliminar les restriccions en l'accés als recursos com l'energia, els metalls i l'escòria, les matèries primeres, incloent-hi certs productes agrícoles, cuirs i pells, ha de ser una prioritat absoluta (...). Els nous Acords de Lliure Comerç han de tenir com a objectiu el grau més elevat possible de liberalització comercial, inclosa una àmplia liberalització dels serveis i de la inversió (...). Els serveis són la pedra angular de l'economia de la UE (...). La liberalització del comerç global en serveis és un factor d'importància per al creixement econòmic futur (...). Els contractes públics són una altra àrea d'un gran potencial, encara no explotat, per als exportadors de la UE".

És el neoliberalisme sense embuts, és la UE sense la màscara humanitària. Que ningú no es confongui, especialment en el món sindical. Aquesta determinació de la UE correspon plenament a una situació caracteritzada per la dràstica retallada de drets als treballadors europeus, per l'abolició de les velles polítiques d'assistència social per part de l'Estat al vell continent, per les lleis d'antiimmigració xovinistes i obertament xenòfobes que s'hi han aprovat, per la necessitat que tenen els monopolis de la UE de guanyar nous mercats per contrarestar la tendència decreixent de la seva quota de guanys i pels efectes devastadors que la crisi actual del sistema capitalista mundial a penes comença a patir.

Aquest és l'escenari en què es pensen aprovar els ADA UE-CAN, i aquests són els reptes de lluita, de resistència i de mobilització que presenten al moviment obrer i popular. Per tant, com a treballadors afectats, hem d'obrar en conseqüència.

Denunciem com, a la callada, mentre els Estats Units bregaven pel seu ALCA i des-

> Es tracta de l'Europa neoliberal competint amb els Estats Units i amb les altres potències econòmiques per l'hegemonia mundial en la globalització actual

prés pels TLC, Europa empenyia sense contemplacions la política liberalitzadora en les rondes de l'OMC alhora que assegurava Tractats de Lliure Comerç amb les seves excolònies. Per al cas de la CAN, la UE va passar de la directiva de negociació bloc a bloc a la dissolució efectiva i, tot i que va intentar posar una màscara humanitària al Tractat amanint-lo amb el "diàleg polític i la cooperació", va acabar per desemmascarar les seves veritables intencions en publicitar el document *L'Europa global: competir al món*, on queda clar que es tracta de l'Europa neoliberal competint amb els Estats Units i amb les altres potències econòmiques per l'hegemonia mundial en la globalització actual.

L'ADA UE-CAN ÉS UN TLC

De la mateixa manera que els Estats Units van atorgar l'APTDEA a la CAN per "estimular" la lluita antidrogues, la UE va concedir el Sistema General de Preferències (SGP) amb el mateix objectiu. L'estratègia de totes dues potències és similar i, així com els gringos van pressionar la signatura del TLC amb l'amenaça d'eliminar l'APTDEA, la "humanitària" UE va dir que faria el mateix amb l'SGP.

El cas colombià és il·lustratiu de la farsa neoliberal del lliure comerç entre països febles i grans potències. "Colòmbia té una escassa oferta exportable, representada essencialment per recursos naturals i productes agropecuaris (...)". Sota l'SGP, "Colòmbia podria exportar un ampli univers de productes sense pagar aranzels, però no ho fa perquè no els produeix". Gairebé tot el que ven no passa de productes primaris com ara carbó, cafè, ferroníquel, banana, petroli, oli de palma, flors, sucre i alguns llegums. Aquestes vendes només representen el 0,32% de les importacions globals de la UE, de manera que només la impenitent vocació vassalla dels mandataris de Colòmbia i del Perú justifica l'entrega de tant per tan poc.

Des que van començar les negociacions dels ADA, la UE ha repetit hipòcritament que no es tractava de TLC. Però, a mesura que les negociacions van anar arribant a un punt mort, van acabar per treure's la careta i declarar públicament les seves intencions veritables. El maig del 2007, a Lima, en la V Cimera de Caps d'Estat de l'Amèrica Llatina, el Carib i Europa, el comissionat de comerç europeu, Peter Mandelson, va plantejar que l'ADA CAN-UE era essencialment un TLC, que no acceptaria propostes fora d'aquest marc i que qui insistís "en aquestes propostes", en al·lusió directa a Bolívia, es veuria "exclòs de la Quarta Ronda de negociacions", la típica arrogància de "ho agafes o ho deixes", ja que "nosaltres utilitzem sempre les negociacions bilaterals per moure les coses més enllà dels estàndards de l'OMC. Per definició, els acords comercials bilaterals han de ser 'més OMC'. Tant se val si es tracta d'inversions, de propietat intel·lectual, d'estructures tarifàries o d'instruments comercials: en cada acord bilateral mantenim la provisió 'més OMC'". No en va, la UE és el bloc econòmic del món que més acords ha tancat en la dècada dels 90.

> El 85% de la inversió de la UE a Colòmbia és d'origen espanyol i es concentra, sobretot, en serveis financers, telecomunicacions, gas, energia i aigua

DE LA NEGOCIACIÓ BLOC A BLOC A LA DISSOLUCIÓ DE LA CAN

A mesura que avançava l'any 2008 i el capitalisme mundial es precipitava irremediablement cap a una crisi profunda, Alan García i Uribe Vélez, sense embuts i a contrapèl de la història, van fer l'impossible per dissoldre la CAN, que ja havia rebut un cop mortal amb la sortida de Veneçuela el 2006 davant la decisió dels seus socis de signar sengles TLC amb els Estats Units.

L'agost del 2008, violant les disposicions de la CAN que obliguen al consens en decisions sobre assumptes comuns, s'imposa a Lima la modificació de la Resolució 486 sobre propietat intel·lectual. Aquesta decisió transcendental s'adopta per una votació de 3 a 1, ja que el Perú i Colòmbia van aconseguir arrossegar l'Equador i aïllar Bolívia.

La dissolució de la CAN per la conspiració gringo-europea i pel sotmetiment d'Alan García i d'Uribe Vélez és inevitable. Aquest bloc subregional, amb el seu aranzel extrem comú, no pot existir mentre Colòmbia i el Perú insisteixin a tenir TLC. En la pràctica, aquests països abandonen els seus veïns històrics, on tenen un comerç cert, pel probable dels seus amos d'ultramar. Creuen que d'aquesta manera coronaran la pilleria de convertir-se en els mediadors perquè els béns i els capitals de les potències entrin lliures d'aranzels pels seus territoris cap a la resta de la CAN.

Amb tot, a pesar de la dissolució de la CAN, la UE continua exigint que aquesta regió es comporti com una "unió duanera", i demana "(...) que hi hagi lliure circulació de mercaderies europees pels territoris dels tres països (...), que l'aranzel es recapti només pel punt d'entrada de les mercaderies sense que importi el mercat de destinació final, i que hi hagi un únic control sanitari", reclam que sembla lògic davant la petitesa del mercat de cada país per separat.

FINS I TOT SENSE EL TRACTAT, LA INVERSIÓ ESTRANEGRA DIRECTA (IED) DE LA UE A LA CAN ÉS ENORME I CREIXENT

La IED de la UE ja supera la dels Estats Units a la CAN. De fet, "la UE és avui la primera potència exportadora mundial i exporta el 47% de la inversió estrangera directa del món, davant el 20% dels Estats Units". El 85% de la inversió de la UE a Colòmbia és d'origen espanyol i es concentra, sobretot, en serveis financers, telecomunicacions, gas, energia i aigua. Fins i tot sense Tractat de Lliure Comerç, la UE té grans interessos a Colòmbia: "de les 220 transnacionals estrangeres que operen al país, 110 són d'aquest bloc. Té el control de sectors tan importants com el comerç a l'engròs, el sistema financer i els serveis públics domiciliaris, i exerceix una forta influència en el sector farmacèutic". Aquestes inversions han existit per els inimaginables avantatges i garanties atorgats generosament pel règim uribista. Les empreses insígnia de la recolonització europea són Aigües de Barcelona, Bayer, BBVA, HSBC, Repsol-YPF, Roche, Santander, Shell, Suez, Syngenta, Unilever, Unión Fenosa, Carrefour i Casino.

Les empreses insígnia de la recolonització europea són Aigües de Barcelona, Bayer, BBVA, HSBC, Repsol-YPF, Roche, Santander, Shell, Suez, Syngenta, Unilever, Unión Fenosa, Carrefour i Casino

MENTRE LA CRISI COLPEJA, EL PROTECCIONISME REVIU

FINAL DEL FORMULARI

EEnmig de la crisi econòmica actual, la pitjor des del 1930, Uribe va ser l'únic mandatari llatinoamericà que en ple mes d'octubre, quan la Borsa de Nova York s'ensorrava, i darrere d'ella les altres borses del món, deambulava pels passadissos de Washington implorant l'aprovació del TLC amb els Estats Units, quan la resta de països estudiaven mesures per desacoplar-se de l'economia gringa, sumida en la gran crisi.

L'Equador, en un acte de sobirania, va provar una resolució que elevava del 0% al 30% els cobraments aranzelaris per a més de 600 posicions, cosa que sens dubte afectarà les exportacions colombianes, ja que aquest és un dels seus mercats naturals. El Brasil ha fet el mateix, exigint llicència prèvia per a les importacions. El Congrés dels Estats Units va condicionar a Obama l'aprovació del paquet de 780 mil milions de dòlars del nou salvament a l'adopció de mesures proteccionistes que, sota el lema de "compreu nord-americà", afavoreixin realment l'ocupació i les compres nacionals dels Estats Units "sense que importi que aquests productes siguin més cars", cosa que els crítics neoliberals consideren "una declaració de guerra al lliure comerç". Les altres potències estan responent amb mesures semblants, ja que totes aspiraven a menjar-se una part del pastís de l'enorme suma que el Govern Obama es gastarà a compte dels seus contribuents per aixecar la seva economia alacaiguda.

Mentrestant, el ministre colombià de Comerç Exterior, a l'inici de la primera ronda de negociacions amb la UE a Bogotà, va assenyalar que "en aquestes negociacions estarem junts, però no barrejats", i que, a pesar del renaixement evident del proteccionisme a tot el món, "Colòmbia no entrarà en aquesta onada i (...), al contrari, continuarà negociant acords comercials per obrir mercats als productes colombians i signant acords d'inversió i de desmantellament de la doble tributació".

Mentre el mateix FMI anuncia que el creixement serà el pitjor en 60 anys, es registra que la crisi actual portarà a Colòmbia l'allau d'empreses espanyoles. Alhora, les exportacions de Colòmbia cap a Espanya cauran irremediablement perquè l'atur forçós dels consumidors ibèrics ja supera els quatre milions de treballadors.11 Aquesta és la situació del segon país en IED a Colòmbia i el soci comercial més important de la UE.

ECOS DE LA PRIMERA RONDA DE NEGOCIACIONS DE BOGOTÀ

Colòmbia, el Perú i finalment l'Equador han decidit iniciar, per separat, "junts però no barrejats", negociacions d'un TLC amb la UE, en tres rondes.

En el cas d'Uribe Vélez, es tracta de la cerca, en contra de l'interès nacional, d'un "premi de consolació" davant la congelació del TLC amb els Estats Units, la sort del qual continua sent incerta, ja que el compromís del règim uribista amb la violació dels drets humans, l'assassinat de sindicalistes i el seu contuberni amb el paramilitarisme criminal continuen sent tan evidents com el primer dia que aquestes denúncies es van fer a nivell internacional.

Els TLC estan dissenyats perquè Colòmbia s'especialitzi en matèries primeres, és a dir, en el model agrominer exportador i en la indústria de maquiles de baixa tecnologia i pèssimes condicions laborals

"La crisi financera ensenyarà al Govern colombià que cal obrir-se una mica més, i la UE corregirà definitivament la seva pràctica de tractar només amb països grans com l'Argentina i el Brasil". A l'abric d'aquesta admonició, que sembla més una ordre, el Govern d'Uribe Vélez es va llançar a buscar ràpidament el seu TLC amb la UE, que va venir amb tot. Van arribar 25 negociadors europeus i esperen que moltes de les taules es tanquin en la Segona Ronda de Lima, que se celebrarà a final de març, mentre es donen avantatges, zones franques: dues del sector salut i dues de call centers, aquestes últimes de capital espanyol.

Expressant la posició de les grans multinacionals europees de medicaments, la "humanitària" UE demana als països andins més del que ja es va concedir als Estats Units en el capítol de propietat intel·lectual. La UE demana 11 anys de protecció de "dades de prova" davant els cinc que Colòmbia i el Perú van concedir als Estats Units, tot i que l'Equador no ha fet aquesta concessió; extensió de patents per 25 anys davant els 20 del TLC amb els Estats Units, i més "nivells d'observança" mitjançant l'enduriment de les penes per violacions de la propietat intel·lectual, entre les quals s'inclouen fortes mesures de frontera contra els medicaments genèrics i fins i tot la presó per als infractors.

Tot això indica el preludi de la introducció de les odioses patents per segons usos i per canvis insignificants en la composició molecular de medicaments que ja són al mercat, la qual cosa prolongarà fins a l'infinit el monopoli de les multinacionals europees contra els drets a la salut de la població pobra de l'Amèrica Llatina.

L'agressiva presència de la UE ha estat precedida no tan sols per la venda del model, sinó també pel seu patrocini obert de les aventures imperialistes dels Estats Units. Aquesta ha estat la conducta de la UE en les guerres de Iugoslàvia, l'Afganistan, l'Iraq, el Congo, l'Orient Mitjà, i aquest el fet poc evident que la UE per experiència pròpia sap millor que ningú que l'imperialisme i la dominació només es poden sostenir en l'amenaça i en l'agressió contra pobles indefensos.

Els TLC estan dissenyats perquè Colòmbia s'especialitzi en matèries primeres, és a dir, en el model agrominer exportador i en la indústria de maquiles de baixa tecnologia i pèssimes condicions laborals. Es tracta de la reprimarització de l'economia nacional, que nega tota possibilitat de desenvolupament industrial autònom generador de veritable ocupació i valor afegit. Això significa aferrar-se a la quimera del desenvolupament basat en les exportacions de béns primaris, i renunciar de pas a la consolidació del mercat interior, per a la qual s'hauria d'elevar la possibilitat de compra dels nacionals millorant-los els salaris i ingressos i la qualitat de l'ocupació.

Per últim, si els TLC són tan bons, per què els Estats Units i Europa no en signen un amb un format similar al nostre? Per què no s'imposa a la Xina o a altres potències econòmiques l'obligació de signar un TLC?

Se'ns diu que hem de signar els TLC per no quedar-nos enrere del món del progrés i perquè les nostres exportacions tinguin nous mercats oberts. Aquesta només és una de moltes fal·làcies. Quinze anys de l'Acord de Preferències Aranzelàries (ATPDEA) amb els Estats Units i del Sistema General de Preferències (SGP) amb Europa han demostrat el contrari.

Per últim, si els TLC són tan bons, per què els Estats Units i Europa no en signen un amb un format similar al nostre? Per què no s'imposa a la Xina o a altres potències econòmiques l'obligació de signar un TLC? Heus aquí l'evidència concreta que aquests Tractats no són entre iguals, preservant el principi del benefici recíproc, sinó els típics acords entre el genet i la mula.

EL TLC AMB LA UE

Menció a part mereix la qüestió del TLC amb la Unió Europea, que s'ha discutit des de principi del 2007. La negociació d'aquest Tractat ha servit, d'una banda, per empènyer la gairebé completa dissolució de la unitat en la Comunitat Andina de Nacions (CAN), i de l'altra, per evidenciar que les pretensions europees superen en molts casos les nord-americanes.

L'any 2010 sembla definitiu. No tan sols la presidència de la Unió Europea ha estat assumida per Espanya a principi d'any, sinó que el proper mes de maig se celebrarà a Madrid la Cimera Iberoamericana. L'escenari sembla propici per presentar com a gran trofeu el TLC entre la CAN i la UE. És una estranya ironia de la història, que sobre el nostre país s'estigui abatent la imminent reconquesta europea sota la nova forma de recolonització del TLC, alhora que estem a punt de commemorar els 200 anys del crit d'independència amb el qual es van iniciar les lluites llibertàries que ens van conduir a l'alliberament del jou colonial espanyol.

Les estratègies del Tractat de Lisboa (2007) deixen clars els objectius de la UE, que competeix per l'hegemonia comercial amb els Estats Units i la Xina. Per això busca signar Acords de Lliure Comerç que vagin més enllà de l'OMC, desregular al màxim les economies eliminant barreres comercials, obrir el sector serveis i mercats per a les compres públiques, augmentar l'accés a matèries primeres i a mà d'obra barata, protegir la propietat intel·lectual i facilitar la inversió rendible del capital europeu.

Per això no és estrany que les multinacionals europees assentades a Colòmbia, fins i tot sense TLC, tinguin el control de l'aigua, de l'energia, de les telecomunicacions, de la mineria, del comerç a l'engròs o del sector financer, i siguin molt fortes en medicaments.

Els increments inusitats de la Inversió Estrangera Directa (IED) a Colòmbia tenen a veure, d'una banda, amb els paradisos laborals i tributaris que els han concedit a les zones franques i amb els escandalosos avantatges tributaris atorgats pel règim uribista, que han significat més de 5.000 milions de dòlars en els darrers cinc anys, i

Mentre s'exigeix a Colòmbia l'eliminació de tots els aranzels i de totes les salvaguardes, la Unió Europea no elimina les quantioses ajudes internes. Els subsidis a l'agricultura europea valen 51.000 milions d'euros

de l'altra, amb la permissivitat absoluta en les remeses d'utilitats. Definitivament, "el capital va allà on pot sortir".

A pesar que l'SGP (plus) permet més de 6.000 posicions que Colòmbia podria exportar a la UE, realment només n'utilitza unes quantes. El 85% de les exportacions colombianes està constituït per matèries primeres en brut, com ara carbó, cafè, ferroníquel, banana i petroli. El 7% està compost per oli de palma, sucre, productes de cafè, flors i pareu de comptar. És clar que aquests béns els continuarà exportant amb TLC o sense TLC, ja que són matèries primeres imprescindibles per a les indústries europees.

Les compres d'Europa, una altra fal·làcia amb la qual ens volen enganyar, s'originen en un 60,3% en vuit països: els EUA, l'AELC (Islàndia, Noruega, Suïssa i Liechtenstein), Rússia, el Japó, la Xina, Corea del Sud, el Canadà i Austràlia. Colòmbia és un dels cinc països als quals menys compra. Només el 0,32% de les compres de la UE prové de Colòmbia.

Ara bé, moltes de les coses que apareixen com a exportacions colombianes en realitat no ens pertanyen: el ferroníquel és de la BHP Billiton, que paga unes miserioses regalies del 10%; el 31% del petroli que produeix Colòmbia (60 milions de barrils) és propietat de companyies europees com BP Exploration, Perezco, Cepsa, Hocol i Emerald Energy.

En tots els escenaris on s'han fet estudis, el resultat és que el TLC amb la Unió Europea donarà un dèficit comercial més gran. Els percentatges de creixement en inversions i en exportacions són absolutament precaris. Realment Colòmbia només augmenta producció en carbó i en petroli, i perd en olis vegetals, en fibres animals i vegetals, en blat i en cereals. En realitat, l'impacte de l'SGP és insignificant, i només representa 42,7 milions de dòlars de 2001.

El tema de l'accés als mercats és eloqüent. Mentre s'exigeix a Colòmbia l'eliminació de tots els aranzels i de totes les salvaguardes, la Unió Europea no elimina les quantioses ajudes internes. Els subsidis a l'agricultura europea valen 51.000 milions d'euros. Són escandalosos els subsidis al sucre, que arriben a valer més que la collita en si mateixa, a més d'aplicar contingents en aquest títol i en la carn de boví. Els aranzels a la banana, que estaven en 176 euros la tona, després d'una tortuosa negociació van baixar a 126 euros, però en una transició de deu anys. Igualment, les mesures fitosanitàries europees continuen vigents amb estàndards altíssims, la qual cosa significa que no hi entrarà cap producte en aliments, ja siguin carnis o lactis.

Pel que fa a la propietat intel·lectual, la UE no es queda enrere i exigeix la promoció de productes innovadors excloent els genèrics. Ordena als andins reglamentar patents, és a dir, que no s'atorguin llicències obligatòries, demana estendre en cinc anys els terminis de les patents, demana cinc anys més per a la protecció de tota la informació de

A Colòmbia hi ha una política antisindical promoguda des de l'Estat i des de la cúpula empresarial

les dades de prova i exigeix més rigor en els càstigs per violar els drets de propietat que inclouen fins i tot la presó.

Si tot això és un Acord d'Associació (ADA), llavors, què és un TLC?

LES VIOLACIONS DELS DRETS HUMANS A COLÒMBIA

La qüestió de la violació sistemàtica dels drets humans a Colòmbia no és una especulació. Les xifres d'assassinats i desaparicions d'homes i dones vinculats a l'activisme sindical són aterridores. Es compten per centenars, i per això Colòmbia ha estat a l'ull de l'huracà en els darrers anys en tots els fòrums internacionals on es debaten aquests assumptes.

Però el tema de la violació dels drets humans i sindicals a Colòmbia va molt més enllà dels assassinats o de la desaparició física dels seus dirigents. Els Governs i la comunitat internacional en general, i les organitzacions sindicals en particular, han d'entendre, abans que res, que a Colòmbia hi ha una política antisindical promoguda des de l'Estat i des de la cúpula empresarial. Això explica, entre altres coses, que tinguem una taxa de sindicalització de només el 4% de la població econòmicament activa, que cada dia sigui més baix el nombre de treballadors protegits per convencions col·lectives emmarcades en acords entre obrers i patronals, que les multinacionals assentades al país sota l'empara de la "confiança inversionista" prohibeixin l'existència de sindicats a les seves instal·lacions i que la represa d'antigues empreses nacionals per part de capitalistes estrangers hagi tingut lloc només quan van ser destruïdes les antigues organitzacions sindicals.

En aquest ordre d'idees, el Govern colombià, sota l'eslògan de la "confiança inversionista" ha determinat que el preu envilit de la mà d'obra colombiana és el principal factor de competitivitat en el mercat mundial. Per aquest motiu, som al país de les cooperatives de treball associat, del contracte sindical, del treball a preu fet, de l'ocupació per hores, de la desocupació estructural del 14%, de l'ocupació informal o de l'economia del *rebusque* que cobreix més del 60% de la població, dels contractes a termini definit, dels salaris de gana i de les formes *outsourcing* de vinculació, que han convertit la situació de la massa assalariada colombiana en un infern de precarietat.

UN TLC AMB LA UE QUE GARANTEIXI ELS DRETS HUMANS I SINDICALS?

Se'ns diu que el TLC amb la Unió Europea està garantit en el tema dels drets humans i sindicals amb la signatura de 27 convenis vinculants que són de compliment obligatori. I que la violació de qualsevol d'aquests convenis conduirà immediatament a la suspensió del Tractat. Pel que fa a això, hem de recordar que el Govern colombià té ratificats tots i cadascun dels convenis de l'OIT, els mateixos que són violats sistemàticament sense que ningú li imposi una veritable sanció. Ni tan sols l'OIT, on cada any arriben les queixes sobre aquests fets, no ha establert cap sanció. En lloc d'això, ha forçat l'acceptació dels diàlegs tripartits que, sota la farsa de la concertació i l'harmonia, han servit per

No veiem cap multinacional espanyola o europea abandonant el país i deixant el seu negoci lucratiu perquè assassinin un sindicalista

ocultar i avalar les violacions i la impunitat més descarada.

Ara no veiem cap multinacional espanyola o europea abandonant el país i deixant el seu negoci lucratiu perquè assassinin un sindicalista, ignorin la representació legal d'un sindicat, executin acomiadaments massius o acomiadin els treballadors que gosin crear i organitzar un sindicat que els representi. Tot això, per la senzilla raó que el TLC amb la Unió Europea no se signa sobre la base de revertir les reformes laborals contra els treballadors i els sindicats que s'han aprovat en els darrers vint anys, sinó, al contrari, precisament per l'existència d'aquestes reformes, que abarateixen fins a l'escàndol el valor de la mà d'obra i neguen drets elementals.

No hi ha cap clàusula de drets humans que ens permeti donar suport als TLC. Per això la idea d'introduir "(...) una clàusula de compromís d'eradicar i perseguir la violació dels drets humans i sindicals amb algun mecanisme efectiu de participació sindical i de la societat civil en el control i el seguiment d'aquest tema (...) i que intentem veure com a positiva la introducció d'una fórmula que contingui aplicació i seguiment dels drets laborals i sindicals, que sigui dialogada amb el sindicalisme colombià", no passa de ser una maniobra de curta volada, treta de la mànega per intentar guanyar el suport de la CUT a l'esmentat TLC amb la UE. Definitivament, no caurem en la trampa. Continuarem amb la nostra lluita nacional i internacional i amb la nostra convocatòria al moviment sindical internacional perquè ens acompanyi sense embuts en aquesta batalla prometeica, ja que, en resum, la nostra oposició als TLC significa no tan sols un repudiament a la violació sistemàtica dels drets humans i sindicals per part del Govern i de les multinacionals, sinó el rebuig a un model econòmic que ens nega tota possibilitat de desenvolupament autònom i de consolidació sobirana i democràtica.

El problema, doncs, queda plantejat. Per al cas colombià, la CUT, les altres centrals, el moviment popular i social, el moviment indígena, els estudiants, el Polo Democrático Alternativo i totes les organitzacions polítiques democràtiques, hem d'emprendre una àrdua lluita i mobilització, idèntica o més gran que la lliurada contra el TLC amb els Estats Units per aclarir el contingut recolonitzador del tractat ADA UE-CAN, continuar oposant-nos a l'aprofundiment del fracassat model neoliberal i continuar en la brega per la defensa de la sobirania nacional, la seguretat alimentària i la reivindicació d'una pàtria democràtica i lliure.

COL·LECTIU AFROCOLOMBIÀ

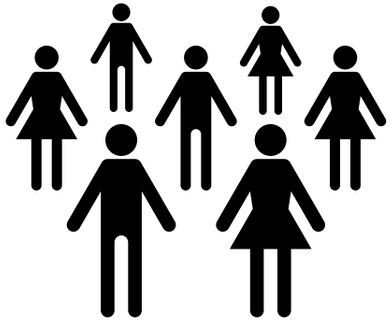

Claudia Mosquera

Investigadora de la Universitat Nacional de Colòmbia

El que hem sentit en la intervenció del viceministre és que l'únic model capaç de conduir el destí del món és l'economia de mercat, i si algú gosa dir alguna cosa que s'escapi d'aquesta naturalització està equivocat. També hem sentit recitar el credo que el mercat aporta benestar; el que no s'ha dit és que també genera patiment social –fam, pobresa– i que és un model que no defensa la vida, que és en bona part responsable del desplaçament forçat i que mira cap a una altra banda quan es fa evident la injustícia.

El viceministre diu que no es pot veure la situació amb ulleres de sol. Llavors, jo li proposo que juguem al caleidoscopi. Sembla que tot depengui de la lent amb què es miri el TLC: si vostè se'l mira a la llum de les variables macroeconòmiques, dóna una cosa; si se'l mira a la llum de les relacions possibles a establir amb el conflicte armat, li resultarà una altra cosa; si se'l mira a la llum dels desequilibris regionals que hi ha a Colòmbia o des de la perspectiva de les dones, obtindrà un altre discurs, i així successivament. Em sembla que el que cal fer és aprendre a mirar el TLC en aquesta complexitat i no fer que una sola d'aquestes visions prevalgui, perquè qui no se senti reconegut en cap d'aquestes visions està en tot el dret de sentir-ho i de dir-ho, perquè segurament aquesta persona mirarà la realitat amb una altra lent i a la llum d'altres coses.

Jo els parlaré des de la lent dels afrocolombians. Primer voldria dir-li, senyor viceministre, que hi ha hagut molt poca informació sobre la discussió del TLC. Als qui hem volgut veure els esborranys del Tractat i els acords que contenia ens van dir que eren textos secrets, així que no crec que aquesta informació hagi circulat gaire i que l'opinió pública conegui aquests documents. No fa gaire, en les revistes de premsa associades als diners es diu que per fi s'han signat aquests acords, en els quals apareixen uns cultius –que quan un es dedica al camp dels estudis d'impacte diferenciat tenint en compte diferents variables– no deixen de sorprendre.

En el cas dels afrocolombians, aquests cultius –bananer, sucre i oli de palma, entre altres– no són productes de gran significança per a aquest col·lectiu. Abans de continuar, m'agradaria recordar-los diverses coses importants per a l'anàlisi: per exemple, que Colòmbia és el tercer país de les Amèriques que concentra més població d'afrodescendents, després dels Estats Units i del Brasil. Per això, no podem deixar d'analitzar l'impacte poblacional d'aquest col·lectiu en tractats d'aquesta mena.

Els "territoris col·lectius" tenen una enorme fragilitat, que contrasta amb la gran riquesa i biodiversitat, molt agradables per al capitalisme dominant

La Llei 60 de 1993 per a les anomenades "comunitats negres" legitima l'existència de territoris col·lectius, que són els que dialogaran directament amb el TLC. Arribat aquest punt, he de dir que no és veritat que en els territoris col·lectius es respecti la consulta prèvia, ja que es tracta del dret més violat en els territoris col·lectius. Per tant, el que deia l'ambaixador a Bèlgica, Carlos Holmes Trujillo, no és veritat. L'Estat colombià ho ha reconegut, i també ha reconegut que hi havia un protocol per fer-ho. La raó per la qual no es fa consulta prèvia és que és un procés complicat, de difícil consens, per la qual cosa tots els agents econòmics interessats en aquesta mena de projectes ho donen per tancat i s'estimen més fer tallers o xerrades informatives. D'aquesta manera les persones acaben signant el que els diguin, i ni tan sols poden reclamar res perquè se'ls diu que estaven informades, encara que no sigui veritat.

Els "territoris col·lectius" tenen una enorme fragilitat, que contrasta amb la gran riquesa i biodiversitat, molt agradables per al capitalisme dominant. Són territoris ultratjats i mal interpretats, en la mesura que s'han sentit molts funcionaris del Govern dient que s'ha atorgat massa territori a les poques persones que hi viuen. Per això volen omplir-los de comerços, d'obres i d'inversió.

Parlar de les poblacions negres i afrocolombianes davant els impactes del TLC és força complex en la mesura que a Colòmbia hi ha una població negra, palenquera, raizal i palenquera urbana que té un cert discurs de dretes, que fa temps que demana processos d'assimilació molt forts a l'Estat nacional que tenim i que no està gaire interessada en la reivindicació d'una diferència cultural històrica, que es diu i es pensa plenament afrocolombiana i que diu que el racisme a Colòmbia no existeix. No crec que sigui aquí on hi ha la decisió sobre l'impacte del TLC, sinó en aquesta altra Afrocolòmbia rural, que és la que s'ha de mirar, la que ocupa els territoris col·lectius del Pacífic. Aquesta és la que ha estat objecte de desplaçament, la que perjudica la inversió, la que està en risc de perdre patents i sabers tradicionals. Aquesta és la població que veritablement es veurà afectada pel TLC.

La canya és un producte que es cultiva sobretot a la vall del Cauca. En aquest departament de prop de quatre milions d'habitants, un milió de persones es van reconèixer afrocolombianes. És aquí on la gent negra participa de manera molt important en aquest tipus de cultius. L'any 2008 va haver-hi una vaga de talladors de canya que van denunciar condicions de precarietat salarial. La cooperació, que ja rep crítiques serioses, aquí es desenvolupa en condicions molt més desiguals que a la resta del país.

Pel que fa al bananer, la producció està concentrada en la regió d'Urabá, on el 39% de la població es reconeix com a negra o afrocolombiana. Es tracta d'una regió on el conflicte que ha portat el cultiu del bananer ha estat força estudiat, denunciat, analitzat i portat a instàncies nacionals i internacionals. Es tracta d'un sector productiu en el qual la mà d'obra negra i afrocolombiana és important, que es desenvolupa en una zona on hi ha desplaçament forçat, situació de pèrdua de territori i de sabers ancestrals. Són ells els qui són obligats a patir les conseqüències d'aquests Tractats de Lliure Comerç, per la qual cosa no crec que puguem parlar d'aquests Tractats sense tenir en compte aquesta situació.

La població afrocolombiana és la que ha estat objecte de desplaçament, la que perjudica la inversió, la que està en risc de perdre patents i sabers tradicionals. Aquesta és la població que veritablement es veurà afectada pel TLC

Moltes gràcies.

Eugenio Marulanda
President de la Confederació Colombiana de Cambres de Comerç - Confecámaras

Desenvolupament productiu des de les regions: escenari per a la pau

Els colombians hem guanyat notables batalles contra la guerra. Propendim cada dia a més i millor justícia, a la democratització de la riquesa, a l'ocupació, a la no-violència i a tots els elements fonamentals per a la pau.

Som més que el narcotràfic, el paramilitarisme i la narcopolítica. Només la perversa premsa internacional i una comunitat mundial, en conjunt indolent, expliquen que Colòmbia se la jugui a fons tota sola.

Apostem per estructures més sòlides i de més confiança des de cadascuna de les regions colombianes de tal manera que aquestes estructures es converteixin en les bases per a una Colòmbia sostenible.

Per això, la transformació i el desenvolupament productiu són una eina en la construcció d'entorns de pau en tot el país.

Aquesta estratègia ens permetrà preparar-nos per competir en les grans lligues d'un món globalitzat i, evidentment, estem reunint esforços per millorar els aspectes socials.

Colòmbia va ser el país amb el creixement més gran de les exportacions a Llatinoamèrica durant l'any 2009. Enmig de la profunda crisi financera internacional que va colpejar amb força els Estats Units i els principals països de la zona euro, Colòmbia va aconseguir unes xifres que poden ser considerades acceptables si es té en compte que el PIB es va mantenir en el terreny positiu, quan bona part dels països emergents van registrar creixements negatius durant l'any 2009. En els mesos transcorreguts del 2010, en tancar el primer trimestre les exportacions colombianes han registrat un creixement del 15,3% durant el mes de gener, en comparació amb el mateix mes del 2009, quan l'indicador va presentar una reducció del 10,9%.

L'economia colombiana i la peruana van ser economies que en la regió es van mostrar sòlides, enmig d'un context recessiu que va afectar tota Llatinoamèrica. En part, aquesta solidesa es deu a un maneig adequat de la política monetària, que en els darrers cinc anys ha actuat de manera contracíclica, anticipant-se a efectes devastadors que impliquen una contracció de la demanda agregada externa.

En inversió estrangera directa, el país va assolir l'any 2005 el nivell més alt de la història, que es va mantenir els dos anys següents. També val la pena destacar el fet que mentre segons estimacions de la Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament (UNCTAD) els fluxos d'inversió estrangera directa (IED) van caure arreu del món

En el darrer any s'han signat acords bilaterals d'inversió amb Bèlgica, Luxemburg, el Regne Unit, l'Índia, la Xina i Corea del Sud

a taxes del 44%, el novembre del 2009 Colòmbia va rebre un total de 6.800 milions de dòlars, la qual cosa representa una caiguda anual de només el 10,5%. La inversió a Colòmbia va arribar a representar, l'any 2008, el 25,6% del PIB en preus corrents, xifra realment sorprenent si es té en compte que fa deu anys aquest percentatge no arribava a ser del 9% com a proporció del PIB.

Pel que fa a viatgers internacionals, es va presentar un creixement del 9% en turisme cap al país, quan aquesta activitat va caure prop del 6% al món.

El procés d'internacionalització de l'economia colombiana iniciat l'any 1991 ha tingut continuïtat, amb un enfocament diferent. Mentre que a principi de la dècada passada el país va reduir unilateralment els aranzels fins a un 11% de promig, avui l'obertura de mercats s'ha assolit a partir de negociacions comercials mitjançant les quals es busca satisfer de millor manera les necessitats de l'aparell productiu colombià, facilitant l'accés de matèries primeres i de maquinària i equipament, i ampliant l'horitzó per a les exportacions i per a la producció nacional. El país ha passat de tenir un sol acord comercial l'any 1994 a negociar i subscriure'n més d'una vintena, entre els quals trobem tractes preferents amb mercats com el Brasil, l'Argentina, Xile, els països del Triangle Nord Centreamericà, caribenys. Els acords subscrits vinculen fins i tot els països europeus membres de l'EFTA. Avui esperem concloure acords comercials amb la Unió Europea, Corea del Sud i Austràlia, i posar en vigència els assolits amb els Estats Units i el Canadà, buscant així un accés per a un mercat proper a 1.400 milions de consumidors.

També aspirem a desmuntar la monodependència i l'actitud dilatòria, que no tenen coresponsabilitat, com passa amb el TLC amb els Estats Units, i evidentment l'altisonància de Chávez (no pas del poble).

Alhora, en el darrer any s'han signat acords bilaterals d'inversió amb Bèlgica, Luxemburg, el Regne Unit, l'Índia, la Xina i Corea del Sud. En aquesta matèria, el país espera concloure les negociacions d'inversió iniciades amb França, Alemanya i el Japó, i iniciar-ne una altra amb els Emirats Àrabs Units, país amb el qual Colòmbia acaba d'establir una seu diplomàtica i una cambra de comerç binacional.

Aquests èxits, inigualables en la regió, han anat acompanyats d'un procés de transformació interna de l'aparell productiu regional per respondre a una demanda cada cop més exigent i llunyana, una transformació que apunta al desenvolupament econòmic i social al país.

Perquè l'enfortiment del capital social és un camí cap a la pau, cap a les aliances dels empresaris amb les organitzacions socials, amb diferències, en la diversitat, entre dissensos i consensos a Colòmbia, som al mateix cantó de la taula, construint un país més pròsper i equitatiu, on els drets humans encara presenten un panorama desafiant malgrat els avenços significatius assolits en els darrers set anys.

Segons un estudi fet pel Consejo Gremial Nacional de Colòmbia sobre drets humans i dret internacional humanitari, a partir de la meitat de la dècada de 1980 la violència dels grups armats il·legals a Colòmbia va començar un procés d'agreujament, caracteritzat per l'absència d'una cultura de respecte pels drets fonamentals. Com a conseqüència d'això, el país va començar a viure una complexa situació en matèria de violació del dret internacional humanitari, principalment per part de grups armats al marge de la llei, així com per part d'altres tipus d'organitzacions criminals.

No eren acceptables, ni ho són ara, polítiques públiques d'abast mitjà en aquesta matèria davant una situació amb índexs i indicadors tan alarmants com els que presentava el país l'any 2002

Les estadístiques en matèria de drets humans que presentava Colòmbia l'any 2002 mostraven índexs de 12.347 segrestos perpetrats en el quadrienni anterior (aproximadament 3.086 per any) i 3.696 víctimes derivades de les matances registrades entre el 1999 i el 2002. En aquells dies, Colòmbia, amb un promig anual de 28.837 morts entre el 1986 i el 2002, se situava en un deshonrós tercer lloc en matèria d'homicidis i vulneracions del dret a la vida, segons una avaluació efectuada en 63 països enquestats.

En matèria d'atacs a poblacions, el 30% dels municipis colombians havien estat afectats per accions de grups subversius. Segons la Red de Solidaridad Social, l'any 2002 havien estat desplaçades 634.155 persones (141.090 llars aproximadament havien estat expulsades del seu lloc de residència).

A més d'aquestes dades, per al mateix any 2002 a Colòmbia va haver-hi 2.873 accidents i incidents amb mines antipersones (MAP) ubicades en 401 municipis. Això vol dir que en 30 dels 32 departaments del país va haver-hi incidents per mines antipersones (MAP) i municions abandonades sense explotar (MUSE). Aquestes xifres superen els promitjos presentats per països com Nicaragua, Cambodja, el Salvador i Bòsnia.

La preocupant situació en matèria de drets humans es va convertir en una de les prioritats que havien de ser ateses per mitjà d'accions decisives i de resultats contundents. Llavors no eren acceptables, ni ho són ara, polítiques públiques d'abast mitjà en aquesta matèria davant una situació amb índexs i indicadors tan alarmants com els que presentava el país l'any 2002.

Per fer front a aquests reptes, hem apostat per generar millors entorns i més desenvolupament.

QUINA HA ESTAT AQUESTA ESTRATÈGIA DE TRANSFORMACIÓ PRODUCTIVA DES DE LES REGIONS?

L'any 2004 arrenca la negociació del Tractat de Lliure Comerç amb els Estats Units, i Confecámaras, el Ministeri de Comerç i el Departament Nacional de Planificació van començar la construcció de l'agenda interna per a la competitivitat i la productivitat.

Aquesta agenda va aconseguir que les mateixes regions, amb tots els actors públics i privats, definissin els seus punts forts competitius, els productes en què podien triomfar en els mercats globalitzats i els nous sectors amb potencial de creixement i amb una rendibilitat alta.

Són les mateixes regions les que poden canviar el futur, que els acords entre diferents interessos sí que són possibles quan hi ha un bé comú, que el sector públic i el privat han de treballar junts per aconseguir resultats

L'agenda interna des de les regions es va construir mitjançant processos pedagògics altament impregnats de la societat civil que van demanar un blindatge polític i normatiu que va assegurar el primer pas al Sistema Nacional de Competitivitat.

El resultat han estat més de 800 apostes productives regionals.

Dues de les estratègies proposades en la política de competitivitat l'any 2007 són:

1. Produir més quantitat del que ja fèiem bé: en el procés de l'agenda interna, les regions colombianes van identificar per a què eren bones i com podien anar més enllà, per a la qual cosa calia afegir valor a aquests productes i fer-los competitius a nivell internacional.

2. Impulsar el desenvolupament de sectors nous i emergents de classe mundial: parts d'automòbils, cosmètics, confeccions, energia elèctrica, indústries gràfiques, terciarització de serveis, software i turisme de salut.

En l'àmbit institucional, es crea el Sistema Nacional de Competitivitat, format per actors públics, privats i de la societat civil que afecten la competitivitat del país, i que és el conjunt de les regles de joc que regeixen les interaccions entre tots plegats.

A l'interior d'aquest Sistema es crea la Comissió Nacional de Competitivitat i les Comissions Regionals de Competitivitat.

La primera es constitueix en un espai de trobada on tots els actors poden participar i dissenyar les polítiques de competitivitat, definir el curs d'accions que cal seguir per assegurar-ne el compliment i la permanència en el temps.

Aquest procés ha donat com a resultat 2.073 iniciatives formulades en els plans a nivell per 31 departaments. D'aquestes iniciatives, 261 estan relacionades amb educació i competències laborals; el 14% amb la promoció de sectors de talla mundial; el 21% amb un salt en la productivitat i l'ocupació, i el 10% amb infraestructures i ciència i tecnologia.

Tots aquests fronts apunten a millors entorns a Colòmbia.

CONCLUSIONS

En aquest procés hem après que són les mateixes regions les que poden canviar el futur, que els acords entre diferents interessos sí que són possibles quan hi ha un bé comú, que el sector públic i el privat han de treballar junts per aconseguir resultats, i que el desenvolupament és més endogen que exogen.

Les regions i la seva gent a Colòmbia tenen recursos, i els coordinadors dels projectes des de les mateixes regions sí que poden assolir grans coses.

És clar que no es pot ser competitiu si el país creix i no genera ocupació, si no irriga les seves riqueses entre tota la població

Així mateix, el sector privat té un paper fonamental en aquestes iniciatives com a:

- Garant de la continuïtat
- Gestor de projectes productius
- Visionari del futur de la regió

És clar que no es pot ser competitiu si el país creix i no genera ocupació, si no irriga les seves riqueses entre tota la població.

Així com la competitivitat requereix un ambient favorable de totes les instàncies públiques i privades per als negocis, la pobresa i la pau a Colòmbia requereixen un compromís més gran d'actors públics i privats.

Construir una societat equitativa i incloent demana grandesa. A Colòmbia estem treballant sense mesquinesa per eradicar la pobresa i la guerra.

La transformació productiva de Colòmbia està acompanyada d'una consciència col·lectiva en l'àmbit social, generadora de qualitat de vida per a totes i tots els colombians.

Els homes i dones del meu país han emprès un gran repte: construir una Colòmbia pròspera i incloent en l'aspecte social, que afronta amb valentia les violències que finança el narcotràfic, a partir d'un model democràtic i de participació ciutadana que està demostrant amb escreix que construir una altra Colòmbia és possible.

Moltes gràcies.

COL·LECTIU INDÍGENA

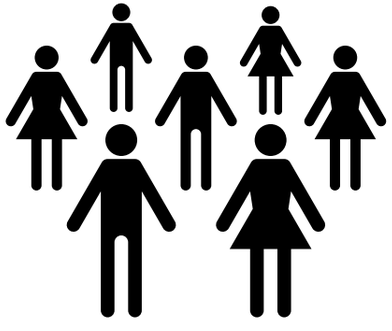

Luz Mery Vanegas
Representant del Consejo Regional Indígena del Cauca (CRIC)

Com afectaria el Tractat de Lliure Comerç entre la Unió Europea i Colòmbia els pobles indígenes? Propostes i perspectives

EL CONTEXT INTERNACIONAL:

Avui, quan les veus del moviment indígena llatinoamericà s'expressen en l'ordre global respecte a l'advertència sobre la situació crítica que viu el planeta en matèria ambiental i climàtica per la implementació desmesurada del model de desenvolupament econòmic imperant en les societats industrials, hi ha veus diferents de la d'aquests pobles que construeixen la base discursiva i política de l'agenda general i "integral" de la geopolítica del planeta, expressada per mitjà de mesures d'ajust que suposadament mostren o ensenyen les fórmules racionals i estructurals que puguin fer front al que els experts en economia bancària han denominat crisi financera internacional.

Davant aquests dos flancs discursius i polítics –d'una banda, els pobles indígenes i la seva convicció per salvar la Mare Terra (el planeta), i de l'altra, la convicció industrial (neoliberal)–, ubiquem elements que la humanitat ha de considerar pertinents, necessaris i a vegades urgents per tal que l'agenda política de la humanitat pugui trobar un equilibri de raonaments i de veus diverses dels pobles, els Estats, els Governs i les empreses, i així poder crear un ordre d'equilibri d'interessos que garanteixi un esquema espiral de drets que mitigui la desigualtat social existent al món.

En aquest sentit, tot i que les potències del món, subjectes a les noves lògiques del militarisme global, regional i local, considerin que el cercle de les economies s'ha de donar només en l'esquema de costos i beneficis compartits en els nivells de poder del planeta, això ha de ser resignificat cap a la integració de les societats i dels pobles respecte al repartiment de beneficis o de guanys dels Estats i dels agents privats, i al seu torn, buscar els elements necessaris perquè les economies formals i democràtiques previstes de participació ciutadana aconsegueixin posar fi al que es coneix com "economia criminal". Des d'aquesta perspectiva, les economies socials incloents serien bàsicament legítimes i es començaria a treballar sobre el camí que permeti que les economies criminals i els seus agents impulsors puguin ser duts a les corts de justícia internacional.

En aquest exercici de legitimació social de les economies i de possible condemna o judici a la criminalitat econòmica, també es poden incloure les empreses nacionals i transnacionals que atempten contra la Mare Terra. Per fer-ho, els pobles originaris fa temps que proposem la justícia climàtica

Els pobles indígenes de Colòmbia diem que el Tractat de Lliure Comerç entre la Unió Europea i Colòmbia ha d'estar sota el monitoratge de la justícia climàtica, formal i dels pobles

per als qui tenen deutes ecològics amb la humanitat i amb el planeta.

Aquest esquema de justícia climàtica ha de ser un tribunal de justícia universal que revisi i jutgi les polítiques de lliure canvi, comerç i economies. Per a aquest cas, els pobles indígenes de Colòmbia diem que el Tractat de Lliure Comerç entre la Unió Europea (en endavant UE) i Colòmbia ha d'estar sota el monitoratge de la justícia climàtica, formal i dels pobles.

EL CONTEXT NACIONAL:

Passats divuit anys d'existència del reconeixement dels drets dels pobles indígenes a Colòmbia, per mitjà de la Constitució Política del 1991, la territorialitat indígena continua sent el debat central davant els qui volen desposseir-los per qualsevol mesura dels seus hàbitats territorials. Això fa que la vella discussió o conflicte entre pobles indígenes i Estats continuï present en la història i en l'agenda de contradicció d'interessos, dins la qual, segons el context més contemporani, es pot apreciar una agudització de més rigor d'aquest conflicte per la presència d'un tercer actor, conegut com empreses transnacionals o nacionals de naturalesa privada o capitalista.

Vegem les accions d'aquests tres actors que entren en conflicte pel territori:

L'ESTAT:

L'Estat "fa temps que pren els territoris d'aquests pobles com un element per a la intervenció i l'aplicació de les seves polítiques econòmiques referents al subsòl del país, basant-se en els criteris del paternalisme general per mitjà de l'exercici imperatiu i de propietari dels recursos tangibles i de béns i servei de la nació. En aquesta part es destaca la responsabilitat nacional subjecta al 'desenvolupament' com a promotor del benestar de l'Estat, que juntament amb les seves pròpies empreses o per mitjà de concessions a tercers, veuen en la naturalesa (Mare Terra) l'única font material per fer-se amb la matèria real i de riquesa del Producte Interior Brut (PIB) nacional. En aquesta part, hi tenen un paper molt important les formes del sistema polític de l'Estat, i la del règim polític (el Govern). L'Estat parteix del principi de garantir la seva estabilitat econòmica i política, mentre que el Govern dirigeix les polítiques, les lleis i les institucions segons els interessos del governant de torn o del grup d'interès, tot plegat sota el pretext de representar el bé general. La majoria de vegades contradient l'estructura normativa, social i política de les constitucions, que són les regles de joc respecte als drets i deures de la societat. En altres paraules, des d'aquesta lògica interpretativa, els Governs ignoren els acords polítics pactats en els processos constituents en els quals es refunden les nacions com un patrimoni integral general i no dels interessos econòmics d'un sector determinat, incloent-hi els que aconsegueixen governar la nació". [1]

1 ARRIETA, Juvenal: *¿Puede ser la consulta previa una política pública de Estado para pueblos indígenas?* ONIC, 2009.

Podem afirmar que l'aplicació d'aquest tipus d'acord afecta els pobles indígenes en dues mesures profundes que lesionaran les seves estructures essencials com a pobles subjectes de dret constitucional i de dret propi

LES EMPRESES NACIONALS O TRANSNACIONALS:

"Les empreses transnacionals o nacionals, de naturalesa privada o capitalista, veuen en els territoris indígenes una font rica en recursos, en la qual poden intervenir legalment amb el vaticini o el suport de les normes de l'Estat, i per fer-ho parteixen de la definició del benestar i del desenvolupament com a criteri que ha de permetre l'extracció de béns i serveis propis de les riqueses naturals garants d'acumulació de recursos tangibles, de valor en l'economia del mercat mundial. És a dir, les riqueses materials del subsòl són elements essencials per a l'estabilitat de l'economia del món, els flancs de producció, el model de desenvolupament de les societats globalitzades i industrialitzades, i la qualitat de vida d'una comunitat mundial consumista i privatitzadora dels guanys de la producció de divises materials, tecnològiques, industrials i de matèria primera dels PIB, dels Estats com a riqueses reals de les nacions." [2]

ELS POBLES INDÍGENES:

"Els pobles, les autoritats i les organitzacions indígenes consideren que el territori és la vida en essència de la vida mateixa. Per això, el seu món cultural, social, econòmic i polític està orientat a la relació integral i holística amb la Mare Terra com a element donat per a la vida humana". [3]

COM AFECTARIA EL TLC ENTRE LA UE I COLÒMBIA ELS POBLES INDÍGENES?

De manera senzilla i sintètica, podem afirmar que l'aplicació d'aquest tipus d'acord afecta els pobles indígenes en dues mesures profundes que lesionaran les seves estructures essencials com a pobles subjectes de dret constitucional i de dret propi. En primer lloc, podem trobar que hi haurà una afectació de tipus jurídic o de drets constitucionals i legals propis, i en segon lloc, trobaríem una afectació a l'estructura cultural i sociopolítica d'aquests pobles.

EN L'ÀMBIT JURÍDIC:

Aquest tipus de tractats, com que són elements d'estructura multilateral, un cop ratificats i sancionats per les institucions de les parts agafen un estatus de norma transnacional, blindada pels tribunals d'arbitri i superiors a les normes de les constitucions internes dels Estats. En altres paraules, en la pràctica aquest tipus d'acords estan per damunt de les constitucions, i per tant són superiors als drets reconeguts als seus ciutadans. Per tant, els drets reconeguts en la Constitució del 1991 per als pobles indígenes a Colòmbia passarien a un segon pla i a menor competència en l'exercici de la seva aplicació i garantia si s'apliqués el tractat de lliure comerç.

2 Ibíd., pág. 14.
3 Ibíd., pág. 15.

> En altres paraules, els drets territorials reconeguts i garantits constitucionalment per als pobles indígenes a Colòmbia acabarien sent només paper i lletra, sense abast real en el dret

En altres paraules, els drets territorials reconeguts i garantits constitucionalment per als pobles indígenes a Colòmbia acabarien sent només paper i lletra, sense abast real en el dret. En el mateix sentit, podem trobar normes legals i els pocs tractats internacionals d'acció específica, com el Conveni 169 de l'OIT, entre altres.

Des d'aquest punt de vista, ens trobem davant un retrocés en el dret per la via jurídica i davant una gran amenaça que ignorarà estructuralment i substancialment les normes pròpies com la Llei d'Origen i el Dret Major. Amb això, podem dir que estaríem davant una recolonització del dret romà contemporani, dirigint-nos cap a l'expropiació i l'espoliació del costum jurídic nacional i mil·lenari dels pobles indígenes.

EN ELS ÀMBITS SOCIOPOLÍTIC I CULTURAL:

Davant aquest component, podem dir que ens enfrontaríem a la recolonització des de l'Europa contemporània neomercantilista. Això vol dir que estaríem enfrontats a un colonialisme estructural i criminal, donat aquest cop per mitjà de normes, de polítiques públiques, d'armes, de campanyes commemoratives com la del bicentenari o de programes com els d'Iberoamèrica mitjançant l'agenda del "desenvolupament i el benestar humà" impulsat per les corporacions i la banca multilateral.

Aquesta estructura sistèmica donada per mitjà de categories, de conceptes, de metodologies, d'indicadors i d'accions de la geopolítica i de la geoeconomia europees, representa avui l'extermini físic i cultural dels pobles indígenes. Això si s'entén que som pobles de cosmovisió i de civilitzacions mil·lenàries i diferenciades en el context de complexitat competitiva i extractiva de recursos minerals en el planeta.

Per últim, estaríem abocats d'una manera encara més accelerada a la imposició d'un model cultural hegemònic i dominant, que ignoraria la riquesa cultural de la regió i del país. Amb això s'exterminaria el saber i la ciència pròpia dels pobles.

PROPOSTES A LA UE

L'Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC) fa temps que promou una campanya d'incidència política en el continent europeu que passa per cinc propostes específiques:

1. La UE, en tota la seva estructura, ha d'informar-se per altres fonts i metodologies d'informació sobre la situació de drets humans a Colòmbia, i en particular sobre els pobles indígenes. Com que és la veu de ressonància a Europa sobre la situació llatinoamericana, Espanya tergiversa o canvia la realitat crítica que viu el país en matèria humanitària i de desigualtat social.

2. La UE ha de fer una crida a la seva visió progressista en termes geopolítics, i

> La UE no es pot mostrar com els bressol de la il·lustració dels drets humans, i de l'altra celebrar Acords de Lliure Comerç amb Estats com el colombià, que no compleix amb els mínims requerits en l'estàndard internacional

això sorgeix d'un acte i d'una crida interna cap a la coherència política. Per una banda, no es pot mostrar com els bressol de la il·lustració dels drets humans, i de l'altra celebrar Acords de Lliure Comerç (Canvi) amb Estats com el colombià, que no compleix amb els mínims requerits en l'estàndard internacional de garantia i de promoció sobre drets humans previst en el sistema de les Nacions Unides.

3. La UE ha de crear una comissió multipartidista que verifiqui la realitat de Colòmbia sobre el terreny. Aquesta comissió pot visitar les institucions oficials i el Govern nacional. De la mateixa manera, ha d'escoltar la societat civil, i particularment els pobles indígenes, ja que la seva situació és invisible perquè està invisibilitzada en matèria de drets humans i de pobresa extrema.

4. La UE ha d'exigir al Govern colombià l'avanç en matèria de compliment de la Sentència T-025 de 2004 i dels seus autos judicials, així com sobre les recomanacions del relator especial per a les llibertats fonamentals dels pobles indígenes. Des de la mateixa sol·licitud, també ha d'exigir com a acte de moralitat i d'ètica política que el Govern colombià adopti sense mesures de reserves la Declaració Universal de Drets Humans de l'ONU sobre pobles indígenes.

5. La UE ha d'obrir els espais necessaris perquè la societat civil pugui crear un mecanisme de seguiment a la clàusula sobre drets humans prevista en l'Acord. De la mateixa manera, ha de promoure una clàusula especial sobre protecció a la territorialitat indígena.

Si no es preveuen els mínims vitals exposats en els cinc punts anteriors, els pobles indígenes sempre estarem en un no radical al Tractat de Lliure Comerç, i promourem accions i aliances de resistència amb sectors de la societat civil en l'ordre nacional i internacional en contra d'aquest Acord.

Barcelona, 15 d'abril del 2010

Gràcies.

Horacio Guerrero
Defensor Delegat per als Indígenes i les Minories Ètniques
Defensoría del Pueblo de Colombia

Els drets dels pobles indígenes de Colòmbia i l'impacte del Tractat de Lliure Comerç amb la Unió Europea

PRESENTACIÓ

Per a mi és molt important i edificant participar en nom de la Defensoria del Poble en les jornades de debat de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, l'objectiu de les quals, en aquesta edició, té a veure amb la identificació i l'anàlisi de les conseqüències en matèria de drets humans de la signatura del Tractat de Lliure Comerç entre Colòmbia i la Unió Europea.

La Defensoria del Poble de Colòmbia considera de gran importància la celebració d'aquest esdeveniment i, en especial, perquè es tracta de la convocatòria feta per la Taula Catalana amb l'objectiu de sensibilitzar la societat espanyola sobre el conflicte armat que viu el nostre país i d'incidir en l'orientació de les polítiques de les institucions locals espanyoles i europees perquè siguin respectuoses amb els drets humans i es comprometin amb la cerca de la pau a Colòmbia. Així mateix, la Defensoria del Poble espera que l'intercanvi d'idees en aquest escenari permeti acostar-se a l'assoliment de les metes proposades i d'aquesta manera es promogui el respecte als drets humans dels grups ètnics, fins i tot en el marc de relacions comercials que es projecten.

Se m'ha sol·licitat que participi com a ponent en el tema sobre "Com impactaria la signatura d'un Tractat de Lliure Comerç entre Colòmbia i la Unió Europea en el col·lectiu d'indígenes colombians".

Tenint en compte que la resposta a l'interrogant esmentat està íntimament lligada amb el dret fonamental a la consulta prèvia dels grups ètnics, tot seguit em proposo exposar, en primer lloc, els aspectes més rellevants relacionats amb aquest dret, començant amb el marc jurídic constitucional dels drets dels grups ètnics a Colòmbia, posant l'èmfasi en el dret a la participació, així com en l'abast d'aquest dret en la jurisprudència de la Cort Constitucional, on exposo algunes sentències de l'Alta Corporació de Justícia sobre el tema. Igualment, faré referència a la consulta prèvia en l'adopció de mesures legislatives, als objectius, als principis que regeixen el procés de consulta, als seus requisits de forma i a les conseqüències jurídiques que genera la no-realització d'aquest dret.

Així mateix, he considerat de gran interès fer referència a la decisió adoptada per la Cort Constitucional colombiana respecte al dret a la consulta prèvia amb els grups ètnics i al Tractat de Lliure Comerç entre Colòmbia i els Estats Units, seguit d'algunes consideracions sobre l'exercici del dret a la consulta i l'Acord de Lliure Comerç entre la Unió Europea i Colòmbia.

La Constitució Política reconeix la diversitat ètnica i cultural de la nació com a valor constitucional i fonament de la nacionalitat colombiana

Posteriorment, tractaré el tema de l'impacte de l'acord comercial entre Colòmbia i la Unió Europea en els grups ètnics a Colòmbia, i al final es presentaran les conclusions i les recomanacions respectives.

ELS FONAMENTS CONSTITUCIONALS DELS DRETS DELS GRUPS ÈTNICS A COLÒMBIA

Fins al 1991 Colòmbia no havia reconegut constitucionalment la seva gran diversitat ètnica i cultural, per la qual cosa institucionalment només existia un idioma i una religió oficial. Amb l'expedició de la Carta Política del 1991, es reconeix la diversitat ètnica i cultural de la nació colombiana, la qual s'expressa en 87 pobles indígenes identificats plenament, localitzats en 710 enclavaments constituïts legalment, amb una superfície de vora 34 milions d'hectàrees, amb assentament en 27 de departaments i en 228 municipis.[1]

A més a més, l'Estat colombià ha reconegut com a comunitats ètniques la població afrocolombiana, estimada en 4.261.996 persones (el 10,5% de la població nacional, inclosos els raizales), i el poble rom o gitano, la població del qual es calcula en 4.832 persones (el 0,01% de la població nacional).

1 DANE, 2006.

La Constitució Política reconeix la diversitat ètnica i cultural de la nació com a valor constitucional i fonament de la nacionalitat colombiana (articles 1 i 70). Així mateix, l'esmentat principi constitucional s'erigeix com a element necessari per a la realització efectiva dels drets fonamentals de les minories ètniques –pobles indígenes, comunitats negres, raizales, poble rom o gitano–, les quals tenen una cosmovisió diferent de la que té la societat majoritària, expressada en les seves particularitats culturals, en els seus usos, costums i tradicions, i en els seus drets col·lectius sobre el territori.

L'article primer de la Carta Política defineix Colòmbia com a república unitària, descentralitzada, amb autonomia de les seves entitats territorials, democràtica participativa i pluralista. L'Estat democràtic participatiu implica que tots els membres de la societat nacional, sense discriminació, formin part del procés de construcció de la vida pública en les seves dimensions política, social, cultural, econòmica i ambiental, entre altres.

La Cort Constitucional, en Sentència C-089 de 1994, va precisar que els principis de sobirania popular (CP art. 3r), de primacia dels drets inalienables de la persona (CP art. 5è), de diversitat ètnica i cultural (CP art. 7è) i de respecte a l'autodeterminació dels pobles (CP art. 9è) constitueixen juntament amb els previstos en els articles 1 i 2 de la Carta Política "(...) l'ideari axiològic que identifica el sistema jurídic colombià i li atorga l'indiscutible caràcter democràtic i participatiu, present en els diferents escenaris, matèries i processos de la vida institucional i social del país".

Per la seva banda, l'Estat pluralista permet la coexistència de més d'un sistema jurídic en el mateix espai geopolític, i el reconeixement de l'existència de tradicions culturals diverses permet a les persones i als grups humans, tal com ho expressa la Cort Constitucional, "definir la seva identitat, no com a ciutadà, en el concepte abstracte de pertinença a una societat territorial i a un Estat governant, sinó com una identitat basada en valors ètnics i culturals concrets".[2]

La diversitat ètnica i cultural en totes les seves manifestacions es considera un eix que funda la nostra nacionalitat

L'article 2 de la Carta Política postula com a fins essencials de l'Estat promoure la prosperitat general, garantir l'efectivitat dels principis, dels drets i deures reconeguts en la Constitució, facilitar la participació de tots en les decisions que els afectin i en la vida econòmica, política, administrativa i cultural de la nació, mantenir la integritat territorial i assegurar la convivència pacífica i la vigència d'un ordre just.

L'article 7 de la Carta Política estableix que "l'Estat reconeix i protegeix la diversitat ètnica i cultural de la nació colombiana". Aquest principi fonamental s'articula amb la resta de principis generals i de drets reconeguts als pobles indígenes i, especialment, amb els principis d'igualtat i dignitat que són fonaments de la diversitat multicultural. La diversitat ètnica i cultural en totes les seves manifestacions es considera un eix que funda la nostra nacionalitat.

En paraules de la Cort Constitucional colombiana, "el reconeixement constitucional de la diversitat ètnica i cultural respon a una nova visió de l'Estat, en la qual ja no es concep la persona humana com un individu abstracte, sinó com un subjecte amb característiques particulars, que reivindica per a si mateix la seva pròpia consciència ètica. Valors com la tolerància i el respecte per allò que és diferent es converteixen en imperatius dins una societat que s'enforteix en la diversitat, en el reconeixement que dins seu cada individu és un subjecte únic i singular que pot fer possible el seu propi projecte de vida". [3]

Igualment, la jurisprudència constitucional ha establert el principi de diversitat ètnica i cultural, com un component fonamental que transversalitza tots els drets dels pobles indígenes. El jutge constitucional ha destacat el valor d'aquest principi com a garantia de coexistència pacífica davant de formes diverses de veure el món i com a solució constitucional per dirimir conflictes amb altres principis d'igual jerarquia, per exemple la dignitat, la vida i la integritat.[4]

EL DRET A LA PARTICIPACIÓ DELS GRUPS ÈTNICS

La Constitució Política també atorga especial protecció al dret a la participació dels grups ètnics en les decisions que els afecten. "La Cort ha destacat que aquesta protecció especial es tradueix en el deure d'avançar processos de consulta amb les comunitats indígenes i tribals per a l'adopció i l'execució de decisions que puguin afectar-les, deure que és expressió i desen-

2 OSORIO RENDÓN, Luis Carlos; SALAZAR GONZÁLEZ, Francisco. *Derechos Humanos (DDHH) y pueblos indígenas de Colombia.* Febrer del 2005

3 Cort Constitucional. Sentència T-523 de 1997.

4 Sobre este tema, ver entre otras las sentencias Sobre aquest tema, vegeu entre altres les sentències T-254 de 1994, C-139 de 1996 i T-523 de 1997.

A Colòmbia els grups ètnics, a més de ser titulars dels drets establerts per a la població majoritària, són titulars de drets específics com el territori, l'autonomia i la identitat cultural

volupament de l'article 1r de la Constitució, que defineix Colòmbia com una democràcia participativa, de l'article 2n, que estableix com a finalitat de l'Estat facilitar la participació de tots en les decisions que els afecten, de l'article 7è superior, que reconeix i protegeix la diversitat ètnica i cultural, del 40-2, que garanteix el dret de tot ciutadà a la participació democràtica, i de l'article 70, que considera la cultura fonament de la nacionalitat".

"En aquest context, la Cort Constitucional ha puntualitzat que, pel que fa als pobles indígenes i tribals, una de les formes de participació democràtica previstes en la Carta és el dret a la consulta, previst de manera particular en els articles 329 i 330 de la Constitució, que disposen la participació de les comunitats per a la conformació de les entitats territorials indígenes i per a l'explotació dels recursos naturals en els seus territoris, i que té un reforç en el Conveni número 169 de l'OIT, aprovat per la Llei 21 de 1991, que està destinat a assegurar els drets dels pobles indígenes en el seu territori i a protegir els seus valors culturals, socials i econòmics, com a mitjà per assegurar la seva subsistència com a grups humans".[5]

A Colòmbia els grups ètnics, a més de ser titulars dels drets establerts per a la població majoritària (vida, llibertat, igualtat, nacionalitat, educació, salut, habitatge, entre altres), són titulars de drets específics com el territori, l'autonomia i la identitat cultural. El dret a l'autonomia, després del dret a la vida, constitueix el de més valor per als pobles indígenes i els ha permès estructurar el seu pla de vida i autogovernar-se d'acord amb els usos i els costums de cada ètnia, consolidar-se com a grup ètnic reivindicant els drets que en èpoques passades els eren totalment desconeguts i vulnerats.[6]

EL DRET FONAMENTAL A LA CONSULTA PRÈVIA

El dret fonamental a la consulta prèvia constitueix un dels pilars del dret a l'autonomia, juntament amb els drets al govern propi, al desenvolupament propi (plans integrals de vida) i a la jurisdicció especial indígena.

La consulta prèvia és un dret fonamental i col·lectiu dels grups ètnics, que es fa efectiu per mitjà de l'exercici del dret a la participació de les comunitats en els casos que autoritats estatals decideixin adoptar alguna mesura administrativa o legislativa susceptible d'afectar directament les formes o els sistemes de vida, d'integritat ètnica, cultural, social i econòmica d'aquesta població; i també quan empreses privades o entitats estatals emprenguin obres, projectes o activitats que també puguin afectar la seva forma de vida, cultura i integritat social i econòmica.

5 Cort Constitucional. Sentència C-030 de 2008.

6 Cfr. Procuradoria General de la Nació. Procuradoria Delegada per a la Prevenció en Matèria de Drets Humans i Assumptes Ètnics. *La diversidad étnica en Colombia. Alcances y desarrollo.* Primera edició, març del 2004, Bogotà D.C.

El dret fonamental a la consulta prèvia constitueix un dels pilars del dret a l'autonomia

La Cort Constitucional ha assenyalat que la consulta prèvia és un dret fonamental, ja que és el mitjà pel qual els subjectes del dret poden incidir en l'adopció de les decisions respecte a la implementació de projectes en els seus territoris, preveure i mitigar els possibles impactes negatius sobre la seva integritat social, material i cultural, i assegurar la protecció efectiva dels seus interessos col·lectius i dels seus drets fonamentals. Així mateix, la realització del procés de consulta prèvia amb els grups ètnics evita el desplaçament forçós derivat de la implementació inconsulta de projectes que afecten la integritat ètnica i cultural de les comunitats indígenes i afrocolombianes.[7]

EL MARC JURÍDIC DEL DRET FONAMENTAL A LA CONSULTA PRÈVIA A COLÒMBIA

El dret fonamental a la consulta prèvia als pobles indígenes i tribals troba fonament jurídic en el Conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball (OIT), ratificat per Colòmbia i adoptat mitjançant la Llei 21 de 1991 en la Constitució Política i en altres disposicions legals:

- Els articles constitucionals rellevants són l'article 7 (Diversitat ètnica i cultural), l'article 40 (Drets de participació ciutadana) i els articles 286, 287, 329 i 330 (Territoris indígenes com a entitats territorials, Drets atorgats a les entitats territorials, Conformació de les ETI, i Explotació de recursos naturals en territoris indígenes).

- El Conveni 169 de l'OIT, ratificat per la Llei 21 de 1991, és l'instrument internacional més complet que tracta sobre les condicions de vida i de treball dels pobles indígenes i tribals, "(...) promou el respecte per les cultures, les formes de vida, les tradicions i el dret consuetudinari dels pobles indígenes i tribals. Assumeix que aquests pobles continuaran existint com a part de les seves societats nacionals, mantenint la seva identitat, les seves estructures i les seves tradicions. Així mateix, es funda en el principi que aquestes estructures i formes de vida tenen un valor intrínsec que necessita ser salvaguardat. Aquest instrument també assumeix que aquests pobles poden parlar per ells mateixos, que tenen el dret de participar en el procés de presa de decisions que els afecten, i que la seva contribució, a més a més, serà beneficiosa per al país en què habiten".[8]

- Llei 70 de 1993, "per la qual es desenvolupa l'article transitori 55 de la Constitució Política de Colòmbia",[9] articles 22, 38 i 58.

7 Cfr. Cort Constitucional. Sentència C-461 de 2008.

8 Organització Internacional del Treball. Pueblos indígenas y tribales: *Guía para la aplicación del Convenio núm. 169 de la OIT.* Pàgina consultada: htt://www.oit.or.ct/mdtsanjo/indig/conten.htm

9 La Llei 70 de 1993 i els seus decrets reglamentaris estableixen els mecanismes per a la protecció de la identitat cultural i dels drets de les comunitats negres de Colòmbia, com a grup ètnic, i el foment del seu desenvolupament econòmic i social, per tal de garantir que aquestes comunitats obtinguin condicions reals d'igualtat d'oportunitats davant la resta de la societat colombiana.

La realització del procés de consulta prèvia amb els grups ètnics evita el desplaçament forçós derivat de la implementació inconsulta de projectes que afecten la integritat ètnica i cultural de les comunitats indígenes i afrocolombianes

- Llei 99 de 1993, "per la qual es crea el Ministeri del Medi Ambient, es reordena el Sector Públic encarregat de la gestió i de la conservació del medi ambient i els recursos naturals renovables, s'organitza el Sistema Nacional Ambiental (SINA) i es dicten altres disposicions", article 76.

- Decret 1320 de 1998, "pel qual es reglamenta la consulta prèvia amb les comunitats indígenes per a l'explotació dels recursos naturals dins el seu territori".

- Decret 1397 de 1996, "pel qual es creen la Comissió Nacional de Territoris Indígenes i la Taula Permanent de Concertació amb els Pobles i Organitzacions Indígenes i es dicten altres disposicions".[10]

- Llei 165 de 1994, "per mitjà de la qual s'aprova el Conveni sobre Biodiversitat Biològica", realitzat a Rio de Janeiro el 5 de juny del 1992. L'article 8J assenyala com a obligació dels Estats signants, en conformitat amb la legislació nacional: respectar, preservar i mantenir els coneixements, les innovacions i les pràctiques de les comunitats indígenes que continguin estils tradicionals de vida permanent per a la conservació i la utilització sostenible de la diversitat biològica, i promoure'n l'aplicació més àmplia amb l'aprovació i la participació de qui tingui aquests coneixements, innovacions i pràctiques, i fomentar que els beneficis derivats de la utilització d'aquests coneixements, innovacions i pràctiques es comparteixin equitativament.

- Llei 191 de 1995, per mitjà de la qual es dicten disposicions sobre zones de frontera. Aquesta llei assenyala que "l'Estat protegirà el coneixement tradicional associat als recursos genètics que les comunitats indígenes i locals hagin desenvolupat en les zones de frontera. Igualment, qualsevol utilització que se'n faci es realitzarà amb el consentiment previ d'aquestes comunitats i haurà d'incloure una retribució equitativa de beneficis que redundin en l'enfortiment dels pobles indígenes".

10 La Taula Permanent de Concertació amb els Pobles i Organitzacions Indígenes és un espai de participació activa, que està adscrita al Ministeri de l'Interior i de Justícia, els objectius de la qual són els següents: concertar entre els pobles i les organitzacions indígenes i l'Estat totes les decisions administratives i legislatives susceptibles d'afectar-los; avaluar l'execució de la política indígena de l'Estat, sense perjudici de les funcions de l'Estat, i fer el seguiment al compliment dels acords als quals s'arribin. La Taula Permanent de Concertació ha de complir les funcions assenyalades en l'article 12 del Decret 1397 de 1996, la finalitat essencial del qual és la concertació en diferents matèries: biodiversitat; recursos miners; dret al desenvolupament propi; reglamentació del dret a participar i concertar les decisions administratives i legislatives susceptibles d'afectació a pobles indígenes; concertació sobre el procediment transitori per a la participació, la consulta i la concertació mentre s'expedia el decret reglamentari de la consulta; difusió de la Llei 100 de 1993, en matèria de salut i concertació de les modificacions i reglamentacions relatives a pobles indígenes; revisió dels decrets 1088 de 1993 i 1497 de 1991 i la concertació de les modificacions respectives; concertar les modificacions de les normes referents al dret a l'etnoeducació dels pobles indígenes..

"L'Estat protegirà el coneixement tradicional associat als recursos genètics que les comunitats indígenes i locals hagin desenvolupat en les zones de frontera"

L'ABAST DEL DRET A LA CONSULTA PRÈVIA EN LA JURISPRUDÈNCIA DE LA CORT CONSTITUCIONAL

La Cort Constitucional colombiana, per mitjà de nombroses sentències de constitucionalitat i de tutela, s'ha pronunciat sobre el tema de la consulta prèvia. Entre aquestes sentències, considero important destacar les següents: SU-037/97 (Cas U'wa), T-652/98 (Cas Urrá), C-169/01 (Circumscripció Especial per a Grups Ètnics), C-891/02 (Codi de Mines), SU-383/03 (Cultius Il·lícits), C-030 de 2008 (Llei General Forestal), C-461 de 2008 (Llei del Pla Nacional de Desenvolupament 2006-2010) i C-175 de 2009 (Llei 1152 de 2007, Estatut de Desenvolupament Rural).

Atesa la seva importància, faré referència especialment a les tres darreres sentències.

1.- Sentència C-030 del 23 de gener de 2008, per mitjà de la qual la Cort Constitucional va resoldre declarar inexecutable la Llei 1021 de 2006 "per la qual s'expedeix la Llei General Forestal". Els demandants van sol·licitar que es declarés la inexecutabilitat de la totalitat de la Llei 1021 de 2006 perquè, en el tràmit d'expedició, no es va fer cap consulta prèvia a les comunitats indígenes ni als pobles afrodescendents, la qual cosa constitueix una violació de l'article 6è del Conveni 169 de 1989 de l'OIT i dels articles 1, 2, 3, 7, 9, 13, 93 i 330 de la Constitució Política.

La Cort Constitucional va fonamentar la decisió bàsicament perquè va considerar que la "Llei General Forestal, en la mesura que regula de manera general i integral l'activitat forestal, tot i que conté provisions orientades a preservar l'autonomia de les comunitats indígenes i afrocolombianes, i que reconeix el dret exclusiu d'aquestes comunitats a l'aprofitament dels recursos forestals dels seus territoris, és susceptible d'afectar directament i específicament aquestes comunitats, en la mesura que estableix polítiques generals, definicions, pautes i criteris, que com que són d'aplicació general, poden afectar les àrees en què es troben assentades les comunitats, la qual cosa, al seu torn, pot repercutir sobre les seves formes de vida i sobre la relació tan estreta que mantenen amb el bosc".

"En aquesta mesura, d'acord amb l'ordenament constitucional, i en particular amb el Conveni 169 de l'OIT, que en aquesta matèria forma part del bloc de constitucionalitat, l'adopció de la llei s'hauria d'haver consultat amb aquestes comunitats, per buscar aproximacions sobre la manera d'evitar que la llei les afectés negativament, així com sobre el contingut mateix de les pautes i els criteris que, tot i ser d'aplicació general, poguessin tenir una repercussió directa sobre els territoris indígenes i tribals, o sobre les seves formes de vida".

"Aquesta consulta, que té unes característiques especials, no es va complir en aquest cas, i no es pot substituir pel procés participatiu que de manera general es va complir entorn del projecte de llei".

"La mera realització de la consulta prèvia no justifica la violació material posterior dels drets fonamentals dels grups indígenes o afrodescendents afectats per un projecte en concret"

"Perquè s'hagués complert amb el requisit de la consulta, hauria calgut posar en coneixement de les comunitats, per mitjà d'instàncies prou representatives, el projecte de llei; il·lustrar-les sobre l'abast del projecte de llei i sobre la manera com podria afectar-les, i donar-los oportunitats efectives perquè es pronunciessin sobre el projecte de llei".

Aquest procés no es va complir, raó per la qual la Cort conclou que, atès que la llei versa sobre una matèria que es relaciona profundament amb la cosmovisió d'aquestes comunitats i amb la seva relació amb la terra, i que, per acció o per omissió, és susceptible d'afectar-les de manera directa i específica, no hi ha cap altra alternativa que la de declarar la inexecutabilitat de la llei".

2.- Sentència C-461 del 14 de maig de 2008,[11] per mitjà de la qual la Cort Constitucional decideix sobre la demanda d'inconstitucionalitat contra la Llei 1151 de 2007, "per la qual s'expedeix el Pla Nacional de Desenvolupament 2006-2010" i resol declarar la constitucionalitat condicionada de la llei esmentada, "amb el benentès que se suspendrà l'execució de cadascun dels projectes, programes o pressupostos plurianuals inclosos en la llei que tinguin la potencialitat d'incidir directament i específicament sobre pobles indígenes o sobre comunitats ètniques afrodescendents, sempre que es realitzi de manera integral i completa la consulta prèvia específica exigida pel bloc de constitucionalitat, de conformitat amb les pautes traçades per a això per la jurisprudència constitucional".

De manera similar a la Sentència C-030 de 2008, el càrrec que va formular el demandant es va fundar en el fet que la Llei 1151 de 2007 es va aprovar sense que s'hagués fet cap consulta prèvia amb els pobles indígenes de conformitat amb el Conveni 169 de l'OIT, que va ser ratificat per Colòmbia mitjançant la Llei 21 de 1991 i s'ha incorporat al bloc de constitucionalitat.

En la Sentència C-461 de 2008, la Cort Constitucional assenyala els requisits de la consulta prèvia a cada comunitat ètnica afectada directament i específicament per un projecte determinat. L'Alta Corporació de Justícia "(...) recorda que la participació, expressada per mitjà de la consulta prèvia, és una garantia d'ordre procedimental encaminada a respectar els drets a la subsistència i a la integritat cultural dels grups ètnics. Amb tot, no és l'únic mitjà per assolir aquesta finalitat, d'aquí que en cas que es generin perjudicis actuals o potencials per a les comunitats indígenes o afrodescendents del país com a conseqüència de la realització de projectes d'exploració o d'explotació de recursos naturals en els seus territoris, continuïn obertes les altres vies previstes per l'ordenament jurídic constitucional per a la protecció dels seus drets fonamentals col·lectius i individuals i el rescabalament de qualsevol dany causat. A més a més, i això ho emfasitza la Sala Plena, la mera realització de la consulta prèvia no justifica la violació material posterior dels drets fonamentals dels grups indígenes o afrodescendents afectats per un projecte en concret".

11 Magistrat ponent: Dr. Manuel José Cepeda.

L'article 6 del Conveni 169 de l'OIT imposa als Governs establir els mitjans que permetin als pobles interessats participar en l'adopció de decisions a nivell d'organismes legislatius i administratius

3.- Sentència C-175 de 18 de març de 2009,[12] mitjançant la qual l'Honorable Cort Constitucional va resoldre declarar inexecutable la Llei 1152 de 2007, "per la qual es dicta l'Estatut de Desenvolupament Rural, es reforma l'Institut Colombià de Desenvolupament Rural (INCODER) i es dicten altres disposicions". Els demandants van considerar que la Llei esmentada és inexecutable perquè ignora els articles 2n, 7è, 40 i 330 de la Constitució, a l'igual que l'article 6è del Conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball (OIT), que forma part del bloc de constitucionalitat, atès que la disposició no va ser consultada a les comunitats indígenes i afrodescendents, abans de la radicació del projecte de llei corresponent, ni durant el tràmit en el Congrés.

En conclusió, l'Alta Corporació de Justícia adopta la decisió esmentada perquè considera que la "Llei 1152 de 2007 configura una regulació integral i sistemàtica sobre el desenvolupament rural i l'ús i aprofitament de la propietat agrària, règim jurídic que s'hauria d'haver sotmès al tràmit de consulta prèvia a les comunitats indígenes i afrodescendents, en raó de la connotació especial que el territori té per a aquests pobles, a l'igual que per l'existència de disposicions particulars i concretes en l'EDR que els afecten directament".

"Tanmateix, de conformitat amb els arguments d'índole fàctica recopilats en aquesta sentència, la Cort va poder comprovar que les activitats desenvolupades pel Govern nacional no van complir amb les condicions constitucionals de la consulta. En especial, els processos d'acostament van ser realitzats de manera inoportuna, quan el tràmit legislatiu ja es trobava en curs, circumstància incompatible amb la vigència del principi de bona fe en els processos de consulta prèvia. Addicionalment, no es va comprovar que s'avancés un procés preconsultiu amb les comunitats tradicionals, tendent a definir les regles de deliberació del procés de consulta prèvia. D'aquesta manera, resulta desencertat sostenir que aquests acostaments extemporanis supleixen el requisit de consulta prèvia, ja que van ser executats després que s'hagués iniciat el tràmit legislatiu i en escenaris propicis per a aquest tràmit. En aquest sentit, responen a formes de participació democràtica de caràcter general, els quals difereixen de les modalitats concretes d'incidència de les comunitats indígenes i afrodescendents a les quals es refereix l'article 6è del Conveni 169 de l'OIT, les quals corresponen a un procediment substantiu d'índole constitucional, adreçat a satisfer el dret fonamental a la consulta prèvia, del qual són titulars les comunitats indígenes i afrodescendents".

12 Magistrat ponent: Dr. Luis Ernesto Vargas Silva.

"Que la comunitat tingui un coneixement ple sobre els projectes destinats a explorar o a explotar els recursos naturals en els territoris que ocupen o que els pertanyen"

LA CONSULTA PRÈVIA EN L'ADOPCIÓ DE MESURES LEGISLATIVES

Com s'ha anotat anteriorment, l'article 6 del Conveni 169 de l'OIT imposa als Governs establir els mitjans que permetin als pobles interessats participar en l'adopció de decisions a nivell d'organismes legislatius i administratius. Igualment, requereix que es consulti els pobles indígenes i tribals mitjançant procediments adequats i les seves institucions representatives cada cop que es prevegin mesures legislatives o administratives susceptibles d'afectar-los directament.

Per al cas particular de les mesures legislatives, la jurisprudència constitucional ha assenyalat que "(...) la consulta es predica només d'aquelles disposicions legals que tinguin la possibilitat d'afectar directament els interessos de les comunitats, per la qual cosa aquelles mesures legislatives de caràcter general que afecten de manera igualment uniforme tots els ciutadans, entre els quals els membres de les comunitats tradicionals, no estan subjectes al deure de consulta, excepte quan aquesta normativitat general tingui previsions expresses, compreses en l'àmbit del Conveni 169 de l'OIT, que sí que interfereixin amb aquests interessos". Així, en la mesura que el Conveni 169 no estableix unes regles de procediment i en tant que aquestes regles no hagin estat fixades a la llei, s'ha d'atendre a la flexibilitat que el Conveni consagra sobre aquest particular i al fet que, d'acord amb aquest conveni, el tràmit de la consulta se sotmet al principi de la bona fe, la qual cosa vol dir, d'una banda, que correspon als Estats definir les condicions en què es desenvoluparà la consulta, i de l'altra, que la consulta, perquè sigui satisfactòria a la llum de l'ordenament constitucional, s'ha de fer de manera que sigui efectiva i conduent, però sense que càpiga parlar, en aquest context, de termes peremptoris per a la seva realització, ni de condicions ineludibles per a l'efecte.[13]

ELS OBJECTIUS DE LA CONSULTA PRÈVIA

La Cort Constitucional, en Sentència C-461 de 2008, va assenyalar expressament com a objectius específics del procés de consulta prèvia els següents:

"a) Que la comunitat tingui un coneixement ple sobre els projectes destinats a explorar o a explotar els recursos naturals en els territoris que ocupen o que els pertanyen, i sobre els mecanismes, els procediments i les activitats requerits per posar-los en execució.

b) Que igualment la comunitat sigui informada i il·lustrada sobre la manera com l'execució dels projectes esmentats pot comportar una afectació o un menyscabament als elements que constitueixen la base de la seva cohesió social, cultural, econòmica i política i, per tant, el substrat per a la seva subsistència com a grup humà amb característiques singulars.

13 Cort Constitucional. Sentència C-175 de 2009.

La jurisprudència de la Cort Constitucional ha assenyalat en diverses providències el caràcter obligatori per part de l'Estat del compliment del dret a la consulta prèvia

c) Que se li doni l'oportunitat perquè lliurement i sense interferències estranyes pugui, mitjançant la convocació dels seus integrants o representants, valorar conscientment els avantatges i els desavantatges del projecte sobre la comunitat i els seus membres, ser escoltada en relació amb les inquietuds i pretensions que presenti, pel que fa a la defensa dels seus interessos, i pronunciar-se sobre la viabilitat del projecte. Es busca, amb això, que la comunitat tingui una participació activa i efectiva en la presa de la decisió que hagi d'adoptar l'autoritat, la qual en la mesura del possible ha de ser acordada o concertada".

El procés de consulta prèvia amb els grups ètnics s'ha de basar, entre altres, en els principis següents: bona fe, respecte mutu, transparència, procés degut, legitimitat, comunicació intercultural i bilingüisme, informació suficient i adequada, oportunitat, pluralisme jurídic, dignitat; els quals en tot cas han de ser respectats per les entitats de l'Estat o pels particulars cada cop que pretenguin fer accions que d'alguna manera afectin els drets fonamentals dels grups ètnics.

LES CONSEQÜÈNCIES JURÍDIQUES QUE GENERA LA NO-REALITZACIÓ DEL DRET A LA CONSULTA PRÈVIA

La jurisprudència de la Cort Constitucional ha assenyalat en diverses providències el caràcter obligatori per part de l'Estat del compliment del dret a la consulta prèvia i ha observat que una conseqüència jurídica davant l'incompliment generaria una situació "susceptible d'avaluació i control per mitjà de les corresponents instàncies internacionals". Igualment, ha reiterat que el dret a la consulta és susceptible de l'empara constitucional o acció de tutela, "via mitjançant la qual les comunitats indígenes poden obtenir que no es facin efectives mesures que no hagin estat consultades prèviament i degudament i que es disposi l'adequada realització de les consultes que siguin necessàries".[14]

L'ABSÈNCIA D'ACORD O DE CONCERTACIÓ AMB EL GRUP ÈTNIC AFECTAT MALGRAT LA REALITZACIÓ DEL PROCÉS DE CONSULTA PRÈVIA AMB ELS REQUISITS EXIGITS

Sobre aquest punt, considero important presentar aparts de la Sentència C-461 de 2008, proferida per la Cort Constitucional, en la qual se citen altres sentències en què es defensa clarament les obligacions de les autoritats en cas que no s'arribi a un acord o concertació amb el grup ètnic malgrat la realització del procés de consulta prèvia.

L'Alta Corporació va assenyalar expressament que "(...) quan després d'un procés de consulta prèvia en el qual s'hagin complert plenament les diverses garanties constitucionals exposades en aquesta providència, no hagi estat possible arribar a un acord o a una concertació amb el grup ètnic afectat, les autoritats preserven la competència per adoptar una decisió final sobre la realitza-

14 Cort Constitucional. Sentència C-030 de 2008. M. P.: Dr. Rodrigo Escobar Gil.

> "Quan després d'un procés de consulta prèvia, no hagi estat possible arribar a un acord o a una concertació amb el grup ètnic afectat, les autoritats preserven la competència per adoptar una decisió final sobre la realització del projecte"

ció del projecte. L'adopció d'aquesta decisió és, al seu torn, un procés subjecte a clars mandats constitucionals; tal com ha explicat aquesta Corporació, 'quan no sigui possible l'acord o la concertació, la decisió de l'autoritat ha d'estar desproveïda d'arbitrarietat i d'autoritarisme; en conseqüència ha de ser objectiva, raonable i proporcionada a la finalitat constitucional que exigeix a l'Estat la protecció de la identitat social, cultural i econòmica de la comunitat indígena. En tot cas han d'arbitrar-se els mecanismes necessaris per mitigar, corregir o restaurar els efectes que les mesures de l'autoritat produeixin o puguin generar en detriment de la comunitat o dels seus membre'".

LA CONSULTA PRÈVIA AMB ELS GRUPS ÈTNICS I EL TRACTAT DE LLIURE COMERÇ ENTRE COLÒMBIA I ELS ESTATS UNITS

La Cort Constitucional colombiana, mitjançant la Sentència C-750 de 2008, va realitzar el procés de "Revisió de constitucionalitat de l''Acord de Promoció Comercial entre la República de Colòmbia i els Estats Units d'Amèrica, les seves 'cartes adjuntes' i els seus 'acords', subscrits a Washington el 22 de novembre del 2006'" i de la Llei aprovatòria núm. 1143 de 4 de juliol de 2007. Magistrada ponent: Dra. Clara Inés Vargas Hernández.

La sentència esmentada indica que entre els aspectes transversals de l'Acord de Promoció Comercial es preveu el Capítol Setze, de Drets de Propietat Intel·lectual, que està format, entre altres temes, pels "acords respecte a biodiversitat i coneixements tradicionals", el contingut del qual, indica la Cort, és el següent:

"Els Governs de la República de Colòmbia i dels Estats Units d'Amèrica han assolit els acords següents respecte a biodiversitat i coneixements tradicionals amb relació a l'Acord de Promoció Comercial Colòmbia-Estats Units, subscrit en data d'avui:

Les Parts reconeixen la importància dels coneixements tradicionals i de la biodiversitat, així com la potencial contribució dels coneixements tradicionals i de la biodiversitat al desenvolupament cultural, econòmic i social.

Les Parts reconeixen la importància del que segueix: (1) l'obtenció del consentiment informat de l'autoritat pertinent prèviament a l'accés als recursos genètics sota el control d'aquesta autoritat; (2) la distribució equitativa dels beneficis que es derivin de l'ús dels coneixements tradicionals i els recursos genètics; i (3) la promoció de la qualitat de l'examen de les patents per assegurar que les condicions de patentabilitat siguin satisfetes.

Les Parts reconeixen que l'accés als recursos genètics o als coneixements tradicionals, així com la distribució equitativa dels beneficis que es puguin derivar de l'ús d'aquests recursos o coneixements, poden ser atesos adequadament per mitjà de contractes que reflecteixin termes mútuament acordats entre usuaris i proveïdors.

> El nostre país ha estat reconegut a nivell mundial com un dels centres biològics de més diversitat

Cada Part procurarà trobar mitjans per compartir informació que puguin tenir rellevància en la patentabilitat de les invencions basades en coneixements tradicionals o en recursos genètics, mitjançant el subministrament de:

(a) bases de dades públicament accessibles que continguin informació rellevant; i

(b) una oportunitat de referir, per escrit, a l'autoritat examinadora pertinent sobre l'estat de la tècnica que pugui tenir rellevància en la patentabilitat".

Després de referir-se a la biodiversitat i als coneixements tradicionals i de portar a col·lació diferents aparts de sentències que ha proferit sobre el tema,[15] la Cort ressalta que els temes assenyalats constitueixen un imperatiu de l'Estat colombià, en la mesura que el nostre país ha estat reconegut a nivell mundial com un dels centres biològics de més diversitat. A més a més, deixa clar que Colòmbia té un gran compromís amb la defensa de la diversitat biològica i dels coneixements tradicionals que se sustenta en diversos articles de la Carta Política: 8, 58, 65, 71, 79, 80, 226, 330, 333 i 339.

L'Alta Corporació de Justícia considera que "en aquest cas, és clar que l'acord reconeix la importància dels coneixements tradicionals i de la biodiversitat i la seva aportació al desenvolupament cultural, econòmic i social. També reconeix alguns principis no excloents d'altres davant l'accés a aquests recursos i el compromís recursos de trobar mitjans per compartir informació rellevant en la patentabilitat de les invencions. La regulació anterior per a la Cort no contraria l'ordenament constitucional i s'haurà d'interpretar i aplicar sempre sota estricta subjecció a les disposicions constitucionals esmentades".

I conclou que "procedirà, llavors, la Cort a declarar l'executabilitat d'aquest Capítol, juntament amb l'Annex respectiu i les Cartes Adjuntes corresponents".

En relació amb la Sentència C-750 de 2008, igualment, considero pertinent referir-me, en termes generals, al que s'assenyala en la providència respecte al "Capítol Divuit. Medi Ambient", de l'Acord de Promoció Comercial entre la República de Colòmbia i els Estats Units d'Amèrica.

La Cort, entre altres aspectes, es refereix al tema ambiental en el seu desenvolupament constitucional i legal, i ressalta que la protecció del medi ambient, com que forma part de l'entorn vital de l'home, indispensable per a la seva supervivència i la de les generacions futures, constitueix un principi dins de l'estructura de l'Estat Social de Dret que caracteritza Colòmbia.

La Cort assenyala que "el medi ambient es troba a l'empara del que la jurisprudència ha denominat 'Constitució ecològica', conformada pel conjunt de disposicions superiors

15 En la Sentència C-519 de 1994 es va revisar la constitucionalitat de la Llei 165 de 1994, aprovatòria del Conveni sobre Diversitat Biològica.

La protecció del medi ambient, constitueix un principi dins de l'estructura de l'Estat Social de Dret que caracteritza Colòmbia

que fixen els pressupòsits a partir dels quals s'han de regular les relacions de la comunitat amb la naturalesa i que, en gran mesura, propugnen per la seva conservació protecció".

Després de fer diferents valoracions sobre els temes que comprèn el Capítol Divuit, la Cort assenyala expressament que en l'Acord "les Parts reconeixen la importància de respectar i preservar els coneixements tradicionals i les pràctiques de les seves comunitats indígenes i altres, que contribueixen a la conservació i a l'ús sostenible de la diversitat biològica. A l'igual, es reconeix la importància de la participació i de la consulta pública, atenent la legislació interna en assumptes relacionats amb la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica".

Ara bé, en relació amb el tema de la consulta prèvia, considero fonamental manifestar, en aquest espai, que la Cort Constitucional de Colòmbia va considerar que l'Acord de Promoció Comercial entre Colòmbia i els Estats Units no havia de ser consultat a les comunitats indígenes i tribals, perquè de les seves disposicions no se'n desprèn que s'afecti de manera directa aquests grups ètnics, ja que no se'ls atorga beneficis ni se'ls assigna gravamen, ni cap mena de restricció.

Al respecte, la Cort assenyala concretament que "finalment cal recordar, en relació amb el dret dels pobles indígenes i tribals a la consulta prèvia de les mesures legislatives i administratives que els afecten com a garantia del seu dret de participació, de conformitat amb el que es preveu en els articles 329 i 330 de la Constitució, i que es reforça amb el que es disposa en el Conveni núm. 169 de l'OIT, aprovat mitjançant la Llei 21 de 1991, i que ha estat considerat per aquesta corporació com a part del bloc de constitucionalitat, la Cort ha considerat que és conseqüència directa del dret que assisteix les comunitats natives de decidir les prioritats en el seu procés de desenvolupament i preservació de la cultura i que, quan procedeix aquest deure de consulta, sorgeix per a les comunitats un dret fonamental susceptible de protecció per la via de l'acció de tutela, en raó de la importància política d'aquest dret, de la seva significació per a la defensa de la identitat i de la integritat cultural i de la seva condició de mecanisme de participació.

Tanmateix, aquesta corporació també ha considerat que, tractant-se específicament de mesures legislatives, "és clar que el deure de consulta no sorgeix davant de tota mesura legislativa que sigui susceptible d'afectar les comunitats indígenes, sinó únicament davant d'aquelles que puguin afectar-les directament, cas en el qual, a la llum del que expressa la Cort en la Sentència C-169 de 2001, la consulta prevista en l'article 6è del Conveni 169 de l'OIT s'haurà d'assortir-se en els termes previstos en la Constitució i en la llei" (negreta fora del text original).

La Cort també ha precisat que "en principi, les lleis, pel seu caràcter general i abstracte, no generen una afectació directa dels seus destinataris, la qual només es materialitza en la instància aplicativa. Tanmateix, es pot assenyalar que hi ha una afectació directa quan la llei altera l'estatus de la persona o de la comunitat, ja sigui perquè li imposar restriccions o gravàmens, o, pel contrari, li confereix beneficis".

El Govern nacional, amb fonament en la Sentència C-750 de 2008, ha considerat que per a l'Acord de Lliure Comerç entre la Unió Europea i Colòmbia "no es requereix avançar la consulta prèvia a les comunitats indígenes i tribals"

L'Alta Corporació conclou que "en aquest cas, no es requeria avançar la consulta prèvia de l'Acord a les comunitats indígenes i tribals, ja que les normes del Capítol Divuit sobre medi ambient, així com totes les de l'Acord, han estat expedides de manera uniforme per a la generalitat dels colombians, i no contenen disposicions que afectin aquests grups de manera específica i directa en qualitat de tals; és a dir, cap no imposa restriccions o gravàmens o confereix beneficis a aquests grups ètnics".

"El que precedeix no obsta perquè les disposicions d'ordre legislatiu o administratiu que s'expedeixin en desenvolupament i aplicació de l'Acord assorteixin la consulta prèvia obligatòria respecte a les comunitats indígenes i tribals si alguna és susceptible d'afectar-les de manera específica i directa".

LA CONSULTA PRÈVIA I L'ACORD DE LLIURE COMERÇ ENTRE LA UNIÓ EUROPEA I COLÒMBIA

El Govern nacional, amb fonament en la Sentència C-750 de 2008, ha considerat que per a l'Acord de Lliure Comerç entre la Unió Europea i Colòmbia, la negociació del qual es troba en la fase final, "no es requereix avançar la consulta prèvia a les comunitats indígenes i tribals, tal com està prevista en els articles 329 i 330 de la Constitució Política i en el Conveni núm. 169 de l'OIT, ja que les disposicions de l'Acord estan sent negociades de manera uniforme per a la generalitat dels colombians, sense que cap no afecti aquests grups de manera específica i directa en la seva qualitat de tals; és a dir, cap de les disposicions de l'Acord en negociació no els imposa restriccions o gravàmens, o els confereix beneficis".[16]

No obstant això, assenyala el Govern, es promou la participació activa de les minories ètniques en aquests processos, per tal que posin en coneixement del Govern les seves posicions respecte a l'Acord i a les preocupacions que se'n derivin.

Per la seva banda, la Defensoria del Poble considera que, si bé és cert que en aquesta etapa de la negociació de l'Acord no es requereix la realització de la consulta prèvia, també ho és, com ho va assenyalar la mateixa Corporació de Justícia, que les disposicions, ja siguin de caràcter administratiu o legislatiu, que es profereixin en el desenvolupament o l'aplicació de l'Acord han de ser necessàriament objecte de consulta prèvia respecte als grups ètnics si amb aquestes mesures se'ls afecta directament.

Igualment, la Defensoria del Poble considera de gran importància l'interès manifestat pel Govern de Colòmbia en el sentit

16 Pàgina web del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme: www.mincomercio.gov.co. "Acuerdo Comercial con la Unión Europea, Preguntas frecuentes". Pregunta núm. 28. ¿Se está cumpliendo con la consulta previa en esta negociación con la Unión Europea?

> "És principal interès del Govern que cap de les disposicions d'aquests Acords no estableixi discriminació respecte a les minories ètniques nacionals o consagri cap limitació o imposició que pugui afectar els seus drets"

que "cap de les disposicions de l'Acord no estableixi discriminació respecte a les minories ètniques nacionals o consagri cap limitació o cap imposició que pugui afectar el seu dret a la propietat col·lectiva sobre territoris aborígens".[17] Així mateix, ressalta l'objectiu del Govern en la negociació de no afectar els territoris ocupats ni els que comprenen el seu hàbitat, així com protegir els valors culturals o espirituals d'aquests pobles.

En resposta a un requeriment de la Defensoria del Poble, el Doctor Santiago Pardo Salguero, negociador internacional del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme sobre el marc de les negociacions per a l'Acord Comercial amb la Unió Europea, va manifestar expressament el següent: "En les negociacions comercials s'ha coincidit en la importància que té el desenvolupament sostenible en el context d'un alliberament comercial, com una fi que permet assolir més nivells de cohesió social i reducció de la pobresa. El desenvolupament sostenible s'ha inclòs en els Tractats de Lliure Comerç amb una dimensió econòmica, social i ambiental, i en concret, és principal interès del Govern que cap de les disposicions d'aquests Acords no estableixi discriminació respecte a les minories ètniques nacionals o consagri cap limitació o imposició que pugui afectar els seus drets".

El negociador internacional va afegir que "l'interès de Colòmbia en matèria de biodiversitat, per exemple, apunta a reafirmar els compromisos de les Parts en virtut del Conveni sobre la Diversitat Biològica, reconèixer la importància i el valor de la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica del país (com a element fonamental per assolir el desenvolupament sostenible), així com reconèixer l'exercici dels drets sobirans dels Estats sobre els seus recursos naturals, per mitjà de la determinació de condicions d'accés d'acord amb els principis i les disposicions continguts en normes nacionals i internacionals. En el mateix sentit, es reconeix la importància de la protecció i de la conservació del medi ambient, l'obligació de respectar preservar i mantenir els coneixements, innovacions i pràctiques de les comunitats indígenes i locals, la de promoure l'aplicació més àmplia condicionada al consentiment informat previ dels titulars de tals coneixements, innovacions i pràctiques, així com l'obligació de fomentar la distribució equitativa dels beneficis derivats de la utilització d'aquests coneixements, innovacions i pràctiques".

És important destacar que fins al moment el Govern nacional no ha presentat una proposta específica d'enfortiment dels drets dels pobles indígenes per fer front a les noves realitats econòmiques i comercials que imposa el TLC amb la Unió Europea.

17 Pàgina web del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme: www.mincomercio.gov.co. "Acuerdo Comercial con la Unión Europea, Preguntas frecuentes". Pregunta núm. 28. ¿Se está cumpliendo con la consulta previa en esta negociación con la Unión Europea?

> El Govern nacional no ha presentat una proposta específica d'enfortiment dels drets dels pobles indígenes per fer front a les noves realitats econòmiques i comercials que imposa el TLC amb la Unió Europea

IMPACTES DE L'ACORD COMERCIAL ENTRE COLÒMBIA I LA UNIÓ EUROPEA SOBRE ELS GRUPS ÈTNICS

En relació amb aquest tema, cal tenir en compte que el Govern nacional, per mitjà del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme, en el document "Acuerdo Comercial con la Unión Europea, Preguntas frecuentes", en la pregunta sobre "Quin és l'impacte de les negociacions amb la Unió Europea sobre les minories ètniques?",[18] va aclarir expressament que "l'Acord Comercial amb la Unió Europea no imposarà el mercat de terres, no significa la subjecció a legislacions supranacionals, a tribunals privats, a interessos financers o a empreses transnacionals, ni preveu cap disposició que comporti l'explotació de recursos naturals en territoris dels pobles indígenes o comunitats afrocolombianes, i menys encara, sense el seu consentiment previ i informat. De manera que les negociacions amb la Unió Europea no tindran un impacte particular o negatiu sobre les minories ètniques, ni impliquen una afectació directa de cap dels seus drets. L'Acord Comercial en negociació té un caràcter general i abstracte, i les seves disposicions estan sent negociades de manera uniforme per a la generalitat dels colombians, buscant beneficis generals i atenent a diferents raons de conveniència, curosament analitzades pel Govern".

Sobre això, preocupa a la Defensoria del Poble que, tot i que el sentit de la negociació tingui un "caràcter general i abstracte", la seva implementació tindrà conseqüències directes davant el gaudi efectiu dels drets col·lectius dels pobles indígenes, raó per la qual, i atenent que aquest grup ètnic correspon a un subjecte col·lectiu d'"especial protecció", cal revisar amb més profunditat les condicions i els procediments per a la posada en marxa del TLC amb la Unió Europea, dins el marc dels drets especials emparats constitucionalment i ratificats mitjançant diferents tractats internacionals que protegeixen els drets humans dels grups ètnics.

Sobre la pregunta formulada al Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme sobre "Com es garanteix la permanència de les comunitats indígenes en les condicions que el seu propi projecte de vida considera?", específicament va assenyalar que "l'Acord Comercial amb la Unió Europea no preveu cap disposició que comporti l'explotació de recursos naturals en territoris dels grups ètnics, que segons el que es consagra en l'article 330 de la Constitució Política, són part essencial de la seva identitat cultural. Així mateix, no es consagren limitacions o imposicions que puguin afectar el dret constitucional a la propietat col·lectiva que tenen les minories ètniques sobre els territoris arborígens, consagrat en els articles 7 i 63 de la Constitució Política; no afecten els territoris tradicionals ocupats, ni els que configuren el seu hàbitat, ni molt menys afecten els va-

18 Document disponible a la pàgina web del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme: www.mincomercio.gov.co.

El Govern colombià recalca que reconeix la importància i el valor de la diversitat biològica del país i l'exercici de la sobirania sobre els recursos biològics i genètics

lors culturals o espirituals d'aquests pobles, salvaguardant en tot cas la diversitat cultural, consagrada en la Constitució Política".

Al respecte, val la pena ressaltar que fins al moment no existeix una política pública concertada per al desenvolupament integral dels pobles indígenes, per la qual cosa els plans de vida d'aquests pobles, tot i tenir el reconeixement de les seves autoritats i de les seves comunitats, no han estat avalats i incorporats als plans, programes i projectes de desenvolupament del país, situació que haurà ser considerada pel Govern nacional a partir del moment en què entri en vigor el TLC amb la Unió Europea.

El Govern colombià recalca que reconeix la importància i el valor de la diversitat biològica del país i l'exercici de la sobirania sobre els recursos biològics i genètics i els seus productes derivats, mitjançant l'establiment de condicions d'accés d'acord amb els principis i les disposicions continguts en les normes de caràcter nacional i internacional. En aquest ordre d'idees, informa el Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme que en el Capítol de Comerç i Desenvolupament Sostenible es reconeix la importància de la diversitat biològica i del seu ús sostenible i en el Títol de Comerç de Serveis i Establiment de l'Acord Comercial es manifesta que "Colòmbia es reserva el dret d'adoptar o de mantenir qualsevol mesura que atorgui drets o preferències a les minories socialment o econòmicament en desavantatge i als seus grups ètnics, incloent amb respecte a les terres comunals de propietat dels grups ètnics de conformitat amb l'article 63 de la Constitució Política de Colòmbia".[19]

La realitat del país demostra que fins i tot avui sense la legalització del TLC, la gran majoria dels territoris titulats i ancestrals dels pobles indígenes ja han estat entregats en concessió a empreses transnacionals per a l'exploració i l'explotació dels recursos naturals, en especial els hidrocarburs i els metalls preciosos, moltes de les quals no han complert amb els requisits bàsics de la consulta prèvia amb els pobles indígenes.

D'altra banda, cal ressaltar que en el Capítol de Propietat Intel·lectual els interessos de Colòmbia, de conformitat amb el que manifesta el Ministeri esmentat es dirigeixen, entre altres aspectes, a la disposició de normes sobre abús dels drets de propietat intel·lectual que garanteixin la possibilitat d'adoptar mesures per prevenir usos indeguts dels titulars de drets de propietat intellectual.

Igualment, el Ministeri de Comerç sobre els interessos de Colòmbia en biodiversitat indica, entre altres, els següents:

"c. Assegurar que la protecció conferida als elements de la propietat intel·lectual es concedeixi salvaguardant i respectant el seu patrimoni biològic i genètic, així com els coneixements tradicionals de les comunitats locals".

19 Pàgina web del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme: www.mincomercio.gov.co. "Acuerdo Comercial con la Unión Europea, Preguntas frecuentes". Pregunta núm. 44.

La realitat del país demostra que fins i tot avui, la gran majoria dels territoris titulats i ancestrals dels pobles indígenes ja han estat entregats en concessió a empreses transnacionals per a l'exploració i l'explotació dels recursos naturals

"d. Assegurar que qualsevol dret de propietat intel·lectual que es generi a partir de l'ús de recursos biològics i genètics i dels seus productes derivats i/o coneixements tradicionals de les comunitats locals, estigui supeditat al compliment de normes nacionals i internacionals sobre accés a aquests recursos".[20]

Ara bé, considero important referir-me a les inquietuds que existeixen en algunes organitzacions indígenes colombianes, com l'Organización Nacional Indígena (ONIC), així com en certes organitzacions no governamentals com el Col·lectiu d'Advocats José Alvear Restrepo, respecte a les conseqüències de l'aprovació de l'Acord Comercial entre Colòmbia i la Unió Europea, que són les següents:

- La majoria de les inversions d'empreses europees a Colòmbia s'orientaran a activitats extractives en matèria minera, energètica i petrolera, i s'ampliarien les oportunitats de les empreses europees en nous camps com la propietat intellectual.

- Per a l'ONIC, "el TLC pretén privatitzar i convertir en béns de capital els coneixements i els sabers que sobre les propietats de plantes i animals han perpetuat els pobles indígenes de Colòmbia mitjançant tradicions mil·lenàries. Els llegats col·lectius, per a aquest cas els sabers dels pobles indígenes, estarien subjectes a ser reivindicats per forasters, que els podrien patentar com si fossin de la seva propietat intel·lectual".[21]

Per al Col·lectiu d'Advocats José Alvear Restrepo, el camp colombià, en les darreres dècades, ha patit una contrareforma agrària impulsada pels terratinents regionals, els narcotraficants i els grups paramilitars. La mineria, el petroli, els megaprojectes i les hidroelèctriques requereixen grans inversions de capital i una gran destinació de terra; essent així, és molt possible que es vegin afavorits aquells sectors que han despullat els camperols i els petits cultivadors de les seves propietats, ja que únicament ells tindrien la capacitat econòmica de dur a terme negociacions o aliances amb les empreses transnacionals, a més de tenir la quantitat de territoris per executar aquests megaprojectes.

Així mateix, per al Col·lectiu d'Advocats José Alvear Restrepo, "el desplegament de la inversió extractiva en matèria minera, energètica i petrolera també amenaça greu-

20 Pàgina web del Ministeri de Comerç, Indústria i Turisme: www.mincomercio.gov.co. "Acuerdo Comercial con la Unión Europea, Preguntas frecuentes". Pregunta núm. 36. "¿Qué avances tiene en la actualidad el Capítulo de Propiedad Intelectual? ¿Cuáles son los intereses de Colombia en estos temas?"

21 Document presentat pel Consell de Govern Indígena, Autoritat de Govern Indígena Nacional (ONIC), presentat a "Gobiernos, países de la Unión Europea, ciudadanos y organizaciones de derechos humanos europeos". ("Posición de los pueblos indígenas de Colombia frente al Tratado de Libre Comercio suscrito entre la Unión Europea y el Gobierno de Colombia").

Per al Col·lectiu d'Advocats José Alvear Restrepo, el camp colombià, en les darreres dècades, ha patit una contrareforma agrària impulsada pels terratinents regionals, els narcotraficants i els grups paramilitars

ment la integritat dels territoris indígenes i afrodescendents. En matèria petrolera, per exemple, trobem que dels 280 contractes d'investigació i exploració de petroli entre els anys 2000 i 2007, almenys 100 han afectat territoris indígenes. En aquest ordre d'idees, aquests contractes afectarien 30 pobles indígenes i un total de 207 assentaments, en un territori que abraça 5.884.244 hectàrees on els projectes petrolers coincideixen amb territoris indígenes".[22]

Per la seva banda, l'ONIC considera que "els pobles indígenes a Colòmbia estan vivint una segona conquesta i colonització armada que està entrant a saquejar els territoris, pressionant els processos de consulta prèvia per via de la militarització i la cooptació de líders i el desconeixement deliberat dels drets constitucionals. Segons fonts d'Ingeominas, hi ha 304 assentaments que es troben dins els districtes miners dins els quals s'estan atorgant títols miners per a l'exploració i l'explotació de diferents minerals".[23]

Ara bé, en relació amb el que acabem d'exposar, la Defensoria del Poble considera important deixar clar, en aquest espai, que a Colòmbia el gaudi del dret al territori dels pobles indígenes i de les comunitats afrocolombianes és un dels assumptes de més complexitat, àmpliament documentat en diferents espais institucionals, acadèmics i dels mitjans de comunicació, i que el desplaçament forçat a causa del conflicte armat que viu el país és un dels efectes més greus que s'oposa al gaudi efectiu d'aquest dret. Malauradament, en moltes capçaleres municipals en la majoria de departaments del país, milers d'indígenes i d'afrocolombians pateixen el rigor del desarrelament territorial a causa de diferents factors. Els més greus i també els més coneguts a nivell internacional es relacionen amb les accions armades dels grups al marge de la llei o a les confrontacions entre aquests grups i la força pública regular de l'Estat. Així mateix, els agents il·legals que promouen el cultiu de plantes amb fins il·lícits (coca, rosella, per exemple), constitueixen una causa de constant vulneració del dret al territori, així com a la vida i a la integritat col·lectiva dels grups ètnics. Se suma a aquestes causes l'execució de diferents projectes, obres i activitats que, de manera inconsulta, algunes empreses del sector privat –internacional o nacional– desenvolupen en territoris col·lectius dels pobles indígenes i afrocolombians.

Tot i que el sistema legal colombià ha regulat amb una vasta legislació declarativa i reglamentària el dret al territori i altres

22 Col·lectiu d'Advocats José Alvear Retrepo. Document "El TLC entre Colombia y Perú con la Unión Europea reduciría la producción alimentaria nacional". http://www.colectivodeabogados.org/tlc.

23 Document presentat pel Consell de Govern Indígena, Autoritat de Govern Indígena Nacional (ONIC), presentat a "Gobiernos, países de la Unión Europea, ciudadanos y organizaciones de derechos humanos europeos". ("Posición de los pueblos indígenas de Colombia frente al Tratado de Libre Comercio suscrito entre la Unión Europea y el Gobierno de Colombia").

En moltes capçaleres municipals en la majoria de departaments del país, milers d'indígenes i d'afrocolombians pateixen el rigor del desarrelament territorial

de correlatius, establint-ne l'abast, les limitacions, els procediments, els deures de les autoritats, dels empresaris i de la societat en general, per assegurar el gaudi d'aquests drets, segons els fins de l'Estat social de dret, diferents factors com els assenyalats estan causant un alt impacte en la qualitat de vida i en el desenvolupament integral dels grups ètnics de Colòmbia.

Per il·lustrar la situació plantejada considero important esmentar, com a exemple, la realitat que pateix el poble indígena awà, del departament de Nariño, al sud de Colòmbia, ja que darrere la crisi humanitària que travessa de fa temps hi ha causes estructurals que cal tenir en compte i que han estat recordades pels mateixos indígenes en pronunciament de Tejido de Comunicación y Relaciones Externas para la Verdad y la Vida – ACIN, on s'analitzen les causes que envolten la crisi humanitària del poble awà, entre altres:

a. "Agronegoci i plantacions: la costa Pacífica i el peu de la serralada Occidental, que inclouen el territori ancestral del poble awà afectat per les matances i el desplaçament en curs, són zones estratègiques d'interès per a projectes d'acumulació econòmica legals i il·legals que inclouen grans plantacions de cautxú, palma d'oli, així com plantacions i laboratoris de processament de coca. A l'igual que a la resta del país, aquests projectes agrocomercials requereixen i es recolzen en l'ús de la violència i del terror contra els habitants ancestrals del territori en la perspectiva de despullar-los i desterrar-los".

b. "Mineria i recursos vitals: segons conclou el Butlletí Situacional sobre els Drets Humans i el DIH a Nariño, 'la riquesa de la geografia de Nariño ha comportat que es facin estudis d'inversió de multinacionals que executen exploracions sobre recursos estratègics com l'urani i l'or. La societat Kedahda S.A., filial de l'Anglo Gold Ashanti, va presentar el mes de juliol del 2007 110 sol·licituds de contractes de concessió en el departament de Nariño, segons l'informe d'Ingeominas. Aquestes sol·licituds han produït inquietud, per l'experiència que ha deixat la incursió de l'esmentada empresa, ja que en els llocs del país on ha treballat s'ha desfermat una marcada violació dels drets humans de les comunitats d'aquestes regions. Entre els 37 municipis de Nariño en què la societat Kedahda S.A. ha fet sol·licituds, es troben a Taminango, Leiva, Rosario, Policarpa, Cumbitara, Samaniego, Barbacoas (on hi ha una immensa riquesa d'or, zinc, coure, plata, platí, molibdè i altres concedibles), i coincidentalment ha estat en aquests municipis on hi ha més presència de força pública i de grups armats al marge de la llei, situació que ha derivat en la ignorància dels drets humans i en la inobservança del DIH de la població civil, que s'ha vist sotmesa a tractes cruels, inhumans i degradants'. La riquesa hídrica, fustera, de biodiversitat, biotecnologia, hidrocarburs i oxigeno d'aquesta regió és notòria. El territori ancestral del poble awà és un territori en disputa d'interès per part de la gran indústria extractiva transnacional".

c. "Infraestructura: l'Eix Multimodal Amazones de l'IIRSA (Integració de la Infraestructura Regional Sud-americana),

> En els llocs del país on ha treballat la sociedad Kedahda S.A., filial de la Anglo Gold Ashanti, s'ha desfermat una marcada violació dels drets humans de les comunitats d'aquestes regions

travessa pel territori awà des de la costa Pacífica de Nariño. Els 284 km de la carretera Pasto-Tumaco travessen el territori awà en disputa i formen part del corredor multimodal Tumaco-Puerto Asís-Bélem do Pará que uneix la costa Pacífica amb l'Atlàntica travessant el continent Sud-americà per l'Amazònia. Més enllà dels beneficis que puguin generar aquestes vies modernes i costoses, i del seu enorme i destructiu impacte ambiental, aquestes vies es construeixen amb el propòsit fonamental d'obrir els territoris de manera que les seves riqueses puguin ser privatitzades, explotades i extretes per les transnacionals. Les vies es donen en concessió a interessos privats. La seva construcció, existència i ús imposen el sotmetiment, el desplaçament i la destrucció dels pobles que es troben en el seu camí i en la seva àrea d'influència. El poble awà viu enmig del traçat d'aquest megaprojecte infraestructural, i per tant s'ha convertit en una nosa en vies de desplaçament. Eventualment, l'absència o el sotmetiment dels awà serveix els interessos dels qui es beneficien d'aquest megaprojecte que amenaça i afecta els pobles amb drets sobre els territoris que travessen".[24]

Igualment, considero rellevant informar sobre algunes situacions de violació i vulneració de drets humans a Colòmbia que van donar lloc al fet que la Defensoria del Poble fes diagnòstics i emetés diferents Resolucions Defensorials, en les quals es qualifiquen els fets i les conductes de certes institucions i actors a la llum de les normes de la Constitució Política, dels tractats internacionals de drets humans i de Dret Internacional Humanitari i es fan les recomanacions respectives.

1. RESOLUCIÓ NÚM. 35, DE 16 DE MARÇ DE 2005, "SITUACIÓ AMBIENTAL DEL RIU ANCHICAYÁ, BUENAVENTURA (VALL DEL CAUCA)"

En la Resolució esmentada es fa referència a l'emergència ambiental i social originada per la descàrrega de fons que va fer la hidroelèctrica d'Anchicayá. Les recomanacions de la Resolució núm. 35 i l'informe d'actualització presentats durant l'audiència defensorial realitzada al port de Buenaventura el 14 de desembre de 2005 van buscar que l'empresa EPSA, els ministeris d'Ambient, Habitatge i Desenvolupament Territorial i de l'Interior i de Justícia, les autoritats municipals implicades, així com les comunitats de l'àrea d'influència, agilitzessin la solució dels problemes d'acord amb les seves competències, per tal de mitigar els impactes causats per l'obertura de les comportes de la represa del riu Anchicayá, amb la descàrrega de fang al llit d'aquest riu i els conseqüents impactes sobre la qualitat de vida de les poblacions riberenques.[25]

> El poble awà viu enmig del traçat d'aquest megaprojecte infraestructural, i per tant s'ha convertit en una nosa en vies de desplaçament

Per això, la Defensoria del Poble en les recomanacions contingudes en la Resolució esmentada va exigir a EPSA, Empresa de Energía del Pacífico S.A. E.S.P., que la seva intervenció s'orientés cap a solucions reals, efectives i ràpides en benefici de la comunitat afectada, així com al compliment de la sentència de l'acció de tutela del Consell d'Estat del 29 de abril de 1994 en el sentit d'imposar la mesura de substitució alimentària.

2. RESOLUCIÓ NÚM. 36 DE 29 DE MARÇ DE 2005, "LLICENCIAMENT AMBIENTAL DE PROJECTES D'INFRAESTRUCTURA A BUENAVENTURA"

En l'Audiència Defensorial celebrada el 14 de desembre del 2005, es va donar a conèixer la Resolució núm. 36 i l'informe d'actualització, relacionats amb el tràmit de llicenciament de projectes d'infraestructura,[26] en els quals s'han omès els processos d'informació, consulta i concertació i s'ha vulnerat per tant el dret a participar en les decisions que afecten les comunitats afrodescendents de les zones d'influència d'aquests projectes. Les obres avançades preveuen exploració i explotació de recursos en territoris ètnics.

Aquesta audiència va reunir les comunitats. Els gerents de les empreses encarregades dels projectes respectius, els ministres d'Ambient, Habitatge i Desenvolupament Territorial i de l'Interior i de Justícia, les autoritats locals i la Personería, que prèviament van ser exhortats amb recomanacions encaminades a l'assoliment dels objectius plantejats en l'esmentada resolució,[27] especialment a la realització de la consulta prèvia i a la formulació conjunta de plans de contingència, a l'adopció de mesures correctives i el reconeixement de les compensacions necessàries, per perjudicis al medi ambient i a l'activitat pesquera i la verificació del compliment de les obligacions imposades en els diversos Plans de Maneig Ambiental.

3. RESOLUCIÓ NÚM. 39 DE 2 JUNY DE 2005, "VIOLACIÓ DELS DRETS HUMANS PER SEMBRA DE PALMA AFRICANA EN TERRITORIS COL·LECTIUS DE JIGUAMIANDÓ I CURVARADÓ (CHOCÓ)"

En virtut de la Constitució i de la llei, els indígenes i les comunitats afrodescendents tenen dret que es respectin els seus

24 Defensoria del Poble. Annex núm. 1 de l'informe presentat al relator especial per a pobles indígenes de les Nacions Unides. Relació d'esdeveniments de desplaçament forçat de població indígena a Colòmbia, que forma part de l'informe del defensor del poble al relator especial sobre la situació dels drets humans i les llibertats fonamentals dels pobles indígenes de les Nacions Unides, presentat al juliol del 2009. En l'annex es presenta la informació corresponent a la situació actual del desplaçament forçat als pobles indígenes de Colòmbia, per cadascuna de les regions geogràfiques que atén la Defensoria del Poble per mitjà de l'Equip Regionalitzat, destacant que aquesta informació es construeix a partir del treball dels diferents Defensors Comunitaris que romanen als territoris i que són els que donen compte de les vulneracions de les quals són objecte els líders i les autoritats tradicionals dels pobles indígenes.

25 Defensoria del Poble. *Duodécimo Informe del Defensor del Pueblo al Congreso de la República*, Bogotà, 2005, pàgs. 415, 416 i 417.

26 (1) Port industrial Aguadulce S.A., (2) Dragat de manteniment del canal d'accés al port de Buenaventura, (3) Rebliment sanitari i enfortiment del sistema de reciclatge del municipi de Buenaventura i (4) Rehabilitació, reconstrucció i operació de la xarxa fèrria del Pacífic.

27 Cit. *Duodécimo Informe del Defensor del Pueblo al Congreso de la República*, 2005, pàgs. 417, 418 i 419.

> En virtut de la Constitució i de la llei, els indígenes i les comunitats afrodescendents tenen dret que es respectin els seus territoris col·lectius

territoris col·lectius.[28] De la mateixa manera, qualsevol projecte que afecti l'entorn d'aquestes comunitats requereix una consulta prèvia i ha de salvaguardar l'ambient i l'equilibri ecològic, segons ho estableix la normativitat ambiental vigent.

En raó d'això, la Defensoria del Poble per mitjà de la investigació realitzada a partir de queixes de les comunitats afrodescendents i indígenes desplaçades de les conques dels rius Jiguamiandó i Curvaradó va expedir la Resolució núm. 39, en la qual va recomanar protegir la població desplaçada i promoure el seu retorn sota condicions de voluntarietat, de dignitat i de seguretat, que constitueixen els principis rectors dels desplaçaments interns; mitigar i corregir els danys ambientals; respectar i protegir els drets al gaudi del territori i a la identitat i la integritat ètnica i cultural.

Les exhortacions defensorials van estar orientades cap a les autoritats implicades, com són els ministeris d'Ambient, Habitatge i Desenvolupament Territorial, el Ministeri d'Agricultura, INCODER, el Ministeri de l'Interior, Finagro, Banco Agrario, Asobancaria, la Superintendència Bancària, la Superintendència de Notariat i Registre, la Procuradoria General de la Nació i la Fiscalia,[29] amb l'objectiu d'assolir: la restitució material i immediata dels territoris col·lectius, la clarificació de la propietat i l'atermenament o delimitació dels títols privats individuals dels col·lectius; la suspensió de crèdits a tercers per al desenvolupament de projectes agropecuaris en aquests territoris, la prohibició de registre de terres sense els requisits legals o que contrariïn els principis constitucionals i legals, el disseny concertat d'un model de desenvolupament sostenible per al Chocó biogeogràfic i el retorn amb acompanyament de les comunitats desplaçades que ja s'ha esmentat.

Amb el mateix propòsit, també es van fer recomanacions a les empreses que desenvolupen projectes agropecuaris en els mateixos territoris col·lectius esmentats.[30] Per a la Defensoria, "és prioritari defensar el dret al territori, que obeeix a la necessitat de garantir la supervivència d'un grup de persones que ocupen un espai limitat i que procuren preservar la unitat del territori, la identitat ètnica i cultural i fer un ús racional dels recursos i dels ecosistemes per al gaudi de les pròximes generacions".[31]

28 Defensoria del Poble. Resolució defensorial núm. 39: "Les terres adjudicades a la població afrocolombiana es caracteritzen per la naturalesa col·lectiva i la protecció legal especial, segons el que s'estableix en l'article 7 de la Llei 70 del 93: 'En cada comunitat, la terra de la comunitat negra destinada a ús col·lectiu és inalienable, imprescriptible i inembargable'. Aquesta garantia és reforçada per preceptes constitucionals com l'article 63 de la Constitució Política del 1991 (...)".

29 Defensoria del Poble, Resolució defensorial núm. 39, de 2 de juny de 2005. A: http://www.defensoria.org.co.

30 Defensoria del Poble, *Décimo Tercer Informe del Defensor del Pueblo al Congreso de la República.*

31 Defensoria del Poble, *Decimocuarto informe del Defensor del Pueblo al Congreso de la República*, 2007 año de los derechos de las personas desplazadas.

> S'ha comprovat que els projectes d'explotació minera i petrolera causen danys greus al medi ambient, redueixen la cacera, la pesca i altres fonts alimentàries de les comunitats indígenes

Les situacions ressenyades anteriorment constitueixen alguns exemples dels diferents projectes d'infraestructura i explotació de recursos naturals que sens dubte amenacen i vulneren els drets fonamentals, col·lectius i integrals dels grups ètnics a Colòmbia. S'ha comprovat que els projectes d'explotació minera i petrolera causen danys greus al medi ambient, redueixen la cacera, la pesca i altres fonts alimentàries de les comunitats indígenes. Les plantacions de palma d'oli alteren els ecosistemes i destrueixen la fauna i la flora natives i afecten el dret al territori dels grups ètnics. Així mateix, la implementació dels megaprojectes d'infraestructura i producció energètica, agrícola i vial impliquen una reorganització del territori que afecta els drets dels pobles indígenes i de les comunitats afrocolombianes. Per aquesta raó, les sol·licituds de constitució o ampliació de resguards indígenes en territoris on es realitzen megaprojectes han estat suspeses o han presentat demores injustificades.

Tal com s'ha anotat anteriorment, a Colòmbia s'han presentat múltiples casos de desplaçament forçat d'indígenes i afrocolombians a causa de l'execució de projectes i megaprojectes que s'han realitzat sense consulta prèvia i vulnerant els drets fonamentals d'aquestes poblacions. Aquesta situació ha generat, a més dels problemes econòmics, la dificultat d'accés als serveis socials i la discriminació de la qual són objecte, una tendència al desenvolupament d'un procés accelerat de pèrdua de la seva identitat cultural producte de la migració i el desplaçament forçat, ja que es presenta una alteració de les relacions amb el territori i la comunitat d'origen que pot arribar al trencament dels teixits culturals i a la desaparició com a subjectes col·lectius. Davant aquest escenari, la Defensoria del Poble intenta que totes les institucions competents a Colòmbia s'uneixin per generar un estat de coses en el qual es previngui i es protegeixi la integritat ètnica i cultual dels grups ètnics que han estat desplaçats.

Ara bé, entorn d'aquesta realitat, el relator especial de les Nacions Unides sobre els drets humans i llibertats fonamentals dels pobles indígenes en l'Informe de 2004 sobre Colòmbia,[32] en tractar la "Situació dels drets humans dels indígenes de Colòmbia: assumptes prioritaris", el tema "Medi ambient, terres i drets humans", va assenyalar expressament: "La necessitat de la consulta prèvia i informada amb les comunitats d'acord amb el que s'estableix en el Conveni 169 de l'OIT es revela com una de les qüestions de més preocupació en matèria de drets humans. Les comunitats al·leguen que el mecanisme no està funcionant de la mateixa manera en tot el territori nacional. En els territoris indígenes d'Antioquia es va informar el relator especial sobre activitats

32 Nacions Unides. Consell Econòmic i Social. Comissió de Drets Humans, 61è període de sessions. Tema 15 del programa provisional. Qüestions indígenes. Drets humans i qüestions indígenes. Informe del relator especial sobre la situació dels drets humans i les llibertats fonamentals dels indígenes, Sr. Rodolfo Stavenhagen, Addició. Missió a Colòmbia.

La Defensoria del Poble intenta que totes les institucions competents a Colòmbia s'uneixin per generar un estat de coses en el qual es previngui i es protegeixi la integritat ètnica i cultual dels grups ètnics que han estat desplaçats.

mineres i altres projectes que es tiren endavant encara que no hagin tingut la consulta prèvia i l'aprovació de les comunitats indígenes. El desastre ecològic en aquestes transformacions accelerades del medi ambient dels pobles indígenes, en els quals es mouen milers i milions de dòlars d'inversions i interessos econòmics transnacionals, és superat només per la catàstrofe humana que ha significat per a les comunitats i els pobles indígenes directament involucrats. La destrucció de nombroses comunitats indígenes també implica la destrucció dels seus llocs sagrats i de diverses expressions del seu patrimoni cultural, tan important per a la preservació de la identitat indígena".

Cal destacar que el relator especial va concloure el següent: "Alguns projectes de desenvolupament econòmic, com són determinades activitats agrícoles comercials, forestals, mineres i d'explotació petrolera, han tingut efectes negatius sobre les condicions de vida de les comunitats indígenes afectades". Per tant, va recomanar al Govern de Colòmbia que "no s'han d'animar els projectes d'inversió, infraestructura, extracció i explotació de recursos naturals, desenvolupament productiu, etc., sense una consulta prèvia, àmplia i legítima i sense la participació dels pobles indígenes. S'haurà d'elaborar una metodologia consensuada per a realització dels procediments de consulta".

En aquest ordre d'idees, la Defensoria del Poble considera que correspon al Govern de Colòmbia adoptar accions d'Estat que condueixin a la vigència real del dret fonamental a la consulta prèvia i a la concertació amb els pobles indígenes i amb les comunitats afrocolombianes, mitjançant procediments apropiats respecte a polítiques i programes que els afecten i cada vegada que s'adoptin mesures legislatives o administratives en matèria agrària, forestal, d'infraestructura i minera que els afecti, segons l'article 6 del Conveni 169 de l'OIT i els paràmetres establerts per l'Honorable Cort Constitucional. Igualment, es considera de vital importància que el Govern ofereixi condicions apropiades per al diàleg amb les autoritats i les organitzacions dels pobles indígenes entorn dels drets humans en els seus territoris, així com els plans i els projectes econòmics que els perjudiquen.

Sobre aquest punt, val la pena ressaltar l'Informe de la Comissió d'Expertes en Aplicació de Convenis i Recomanacions de l'OIT, en el primer informe de l'any 2010, quan planteja que la Comissió el Govern colombià a:

"i) adoptar sense demora, i de manera coordinada i sistemàtica, totes les mesures necessàries per protegir la integritat física, social, cultural, econòmica i política de les comunitats indígenes i afrodescendents dels seus membres i per garantir el ple respecte dels drets consagrats en el Conveni;

ii) adoptar mesures urgents per prevenir i condemnar els actes de violència, intimidació i fustigament en contra dels membres de les comunitats i els seus líders i investigar eficaçment i imparcialment els fets al·legats;

Els pobles indígenes comparteixen la seva cosmovisió davant de drets com el territori, l'autonomia, la cultura, els quals guien el maneig del coneixement tradicional

iii) suspendre immediatament la implementació de projectes que afecten les comunitats indígenes i afrodescendents fins que no cessi tota intimidació en contra de les comunitats afectades i els seus membre si s'asseguri la participació i consulta dels pobles afectats per mitjà de les seves institucions representatives en un clima de ple respecte i confiança, en aplicació dels articles 6, 7 i 15 del Conveni;

iv) proporcionar informació detallada sobre els resultats de les investigacions realitzades en el marc del pla d'acció de la Direcció Nacional de Fiscalia, i

v) subministrar informació detallada sobre les mesures adoptades en compliment dels autos de la Cort Constitucional referits".

Sobre els coneixements tradicionals i la propietat intel·lectual, considero important esmentar, en primer lloc, que a Colòmbia els pobles indígenes comparteixen la seva cosmovisió davant de drets com el territori, l'autonomia, la cultura, els quals guien el maneig del coneixement tradicional. Aquest coneixement està íntimament relacionat amb l'entorn, especialment amb el territori en què es desenvolupa, amb les plantes, els animals, els déus i els esperits. El coneixement tradicional en els pobles indígenes ha permès que les comunitats sobrevisquin a diferents malalties pròpies o externes. Així mateix, també ha permès la conservació de la naturalesa, dels ecosistemes a la cerca de la preservació del medi ambient, per mitjà de tècniques de sembrat i cultiu que afavoreixen la conservació.

Sens dubte, es pot afirmar que els coneixements que els pobles indígenes tenen de la biodiversitat constitueix el punt de partida per tal que empreses farmacèutiques i la indústria biotecnològica utilitzin les plantes i explorin, mitjançant procediments tecnològics avançats, pels seus principis actius i la seva composició química per a la utilització farmacològica o industrial. En aquest procés, tot i que a Colòmbia hi ha algunes normes que pretenen protegir els coneixements tradicionals, es desdibuixen els drets i la participació indígena en els beneficis. El coneixement tradicional dels pobles indígenes corre un gran risc, i són necessàries accions efectives de recuperació, protecció i enfortiment per part de l'Estat, així com dels mateixos pobles indígenes.

En aquest sentit, considero que els pobles indígenes i les seves organitzacions hauran d'enfortir contínuament els seus sistemes de control social i territorial per tal de protegir el seu coneixement tradicional i evitar que persones alienes a les comunitats i als seus interessos entrin lliurement en els seus territoris a fomentar la "biopirateria" i la "cognopirateria". En aquest sentit, cal destacar que diferents pobles indígenes del país han previst reglaments per a l'accés i l'explotació dels recursos naturals, així com per a la recerca, els quals s'hauran de tenir en compte en el moment d'iniciar processos de consulta

El coneixement tradicional dels pobles indígenes corre un gran risc, i són necessàries accions efectives de recuperació, protecció i enfortiment

prèvia i de concertació per a la implementació dels programes i els projectes que es desprenguin de l'entrada en vigor del TLC de Colòmbia amb la Unió Europea.

Finalment, és important ressaltar la preocupació expressa de la Defensoria del Poble davant el tema de la vulneració sistemàtica dels drets humans al país, que afecta de manera desproporcionada els pobles indígenes, situació que cal revisar per garantir el compromís del Govern colombià davant la protecció efectiva d'aquests pobles, com ho han expressat diverses ONG, entre les quals l'Asociación Latinoamericana de Organizaciones de Promoción al Desarrollo (ALOP), el Grup Sur, l'Oficina Internacional de Derechos Humanos-Acción Colombia (OIDHACO) i la Xarxa UE-CAN, que han considerat a més que la clàusula de drets humans inclosa en l'acord "és clarament insuficient i inoperant".

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

D'acord amb els elements exposats anteriorment, i amb l'ànim d'avançar en la discussió que permeti generar estratègies de protecció dels drets col·lectius, integrals i fonamentals dels grups ètnics i en especial dels pobles indígenes, tot seguit es presenten les conclusions i les recomanacions que la Defensoria del Poble de Colòmbia planteja per a la posada en marxa del Tractat de Lliure Comerç entre la Unió Europea i l'Estat colombià.

a. Recomanar al Govern nacional que, un cop subscrit el TLC amb la Unió Europea, avanci una campanya nacional de promoció i difusió dels acords bàsics en la qual s'assenyali clarament que en cap cas no s'afectaran els drets col·lectius, integrals i fonamentals dels pobles indígenes, ja que l'abast d'aquest tractat és general i no compromet els recursos naturals dels territoris dels grups ètnics.

b. Instar el Govern nacional per tal que, cada vegada que s'avanci la realització d'algun programa o projecte en desenvolupament del TLC amb la Unió Europea i que es relacioni amb drets fonamentals dels pobles indígenes, s'efectuï la consulta prèvia respectiva amb totes les garanties constitucionals i legals, que permeti a aquests pobles decidir de manera lliure i voluntària sobre la seva participació en aquestes empreses o l'autorització perquè en els seus territoris s'avancin activitats d'investigació, exploració o explotació de recursos naturals, determinant les compensacions respectives pels impactes causats.

c. Recomanar al Govern nacional que s'avanci un procés de disseny, formulació i implementació de polítiques públiques amb enfocament diferencial, degudament concertades amb les organitzacions indígenes i les autoritats tradicionals, per al desenvolupament integral dels pobles indígenes des de la perspectiva dels seus plans de vida. Aquestes polítiques hauran de considerar, en tot cas, l'impacte que pugui tenir la implementació del TLC amb la Unió Europea en els drets fonamentals, col·lectius i integrals dels pobles indígenes.

Exhortar el Govern colombià perquè garanteixi el dret fonamental dels pobles indígenes a la consulta prèvia lliure i informada des d'un enfocament de drets humans

d. Exhortar el Govern colombià perquè garanteixi el dret fonamental dels pobles indígenes a la consulta prèvia lliure i informada des d'un enfocament de drets humans, cada cop que es pretengui desenvolupar plans, programes, projectes o mesures administratives i legislatives que afecten aquests pobles, sobretot si ha subscrit el TLC amb la Unió Europea, la qual cosa obliga a considerar un marc normatiu de protecció de drets més ampli que l'actual.

e. Instar el Govern nacional a garantir la protecció efectiva i real dels territoris col·lectius (ancestrals, tradicionals i de resguard), evitant el desplaçament forçat dels pobles indígenes i garantint que la implementació de programes i projectes derivats de la posada en marxa del TLC amb la Unió Europea no generarà grans vulneracions als seus drets col·lectius, integrals i fonamentals.

f. Recomanar al Govern nacional donar compliment estricte de les ordres impartides en l'Auto núm. 004 de 2009 de la Cort Constitucional, en el que correspon al Programa de Garanties de Drets dels 104 pobles indígenes del país i els Plans de Salvaguarda específics per als 34 pobles implicats en aquest auto, per mitjà dels processos respectius de consulta prèvia.

g. Instar el Govern nacional perquè aprovi la Declaració de les Nacions Unides sobre els Drets dels Pobles Indígenes, d'acord amb el text original aprovat per l'Assemblea General en la plenària núm. 107 de 13 de setembre de 2007, com una base fonamental per a la implementació dels programes i els projectes que es puguin materialitzar a partir de la posada en marxa del TLC amb la Unió Europea.

h. Sol·licitar al Govern nacional el compliment efectiu de les recomanacions efectuades per l'anterior relator especial per als pobles indígenes, el Sr. Rodolfo Stavenhagen, en la seva visita feta al país l'any 2004, reconeixent els avenços i instant que es garanteixi el compliment de les que encara no s'han complert, en particular les relacionades amb el compliment del dret a la consulta prèvia, lliure i informada.

COL·LECTIU DE CAMPEROLS/ES

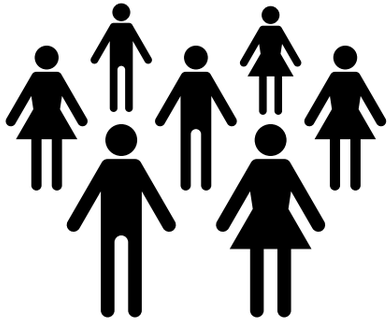

Johanna Cáceres
Representant de la Federación Nacional Sindical Unitaria Agropecuaria - Fensuagro

Impactes de l'Acord de Lliure Comerç Colòmbia – AELC en les comunitats camperoles. Corol·lari de victòries comercials

PRESENTACIÓ:

Hi ha qui obté victòries just allà on comencen les tragèdies humanitàries. Els triomfs de la modernitat, de l'obertura econòmica i del lliure comerç en la història colombiana continuen significant tragèdies humanitàries per a les comunitats camperoles, les mateixes que han aconseguit sobreviure i sobreposar-se enmig de la guerra i del desplaçament forçat.

La victòria d'un Acord de Lliure Comerç de Colòmbia amb la Unió Europea significa retrocessos polítics i jurídics en matèria de drets civils i polítics, en els quals troben fonament les demandes per condicions materials bàsiques de subsistència, així com demandes polítiques de les comunitats camperoles pel dret al territori i a la vida digna.

L'Acord esmentat defineix els termes del procés d'adequació del nostre país a les demandes del mercat mundial, concretament a les necessitats de les empreses transnacionals;. Això no és més que la concreció tècnica i metodològica per fer aquesta adequació en temps, en preus i en branques de la producció.

Però, més enllà de ser un instrument tècnic comercial, que és com se'ns presenta a la vista, aquest Acord és la ratificació i la consolidació en la pràctica d'acords polítics i econòmics preexistents; d'un model de desenvolupament fonamentat en el neoliberalisme i en el lliure comerç.

Amb l'Acord de Lliure Comerç negociat entre el Govern colombià i els països de la Unió Europea no es començarà la crisi econòmica, social i ambiental, sinó que s'accentuarà, en un procés d'estratègies globals de negocis, la materialització del qual ha tingut impuls i consolidació en la legislació interna, i ha abonat el terreny propici per a les violacions dels drets humans i el foment de la crisi humanitària.

En el preàmbul de l'acord negociat amb els països nòrdics[1] hi ha una clàusula de tipus estàndard en la qual es reafirma "el compromís amb la democràcia, amb l'Estat de dret, amb els drets humans i amb les llibertats fonamentals d'acord amb les obligacions sota el dret internacional, inclosos els principis establerts en la Carta de

1 L'Acord de Lliure Comerç entre la República de Colòmbia i els Estats AELC (EFTA) es va subscriure el 25 de novembre del 2008 i va ser aprovat pel Congrés de la República de Colòmbia mitjançant la Llei 1372, del 7 de gener del 2010. http://www.mincomercio.gov.co/eContent/newsdetail.asp?id=6778&tidcompany=7).

> Els agents representants del lliure comerç, és a dir les empreses multinacionals, construeixen una producció el mercat de la qual requereix una cultura de consum homogènia i uniforme, que nega la diversitat

les Nacions Unides i en la Declaració Universal dels Drets Humans". Això no deixaria de ser destacable si no fos perquè en la totalitat del text no torna a aparèixer ni tan sols l'expressió drets humans. Els drets apareixen relacionats amb el comerç i amb la propietat intel·lectual, i no es fa cap referència a cap element que permeti donar operativitat, seguiment o sancions a qui cometi violacions. Tampoc no planteja que els pactes internacionals de drets humans prevaldran sobre l'acord comercial en cas que la implementació derivi en violacions d'aquests drets.

Per bé que l'Acord reafirma el compromís amb els drets humans, també és emfàtic a precisar que es construeix "sobre la base dels drets i de les obligacions respectius sota l'Acord de Marràqueix que estableix l'OMC i de la resta d'acords negociats sota aquest marc i altres instruments multilaterals i bilaterals de cooperació".[2] En el desenvolupament del text s'esmenten els acords existents des del 1995 administrats per l'OMC, i es deixa implícita la jerarquia del lliure comerç sobre el dret internacional de drets humans.

Aquesta jerarquia representa la privatització d'aquests drets. Així, la vida, els aliments, el territori i l'ambient es converteixen en mercaderies supeditades a la capacitat adquisitiva dels ciutadans en un escenari de mercat únic i uniforme. Els agents representants del lliure comerç, és a dir les empreses multinacionals, construeixen una producció el mercat de la qual requereix una cultura de consum homogènia i uniforme, que nega la diversitat.

El fons dels Acords de Lliure Comerç és incompatible amb el veritable respecte i salvaguarda dels drets humans. El lliure comerç implementat d'aquesta manera nega que alguns béns i serveis són constitutius de drets com l'aigua, la salut, l'educació, el territori, entre altres, i que com a tals mereixen tractament especial per garantir l'accés a la majoria de la població, i no com a mercaderia a la qual és possible accedir en la mesura que es puguin pagar.

TESI INICIAL:

L'ALC subscrit, encara no vigent, entre el Govern colombià i països de la Unió Europea, que se'ns presenta com una gran victòria comercial, constituirà la concreció d'un model de desenvolupament basat en el lliure comerç que s'ha anat implementant de manera gradual des de fa tres dècades, i portarà inevitablement greus conseqüències per a les comunitats camperoles en matèria humanitària i de violació dels drets humans, atès el seu caràcter excloent i incompatible amb aquestes comunitats.

> Per a les comunitats camperoles, el lliure comerç imposa un model de desenvolupament que és incompatible amb l'essència de la seva realitat i de la seva pràctica camperola

ELS IMPACTES DE L'ACORD DE LLIURE COMERÇ ENTRE COLÒMBIA I L'ASSOCIACIÓ D'ESTATS DE LLIURE COMERÇ (AELC) EN LES COMUNITATS CAMPEROLES

Els impactes en les comunitats camperoles no vindran després del tancament de les rondes o un cop l'Acord es posi en marxa, ja que l'Estat colombià ha anat fixant les condicions per treure els obstacles al lliure comerç i per adequar el marc normatiu a les demandes del mercat mundial.

Per a les comunitats camperoles, el lliure comerç imposa un model de desenvolupament que no tan sols és incompatible amb l'essència de la seva realitat i de la seva pràctica camperola, sinó que de manera excloent i agressiva assigna el fonament del desenvolupament rural a la gran propietat i a la producció agroindustrial.

Aquest projecte es construeix fa tres dècades, modificant a poc a poc l'estructura agrària i demogràfica de les zones rurals mitjançant el control territorial i dels recursos naturals, la qual cosa ha deixat múltiples impactes sobre l'economia agrícola i sobre la sobirania alimentària, en l'àmbit humanitari, en l'àmbit territorial i ambiental, i en les dones camperoles.

ELS IMPACTES EN L'ECONOMIA AGRÍCOLA I EN LA SOBIRANIA ALIMENTÀRIA

Fins on es coneixen els avenços en les rondes de negociació, aquestes rondes no han afavorit el sector agropecuari de l'economia nacional, ja que productes tipus exportació com la banana, el sucre i els lactis no n'han sortit gaire ben parats comercialment. Això, si fa no fa, vol dir que aquests negocis no són bons per als ramaders ni per als productors agroindustrials.

Si aquest és el panorama per a ells, ja us podeu imaginar quin és per als productors camperols.

L'economia camperola té característiques molt importants que cal tenir en compte:

- Que és desenvolupada per un 30% de la població.
- Que produeix diversitat d'aliments durant tot l'any.
- Que aquesta producció proporciona uns nivells d'autosuficiència alimentària a moltes comunitats, la qual cosa redueix la dependència del mercat. Això amorteix el problema dels baixos ingressos.
- Preus barats per als consumidors urbans. No en va, el comú dels colombians compren aliments a les places de mercat que anomenem "galeries".
- Entre el productor camperol i el que ven a la plaça del mercat també hi ha intermedi-

2 http://www.wto.org/spanish/docs_s/legal_s/legal_s.htm
Alguns dels acords administrats per l'OMC són els següents:
1. Acord General de Comerç i Aranzels (GATT).
2. Acord General de Comerç de Serveis.
3. Acord d'Aspectes dels Drets de Propietat Intel·lectual relacionats amb el Comerç (ADPIC).
4. Acord de Mesures Sanitàries i Fitosanitàries (AMSF).
5. Acord d'Obstacles Tècnics al Comerç.
6. Acord d'Agricultura.

> "Els productors colombians haurien de competir en condicions de desavantatge davant els de la Unió Europea, ja que aquesta regió dóna subsidis i és la productora i exportadora de llet més gran del món" (Asociación Nacional de Productores de Leche, ANALAC)

aris. Així, tenim més del 30% de la població integrada en aquest circuit econòmic.

Per tant, aguditzar la crítica situació de l'economia camperola afectarà no tan sols un 30% de la població rural sinó també la població urbana que està incorporada en aquesta economia i un gran percentatge de pobladors urbans que accedeixen a aquests productes a baix cost. Tot plegat també afectarà la sobirania alimentària.

El tema lleter és un exemple molt clar per il·lustrar.

Existeix el Decret 616 de 2006, "pel qual s'expedeix el reglament tècnic sobre els requisits que ha de complir la llet per al consum humà que s'obtingui, es processi, s'envasi, es transporti, es comercialitzi, s'expengui, s'importi o s'exporti al país". Amb aquest decret, el Govern nacional pretén regular la venda de llet crua, amb la qual sobreviuen més d'un miler de colombians al camp i possibiliten l'accés d'aquest producte a la cistella familiar a preus accessibles.[3]

Tot i que el propòsit del Decret 616 apunta a controlar la producció i el consum nacional de la llet, entregant-la a l'empresa privada, les seves conseqüències recauran sobre la font d'ingressos d'un nombre de productors i d'intermediaris que supera les xifres de FEDEGAN, i d'una gran quantitat de consumidors, tant rurals com urbans. Això, que podria beneficiar els empresaris del sector, sembla que no serà possible en el marc de l'ALC.

El tema de la llet en l'Acord amb la Unió Europea ha rebut fortes crítiques per part dels grans productors nacionals i empresaris com FEDEGAN, que manifesten que no donen suport a acords d'aquesta mena perquè "els productors colombians haurien de competir en condicions de desavantatge davant els de la Unió Europea, ja que aquesta regió dóna subsidis i és la productora i exportadora de llet més gran del món" (Asociación Nacional de Productores de Leche, ANALAC).[4]

Si aquest és el panorama desafortunat que planteja l'acord als empresaris, no cal dir com serà per als productors del camp.

Els "reglaments tècnics", que sustenten aquest tipus de normativitat, basats en informació científica, que plantegen com a objectiu la protecció de la salut, de la seguretat humana i de l'ambient, representen obstacles tècnics als productors agrícoles, que han de competir amb els grans productors, que sí que tenen el capital, la tecnologia i la terra disponibles per ajustar-se a aquests lineaments.

> La dona porta a l'esquena la sobrecàrrega de treball que suporta la desigual distribució de la riquesa en el món, sobrecàrrega que s'accentuarà amb les ruptures territorials i productives imposades en el lliure comerç

Els efectes evidents d'aquest tipus de normes, sustentades en exigències sanitàries, sobre l'economia agrícola, ja en crisi, i sobre la sobirania alimentària, com ara arrabassar la producció d'aliments bàsics de la dieta i entregar-los als empresaris de l'agroindústria, limitant les possibilitats d'accés a aquestes aliments i obstaculitzant-ne l'accés a grans masses de població, salten a la vista, sobretot si considerem que a Colòmbia l'agricultura no és subvencionada i que són els empresaris agrícoles els qui tenen possibilitat d'accedir als crèdits.

Les exigències sanitàries a la producció d'aliments sota el concepte d'innocuïtat no generarien rebuig en les comunitats camperoles si fossin coherents a conservar els nivells de producció agrícola sense lesionar l'ocupació rural i/o la font d'ingressos d'aquestes comunitats i no afectessin l'accés als aliments essencials en la dieta de comunitats rurals i urbanes. En termes de salut humana, el criteri d'"innocuïtat" comportarà l'exclusió d'aliments que fins ara eren de fàcil accés a les comunitats més pobres, i agreujarà les condicions de salut d'aquestes comunitats.

El desenvolupament i la implementació de tota aquesta normativitat, juntament amb la construcció d'una nova institucionalitat, produeix el marc que elimina els obstacles al comerç internacional i genera els obstacles a l'economia agrícola, excloent un sector important en l'economia nacional i en l'abastiment alimentari del país en general.

Aquest escenari pre-ALC que conté l'OMC i els seus acords va en detriment dels drets econòmics socials i culturals, i és lesiu amb els drets col·lectius i de l'ambient. La seva lògica de lliure comerç va en benefici dels guanys de les empreses europees, a cost de l'economia nacional i, sobretot, a risc d'eliminar l'economia agrícola, parcel·lària i comunitària, no tan sols de comunitats agrícoles, sinó d'indígenes i d'afrodescendents.

IMPACTES PER A LA DONA I PER A LA FAMÍLIA CAMPEROLA

No és un secret per a ningú que la reproducció social de la vida quotidiana constitueix un aspecte fonamental del sistema econòmic, però ha estat relegada a l'esfera privada, lloc des del qual s'invisibilitza i es nega, mantenint les tensions i les responsabilitats descarregades sobre les dones. D'aquesta manera, la dona acaba absorbint els costos implícits dels quals s'eximeix l'Estat en la seva funció pública i el sistema econòmic que hauria de derivar en desenvolupament social.

Una de les condicions que viuen les dones camperoles té a veure amb la sobrecàrrega de treball productiu i de reproducció social

3 Segons les xifres de la Federación Colombiana de Ganaderos (FEDEGAN), la producció anual de llet és de 6.537 milions de litres, dels quals 3.089 milions són produïts i distribuïts per la indústria formal, 620 milions es queden a les finques i 2.827 milions de litres són circulats pels 'cruderos' en el mercat informal. http://www.lasillavacia.com/historia/3662. Per: Lina Marcela Marín Moreno, 12 d'agost del 2009.

4 Colprensa. Colòmbia: "El TLC con Europa no debería firmarse". 12 de març del 2010. http://www.bilaterals.org/article.php3?id_article=16935&lang=en

La destrucció d'economies familiars i d'autoconsum, amb l'expropiació territorial, fomentarà les migracions de famílies senceres o de vídues amb els seus fills a les franges de misèria de les ciutats

no remunerat. La dona porta a l'esquena la sobrecàrrega de treball que suporta la desigual distribució de la riquesa en el món, sobrecàrrega que s'accentuarà amb les ruptures territorials i productives imposades en el lliure comerç.

Els efectes sobre l'economia camperola, sobre la sobirania alimentària i sobre la transformació del territori accentuaran cada cop més aquesta càrrega sobre les dones, que han de contenir els teixits familiars i comunitaris.

La destrucció d'economies familiars i d'autoconsum, amb l'expropiació territorial, fomentarà les migracions de famílies senceres o de vídues amb els seus fills a les franges de misèria de les ciutats, o la incorporació dels membres adults i joves com a mà d'obra barata als projectes agroindustrials o de venda de serveis.

L'augment dels nivells de desnutrició i de desmillorament de la salut de la família, amb una infància vulnerable a les inclemències del medi social a causa de l'absorció de la dona al flexible mercat laboral, o a la migració exposada a l'explotació domèstica i sexual, en el context d'increment dels nivells de pobresa i de desmillorament de la qualitat de vida de la família, amb la desarticulació i la destrucció de famílies, de comunitats i de processos organitzatius, seran les imatges que il·lustraran la destrucció de formes de vida i d'una cultura camperola.

En realitat, l'únic que donarà garanties a la dona serà convertir-se en mà d'obra barata disponible, la qual cosa desarticularà la seva família i la seva cultura i aguditzarà els problemes encara no resolts de la dona camperola.

ELS IMPACTES EN EL TERRITORI, EN L'AMBIENT I EN ELS RECURSOS NATURALS

Amb l'Acord de Lliure Comerç s'estableix una Zona de Lliure Comerç, aspecte que es consolida amb la implementació dels acords d'agricultura que Colòmbia ha subscrit amb els països de l'AELC de manera individual, addicionals a l'ALC.

Colòmbia té unes característiques geogràfiques importants que la converteixen en una regió estratègica per a la inserció en l'economia mundial. Els seus corredors naturals –com ara el Chocó biogeogràfic i l'Andí, amb alts nivells de biodiversitat en espècies endèmiques de flora i fauna–, els sistemes muntanyosos, les valls al·luvials, els alts règims de pluviositat i d'humitat, i els dos oceans són algunes d'aquestes característiques.

El nostre país representa un potencial per a la producció de matèries primeres fonamentals per a l'agroindústria, com la palma africana, els cítrics, el cacau, les espècies fustables, entre altres. L'aprofitament d'aquests avantatges existents a la regió es realitza mitjançant el planejament del desenvolupament, que es concreta en megaprojectes d'infraestructura, d'agroindústria i d'extracció, megaprojectes que impliquen la transformació integral del territori pel

"Diversos especialistes estimen que els paramilitars han assegurat la propietat de 6,5 milions d'hectàrees de terra, per la qual cosa s'ha sostingut un dolorós procés de contrareforma agrària al país"

que fa a l'estructura biofísica i a la vida social i cultural.

Els recursos miners,[5] l'aigua[6] i el material genètic s'incorporen a la concepció acumulativa del capital transnacional, fonamentats en la bioprospecció, en la biopirateria i en les patents de propietat intel·lectual.

En la Declaració de Guadalajara emesa en la III Cimera de Llatinoamèrica i el Carib–UE, celebrada a Mèxic el maig del 2004, com a mecanisme de valoració per iniciar la integració econòmica, fins a aquell moment amb la Comunitat Andina de Nacions (CAN), es va manifestar el suport a les megaobres d'infraestructura impulsades per l'ALCA amb els Estats Units.

"(...) Fem èmfasi en el significat dels projectes d'infraestructura física com el Pla Puebla Panamá (PPP) i IIRSA per fomentar la participació de les organitzacions financeres multilaterals i els inversionistes privats" (Art. 80). Aquestes obres són vitals per garantir els fluxos comercials de béns i serveis.

L'experiència colombiana ha mostrat que l'adequació territorial i l'apropiació dels recursos naturals per a la implementació de megaprojectes s'ha recolzat en la violència paramilitar i en el desplaçament forçat, amb la posterior imposició de projectes extractius i/o de producció agroindustrial com el cotó, els cítrics, la ramaderia bovina i especialment la palma africana,[7] la qual cosa no tan sols ocasiona pèrdues ambientals sinó que transforma les relacions socials i les construccions territorials de les comunitats locals.

"Diversos especialistes estimen que els paramilitars han assegurat la propietat de 6,5 milions d'hectàrees de terra, per la qual cosa s'ha sostingut un dolorós procés de contrareforma agrària al país. Reforma que es concentra en departaments com el César, Bolívar, Córdoba, Montería, Casanare i el Magdalena Mitjà".[8] En aquests departaments hi ha recursos miners i energètics i la presència de multinacionals. A això caldria afegir-hi la funcionalitat de la institucionalitat i les seves reformes normatives per legalitzar aquesta expropiació.

L'estratègia del desplaçament forçat, en el cas de Jiguamiandó i de Curvaradó, a l'Urabá de Chocó, no deixa de ser un precedent significatiu implementat per mitjà del terror paramilitar contra comunitats

5 "Segons les fonts oficials, a final de l'any anterior el Govern havia entregat prop de cinc milions d'hectàrees a les empreses mineres transnacionals, i n'hi ha cinc milions més de sol·licitades, més de les que s'estan destinant a l'agricultura. Mentre que la inversió estrangera en mineria entre el 2002 i el 2009 va augmentar en més d'un 500%, l'aportació a l'ocupació es va reduir". http://justiciaypazcolombia.com/.

6 Considerada com un bé comerciable internacionalment i reglamentada en la Llei 142 de 1994, que assenyala que el servei de l'aigua és una indústria.

7 La palma africana és considerada la matèria primera òptima per a la producció de biodièsel o combustible renovable.

8 ROMERO, Marco: *Desplazamiento forzado, conflicto y ciudadanía democrática*. Universidad Nacional de Colombia. CODHES.

¿Què podria fer creure que la Zona de Lliure Comerç amb la UE seria diferent, quan les empreses transnacionals europees ja fa temps que estan assentades a Colòmbia i algunes estan vinculades amb violacions dels drets humans?

camperoles per al repoblament i la imposició del projecte productiu agroindustrial de la palma africana, amb finalitats energètiques.

L'Observatorio de Multinacionales en América Latina, en el butlletí núm. 15 va assenyalar que "és un fet que les zones on es produeix el desplaçament més gran a Colòmbia coincideixen amb les que disposen de recursos estratègics atractius per a la inversió estrangera".[9]

El que s'ha exposat fins ara demostra la relació afí entre violacions dels drets humans, el desplaçament forçat i els interessos del mercat mundial existents en territoris on habiten comunitats locals, ja siguin agrícoles, indígenes o afrodescendents. ¿Què podria fer creure que la Zona de Lliure Comerç amb la UE seria diferent, quan les empreses transnacionals europees ja fa temps que estan assentades a Colòmbia i algunes estan vinculades amb violacions dels drets humans?

D'aquest escenari es deriva que per violar els drets humans, és a dir, per posar en funcionament aquest projecte de desenvolupament excloent i aclaparador contra les comunitats camperoles, es duen a terme violacions contra la vida, contra la llibertat i contra la integritat personal.

ELS IMPACTES A NIVELL HUMANITARI

És evident que assegurar el territori i els seus recursos per a l'explotació comercial a Colòmbia s'ha dut a terme mitjançant el control militar, imposant una lògica de la guerra i de violacions sistemàtiques del dret internacional dels drets humans.

Sobre les comunitats camperoles pesen assassinats, tortures, detencions i violacions de domicili arbitràries per part de l'exèrcit amb el pretext de combatre la insurgència. El conflicte social armat que viu el país, la confrontació militar del qual pateixen les comunitats rurals, s'ha convertit en un vel que amaga els interessos de les empreses estrangeres sobre els territoris i els seus recursos, criminalitza les comunitats camperoles, que són les víctimes directes de les despossessions i de la guerra, i les acusa de ser responsables de la seva pròpia desgràcia, assenyalats de ser auxiliadors o membres de la insurgència, de manera que oculten els veritables beneficiaris dels qui cometen els crims i el desplaçament forçat. La situació en general dels drets humans ha de ser un context obligat per a la posada en vigència d'acords comercials.

L'informe recent del Regne Unit[10] inclou Colòmbia, juntament amb vint Estats més, en la llista que cada any elabora la Foreign Office sobre els països que cometen violacions dels drets fonamentals, i esmenta que "subsisteixen problemes estructurals que limiten el ple gaudi dels drets humans, particularment en relació amb l'exclusió, amb la marginalitat, amb la pobresa, amb la desigualtat, amb la tinença de la terra, amb la impunitat i amb la manca d'accés a la justícia". Ja és tradició que múltiples informes de drets humans manifestin la seva preocupació pel que passa a Colòmbia, mentre que els Governs de països europeus donen la mà al Govern colombià per la seva "noble" gestió democràtica.

9 BURBANO, Luis Alfredo: "Las multinacionales españolas en Colombia". Boletín OMAL, núm. 15, desembre del 2005..

10 http://www.eltiempo.com/mundo/europa/ARTICULO-WEB-PLANTILLA_NOTA_INTERIOR-7428150.html

La transformació de l'estructura agrària és al centre de tot, i es planteja una ruptura essencialment territorial

L'informe destaca el tema dels sindicalistes (28 d'assassinats el 2009) i de les execucions extrajudicials, crims duts a terme per un nombre important d'unitats de dins els militars. Això, sumat a les amenaces als magistrats de la Cort Suprema de Justícia, que han defensat la independència del sistema judicial, evidencia el nivell de corrupció i d'impunitat existent a Colòmbia.

Casos de matances, de falsos positius, de desplaçaments forçats, d'una fossa comuna amb dos mil cossos trobada fa poc al departament del Meta al costat d'una base militar, amb la qual es vanagloria l'èxit de les Forces Militars, en un Govern amb el 30% de congressistes processats per vincles amb el paramilitarisme. Tot això, que ha passat durant el Govern d'Álvaro Uribe, el ministre de Defensa del qual aspira a ser el nou president de la República, evidencia la responsabilitat per acció i per omissió de l'Estat davant la crisi humanitària.

En la implementació d'acords d'aquest tipus, en un context com el colombià amb evidències documentades per organitzacions defensores dels drets humans, l'Associació d'Estats Europeus de Lliure Comerç hauria d'assumir més prudència i atendre les innombrables crides de la societat civil colombiana i europea, i de parlamentaris europeus, de prendre's seriosament i en la mesura justa la crisi humanitària que viu el país, atenent al principi de responsabilitat compartida referida en els articles del document marc "Acord de Diàleg Polític i Cooperació" de l'any 2003. Això passa per qüestionar la responsabilitat de les empreses multinacionals recolzades en instàncies com l'OMC i els seus acords, en l'agudització del conflicte social i armat i la seva crisi humanitària.

COROL·LARIS

Per resumir els efectes de l'ALC negociat en les comunitats camperoles, es pot dir que les contradiccions i els conflictes s'aprofundeixen entorn del control del territori, dels recursos naturals i dels aliments per part de les corporacions transnacionals agropecuàries (CTA) com a representants del capital transnacional en oposició oberta amb les comunitats locals, on les CTA imposen un sistema mundial agroalimentari concentrant la política agropecuària, alimentària i ambiental.

El pes estratègic del camp se situa en el desenvolupament d'una economia més complexa, l'economia de recursos naturals i del territori, basada en el mercat de serveis ambientals, de recursos genètics, de recursos productius, en el mercat de terres i

> Es produirà una erosió cultural per la penetració de pràctiques impulsades per mitjà del mercat, la pèrdua d'autonomia en el control i en la gestió de processos econòmics i polítics

en les cadenes de producció agroindustrial amb fins d'exportació.

La transformació de l'estructura agrària és al centre de tot, i es planteja una ruptura essencialment territorial. D'una banda, la ruptura agricultura-territori, amb la desagrarització, en la qual l'activitat econòmica no se centra en la producció agropecuària sinó que, a més de ser proveïdors de matèries primeres i de productes agrícoles, es diversifica l'oferta de mà d'obra barata i de venda de serveis ambientals.

També es produirà una ruptura en la relació productor-consumidor, que uneix els camperols amb la població urbana, un cop aquests camperols deixin de ser productors i proveïdors d'aliments, ja que els assumptes alimentaris tendeixen a ser controlats per corporacions transnacionals. Alhora, les comunitats camperoles, abans productores, passaran a ser consumidores massives, en una cultura homogènia i amb una alta dependència del mercat, la qual cosa, considerant la flexibilització laboral i la precarietat de l'ocupació, donarà una situació d'inseguretat alimentària.

També es produirà una erosió cultural per la penetració de pràctiques impulsades per mitjà del mercat, la pèrdua d'autonomia en el control i en la gestió de processos econòmics i polítics, atès que les transformacions territorials, econòmiques i socials dependran més dels interessos exògens o de decisions adoptades en general a un oceà de distància.

D'altra banda, les demandes per tinença de la terra perden el seu argument, atès que el productor no la necessitarà, ja que les comunitats rurals deixaran de ser productores i es convertiran en assalariats rurals.

D'aquesta manera, es configura una nova realitat per a les comunitats camperoles amb un model de desenvolupament la incompatibilitat del qual obeeix al fet que, a diferència de l'OMC i dels seus representants transnacionals, els camperols posen l'accent en la humanitat i ells en el mercat.

TESI FINAL

La inexistència de condicionaments en matèria de drets humans per part de la Unió Europea per a Colòmbia davant la posada en marxa de l'Acord de Lliure Comerç, que han de passar pels països de l'Associació Europea de Lliure Comerç, perpetuarà la impunitat, aguditzarà la guerra interna que es viu al país i aprofundirà les problemàtiques de les comunitats camperoles, indígenes i afrodescendents de desplaçament forçat i violacions dels drets humans que amenacen la pervivència d'aquestes formes de vida.

La posada en marxa de l'ALC posarà el control territorial i sobre els sistemes de producció agroindustrial, alimentari i ambiental en mans de les empreses estrangeres, accentuant els problemes de la dona camperola, de desocupació, de pobresa rural, de cultius d'"ús il·lícit" i la crisi humanitària, la qual cosa significa la destrucció de l'economia i de la cultura camperoles.

> L'ALC col·locarà un estendard de victòria sobre el territori expropiat, on es pretén sepultar amb un cant a la bandera del lliure comerç els sistemes tradicionals de producció i d'abastiment alimentari juntament amb les societats rurals

L'ALC col·locarà un estendard de victòria sobre el territori expropiat, on es pretén sepultar amb un cant a la bandera del lliure comerç els sistemes tradicionals de producció i d'abastiment alimentari juntament amb les societats rurals, les mateixes que històricament han desafiat la guerra exercida en contra seva, han demostrat la seva viabilitat, la seva multifuncionalitat, la seva capacitat d'adaptació a les demandes i a les exigències del mercat i el seu potencial per proveir aliments a la societat colombiana.

L'entrada en vigor de l'ALC serà el segell per notificar i complir la destrucció de l'economia camperola i de les societats agràries.

BIBLIOGRAFIA

BURBANO, Luis Alfredo: "Las multinacionales españolas en Colombia". *Boletín OMAL*, núm. 15, desembre del 2005.

Colprensa, Colombia: "El TLC con Europa no debería firmarse". 12 de març del 2010.

Diagnóstico Integral Sector Trapiches Paneleros de Caldas. Organización para el Desempeño Empresarial Sostenible ODES – CORPOCALDAS. Manizales, 10 d'octubre del 2006.

FAJARDO, Darío i altres: *El campesinado en la economía y la sociedad colombiana,* 2002.

GÓMEZ, Sergio: *¿Nueva ruralidad? Un aporte al debate.* www.bibliotecavirtual clacso.org.ar/ar/libros/brasil/cpda/estudos/dezessete/gomez17.html

GIARRACA, Norma: *¿Una nueva ruralidad en América Latina?* CLACSO. Buenos Aires, 2001.

KOSIK, Karel. *Dialéctica de lo concreto.* Mèxic, 1965.

ROMERO, Marco. *Desplazamiento forzado, conflicto y ciudadanía democrática.* Universidad Nacional de Colombia. CODHES.

http://www.mincomercio.gov.co/eContent/newsdetail.asp?id=6778&idcompany=7).

http://www.wto.org/spanish/docs_s/legal_s/legal_s.htm

http://co.vlex.com/vid/resolucion-0002546-43212910#freetrial

http://www.lasillavacia.com/historia/3662. Per Lina Marcela Marín Moreno, 12 d'agost del 2009.

http://www.bilaterals.org/article.php3?id_article=16935&lang=en

Recalca: "Las negociaciones con la UE: todavía faltan unas genuflexiones". http://www.recalca.org.co/Las-negociaciones-con-la-UE.html, Bogotà, 28 de novembre del 2009

http://justiciaypazcolombia.com/.

http://www.eltiempo.com/mundo/europa/ARTICULO-WEB- PLANTILLA_NOTA_INTERIOR-7428150.html

Salomón Kalmanovitz
Exdirector del Banc de la República
Degà de la Facultat de Ciències Economicoadministratives
Universitat de Bogotà Jorge Tadeo Lozano

Faré referència als temes de desenvolupament, de protecció i de lliurecanvi. Em sembla que hi ha una confusió terrible entre el model econòmic i el TLC, i que el conflicte està ocasionat pel comerç, la qual cosa em sembla absurda. Crec que el que s'ha donat al camp colombià és un conflicte profund que, des del meu punt de vista, va començar l'any 1946 i no s'ha acabat fins al moment i s'ha complicat molt. Com que ha anat guanyant la guerra, l'extrema dreta ha anat prenent les terres, la qual cosa ha generat una transformació molt profunda que no té res a veure amb el TLC. És totalment independent. És un curs històric tradicional al qual ens hem d'enfrontar amb la legalitat i no permetre que continuï la il·legalitat que ha permès l'apropiació de facto de milions d'hectàrees en mans dels senyors de la guerra.

A un senyor de la guerra no crec que li interessi el lliurecanvi o que hagi de competir contra importacions de la Comunitat Europea. Estem confonent terriblement dos plans de l'anàlisi: la política, que és el producte de la nostra llarga història de conflicte, amb un Tractat de Lliure Comerç que encara no està signat. Un tema fonamental és que el model econòmic al qual ha donat suport aquest Govern durant vuit anys està basat en el desenvolupament de la mineria, negoci que soscavarà les importacions que podrien veure's beneficiades pel TLC. La mineria és tremendament depredadora, no tan sols del medi ambient sinó també de la taxa de canvi, de manera que deixa sense possibilitats no tan sols les importacions sinó també els productes que competeixen contra ella.

La política del Govern d'Uribe ha estat la promoció de la mineria, la qual cosa, des del meu punt de vista, ha estat una equivocació. Si s'ha de deixar que la mineria prosperi, cal tenir molta disciplina macroeconòmica per impedir que es revaluï la taxa de canvi.

Colòmbia sempre ha tingut una protecció agrícola excessiva i aliments cars, com el blat de moro. Tot això constitueix un abús contra el consumidor, que no pot gaudir-ne. Hem d'aturar l'endarreriment, la manca de competència i d'aplicació del coneixement de l'agricultura que ens ha caracteritzat durant dècades. Europa intentarà exportar el màxim a Colòmbia, i la renda minera li permetrà tenir l'avantatge d'uns aranzels d'un 12% de mitjana, a més d'altres proteccions aranzelàries. Si això s'abaixa i Colòmbia continua amb la mineria i revaluant la moneda, el país tindrà un dèficit.

L'ideal seria que la mineria no afecti la macroeconomia i que puguem exportar el

L'ideal és que el TLC ajudi que disminueixi el nombre de sindicalistes assassinats com a conseqüència de les clàusules de protecció als treballadors que hi haurà en els acords

màxim a Europa. Una de les condicions del TLC un cop signat és la derogació de la Llei de cooperatives, una manera de negociar pròpia dels països avançats, ja que renuncia constantment a la sobreexplotació del treball. El que hauríem de demanar tots és que la Unió Europea –i ja ho està fent el Partit Demòcrata dels EUA– arrasi amb les legislacions que sobreexploten el treball. Em sembla que els interessos econòmics podrien integrar-se amb els interessos dels treballadors, la qual cosa ajudaria que cessin els assassinats de dirigents sindicals. Aquest fet ha implicat que la Fiscalia iniciï la investigació de 200 casos dels 2.000 que hi ha, i que en una quinzena s'hagin trobat culpables.

Em sembla molt important que els sindicats europeus estan veient una competència deslleial de part d'una força de treball ja sobreexplotada, que no té condicions d'organització per cobrir el seu nivell de vida i que l'intercanvi de competències els porti a nivells superiors de salaris. Val més tenir Tractats de Lliure Comerç en els quals s'exposin interessos sindicals dels països signants.

Un altre element important és l'economia política de la tributació, molt important per al Govern. Són 300 milions de dòlars en el cas dels EUA, i 150 milions en el cas d'Europa. Aquesta tributació l'administra el Govern, però fa que els agricultors no hagin de competir amb les importacions.

Vull emfatitzar que el conflicte que viu Colòmbia no és pel TLC. S'ha dit que aquest Tractat és un crim, però és un intercanvi voluntari. El comerç civilitza els pobles. En l'època antiga, com més comerç hi havia, més pau hi havia, perquè hi havia més interessos per defensar.

L'ideal és que el TLC ajudi que disminueixi el nombre de sindicalistes assassinats com a conseqüència de les clàusules de protecció als treballadors que hi haurà en els acords; que els treballadors puguin tenir salaris més decents; que no hi hagi un sistema cooperatiu que dedueixi les prestacions socials del salari mínim, i que el conflicte armat que pateix el país es resolgui.

TAULA 3

DEBAT: COMPLEIX COLÒMBIA
AMB ELS REQUISITS DE DRETS HUMANS
PER A SIGNAR UN TRACTAT DE LLIURE
COMERÇ AMB LA UNIÓ EUROPEA?

Augusto García

Ministre Plenipotenciari i encarregat de negocis a l'Ambaixada de Colòmbia a Espanya
Ambaixador (en funcions) de Colòmbia a Espanya

Una salutació i un agraïment per la invitació al Govern colombià, al qual avui represento com encarregat de Negocis de l'Ambaixada de Colòmbia a Espanya i com ambaixador en funcions.

Voldria començar fent referència a alguns temes que han centrat les intervencions d'alguns convidats a aquestes Jornades: s'ha obert un ventall de temes que s'han allunyat força del nord de la conferència, sobre els avantatges o els desavantatges que pot oferir a Colòmbia un Acord d'Associació o Comercial amb la Unió Europea. Hem sentit diverses opinions sobre salut o educació que crec que efectivament mereixen un debat que es fa recurrentment a Colòmbia.

El Govern colombià ha permès, amb una llibertat absoluta, que tots els colombians tinguin l'espai per expressar-se, per la qual cosa no hem de venir a Espanya a explicar-nos les nostres coses. Així ho hem comentat amb els pocs espanyols que han assistit a aquesta trobada: sincerament, ens hauria agradat que en vinguessin molts més.

Colòmbia venia d'una greu crisi de valors i d'una situació de violència. L'any 2002, quan el president Uribe va iniciar el seu mandat, hi havia centenars de milers de desplaçats al país, la seva presa de possessió va estar amenaçada per un atemptat i va haver de fer front al segrest de la senadora Ingrid Betancur i d'altres parlamentaris. El país venia d'un procés de pau frustrat a San Vicente del Caguán, en el marc del qual el president Pastrana va plantejar una posició molt generosa de l'Estat colombià que la guerrilla va rebutjar. Després, en la campanya electoral, una important majoria de colombians vam considerar que, veient les propostes de govern de l'actual president Uribe, ell era la millor opció per a Colòmbia perquè s'estava afectant el dret a la vida –el principal dret humà–, ja que tots els colombians teníem por de poder ser assassinats, no només alguns col·lectius específics.

Per aquest motiu, vam donar suport a un mandat de seguretat democràtica al país, amb el convenciment que Colòmbia necessitava un espai de pau per aconseguir la prosperitat, l'equitat i el desenvolupament humà. Després de vuit anys d'aquesta decisió que vam prendre els colombians –i que vam repetir quatre anys després de manera majoritària– hem avançat substancialment: Colòmbia ha passat de registrar 28.000 homicidis a l'any a registrar-ne 15.300. Així mateix, s'ha produït una reducció de gairebé el 100% dels segrestos, que era un dels grans flagels que teníem, i una reducció en força més índexs als quals no faré referència perquè vostès ja els coneixen prou.

Colòmbia ha subscrit amb Espanya a principi del 2010 un acord en drets humans per tal que aquest país europeu tingui la possibilitat de revisar, de compartir i de col·laborar en el que correspongui al desenvolupament i en el creixement en drets humans de Colòmbia

A aquesta disminució de la violència cal sumar-hi una millora important dels indicadors socials, per la qual cosa hi ha un alt nivell de satisfacció entre els colombians. No obstant això, tots sabem que encara queda molt per fer, ja que de totes maneres aquests 15 mil assassinats que es continuen cometent són una xifra molt alta. Creiem que els Acords d'Associació com el que subscriurem amb la UE ens ajudaran a millorar aquesta situació.

El factor principal de violència a Colòmbia no es troba en un Estat perseguint els seus ciutadans, no és un Govern qui els està executant: és una guerrilla qui ho està fent i grups de delinqüents comuns, hereus del paramilitarisme, que encara estan operant. El fil conductor que els uneix no és una ideologia, sinó el negoci del narcotràfic, que no ha permès que aquests grups desapareguin perquè tenen un objectiu de lucre econòmic. Hi ha una responsabilitat compartida amb els països consumidors de cocaïna, com Espanya, on aquest negoci té força èxit. Tots els col·lectius que han estat representats en aquestes Jornades, tots els colombians en general, ens veiem afectats per les conseqüències del narcotràfic, recolzat pel consum de drogues als països desenvolupats. Em sembla que aquest és un tema de debat que continua pendent: la responsabilitat dels països consumidors, que s'han d'implicar més en la lluita contra el tràfic abans de condemnar només els països productors.

El Govern del president Uribe s'ha caracteritzat per una obertura significativa i substancial als diferents organismes internacionals per tal que vagin a auditar l'avenç de Colòmbia en matèria de drets humans. Hi ha 23 agències del sistema de les Nacions Unides amb presència al país. Colòmbia ha subscrit amb Espanya a principi del 2010 un acord en drets humans per tal que aquest país europeu tingui la possibilitat de revisar, de compartir i de col·laborar en el que correspongui al desenvolupament i en el creixement en drets humans de Colòmbia.

El president Uribe ha mostrat la seva satisfacció per la presència de vigilància i col·laboració internacional: per indicació oficial del Govern de Colòmbia s'han fet quatre visites oficials de relators especials de les Nacions Unides al país. S'han publicat matrius de seguiment amb les quals l'Estat dóna compliment al compromís unilateral de monitoritzar als avenços, als compromisos voluntaris i a les recomanacions consignats en l'Examen Periòdic Universal. Aquest exercici que ha fet Colòmbia de mostrar les seves experiències i els seus avenços s'ha posat com a model, de manera que tots els ciutadans que ho desitgin poden fer un seguiment i una avaluació dels avenços que es mostren en els informes.

S'han adoptat les diferents resolucions en matèria de protecció dels drets del nen, i amb la Llei 1309 de 1999 s'ha establert l'increment de la pena per homicidi a 30 anys. Els assassinats de sindicalistes tenen penes equiparables a les de genocidi i desaparició forçada, la qual cosa constitueix una gran condemna. Colòmbia va sustentar satisfactòriament el seu quart informe en la sessió número 40 del Comitè contra la Tortura; es tracta d'evidències que no són subjectives ni inventades, sinó demostrables clarament, dels avenços en matèria de seguretat que ha tingut el país.

Tenim una Llei de Justícia i Pau que és interessant fins i tot per a Espanya, ja que preveu el tema de la veritat històrica i perquè és l'única que conté el tema de la indemnització corresponent

Actualment, els paramilitars que estaven ordenant i cometent delictes estan tancats a les presons nacionals o dels Estats Units. Els delinqüents que estaven enfrontant el país a una violència inusitada es van entregar en el marc de la Llei de Justícia i Pau i avui tots estan presos, alguns extraditats, pagant les seves condemnes per narcotràfic. Tenim una Llei de Justícia i Pau que és interessant fins i tot per a Espanya, ja que preveu el tema de la veritat històrica i perquè és l'única que conté el tema de la indemnització corresponent. Prop del 8% dels desmobilitzats són investigats per reincidència, però el 92% restant compleix amb la ruta de reintegració.

L'acord que Colòmbia vol signar amb Europa no és només de caràcter comercial, d'intercanvi de béns, sinó que també conté diàleg polític, té normes de dret laboral amb les quals busca protegir els treballadors colombians, i també té normes relatives als drets humans. Això permetrà que totes dues parts estiguin obligades a complir amb una normativitat que garanteix l'economia formal, alhora que busca un millor benestar per als treballadors colombians i un compliment de les normes laborals per tenir un creixement harmònic i equitatiu com el que vol nostre Govern i que esperem implementar amb el suport d'Europa.

Aspirem que Espanya sigui –per la nostra relació cultural, històrica i política– el país que més suport ens doni per tal que el nostre país tingui la possibilitat d'una equitat social i, òbviament, d'un creixement de l'empresa privada colombiana i estrangera. Estic d'acord amb Salomón Kalmanovitz quan deia que no s'ha de tenir por davant aquest Acord d'Associació, ja que no té cap implicació negativa en el conflicte que viu Colòmbia i que ja estem superant: al contrari, el que oferirà és moltes oportunitats de participar en un món que està integrat per tal que tinguem més desenvolupament. Ignorar que avui el món està integrat i pensar que la solució màgica és mantenir-nos aïllats i que d'aquesta manera podrem superar les nostres desigualtats és una equivocació.

La millor manera de créixer és integrant-nos, integrant els nostres mercats i les nostres possibilitats per tal que els nostres productes arribin al mercat internacional. I, òbviament, també oferint les possibilitats perquè els productes europeus arribin al nostre mercat i, d'aquesta manera, el consumidor obtingui un benefici.

Colòmbia creu i aspira que aquest Acord d'Associació es pugui culminar enguany, que contribueixi al desenvolupament econòmic i social del nostre país, i que els europeus també trobin en nosaltres l'avantatge de representar la quarta o cinquena

Colòmbia creu i aspira que aquest Acord d'Associació es pugui culminar enguany, que contribueixi al desenvolupament econòmic i social del nostre país,

economia de l'Amèrica Llatina i que també pot contribuir al creixement d'aquest continent.

Moltes gràcies.

Aura Rodríguez

Representant de Techo Común (plataforme d'entitats de pau i drets humans de Colòmbia) i directora de la Corporación Cactus

Dins la plataforma per a la qual treballo, hem discutit el tema de la Taula: Colòmbia compleix amb els requisits de DDHH per signar un Tractat de Lliure Comerç amb la UE? Hem intentat fer una síntesi del que ens interessa parlar amb vostès i amb el Govern colombià.

Hem partit d'una hipòtesi central que diu que hi ha una persistència, un quadre reiterat de violacions als drets humans que no podem ignorar. La meva presentació tindrà quatre grans parts: la primera, de consideracions inicials davant els drets humans a la UE; la segona, una mirada molt breu a la situació dels drets humans a Colòmbia; la tercera, una exposició sobre les tendències generals que creiem que pot generar el TLC; i la quarta, una reflexió interna producte de les discussions sostingudes per les organitzacions de la plataforma.

Començaré amb una obvietat, i és que quan parlem dels drets humans estem parlant de persones. A vegades sembla que parlem de xifres, de coses abstractes, però en realitat estem parlant de nosaltres mateixos i del medi que ens envolta. Quan parlem de drets humans no estem parlant d'invents dels defensors o defensores, sinó d'assoliments de la humanitat per mitjà de la seva història recent. Una altra consideració important és que els drets humans són integrals i interdependents; per exemple, no podem tenir dret a la vida si no podem expressar-nos lliurement.

Els tractats de drets humans prevalen sobre tota la resta de tractats internacionals sobre integració econòmica. Això és un acord mundial, no pas un invent dels defensors i defensores. La Comunitat Europea i també l'Amèrica Llatina tenien unes intencionalitats quan van començar a negociar; en aquest punt, em sembla important citar un document de la Comissió de Comunitats Europees que es va fer públic el 30 de setembre del 2009 i que comenta quin és l'objectiu central de les relacions establertes entre la UE i l'Amèrica Llatina: "Fomentar les negociacions destinades a establir Acords d'Associació amb subregions de l'Amèrica Llatina, enfocar la cooperació al desenvolupament cap a la reducció de la pobresa i les desigualtats socials i millorar el nivell educatiu".

Dues consideracions importants de la Unió Europea tant l'any 1999 com el 2005 busquen l'establiment d'Acords d'Associació interregionals que inclouen tres grans eixos: el diàleg polític, el comerç i la cooperació. També buscava establir una relació estratègica reforçada mitjançant una xarxa d'Acords d'Associació que comprenen Acords de Lliure Comerç en els quals parti-

A l'Estat colombià subsisteixen violacions greus, massives i sistemàtiques dels drets humans, moltes de les quals constitueixen crims contra la humanitat

cipin tots els països de la regió i que pugui contribuir a la integració.

En quin escenari som avui? Que el TLC no és un Acord d'Associació, sinó un acord multiparts, centrat en la cooperació econòmica, que no ha estat negociat per la subregió, sinó amb les parts (Perú i Colòmbia), i que evidentment no ha aportat a la integració, particularment, de la Comunitat Andina de Nacions.

Partint d'aquestes consideracions, ens sembla important analitzar quina és la situació de drets humans des de les quatre plataformes que conformem Techo Común i les que preparem l'informe per a l'Examen Periòdic Universal: la primera és que a l'Estat colombià subsisteixen violacions greus, massives i sistemàtiques dels drets humans, moltes de les quals constitueixen crims contra la humanitat; en particular, aguditzades per unes condicions d'impunitat i, evidentment, de responsabilitat de l'Estat per acció directa o per tolerància o suport a grups paramilitars. Es tracta d'una afirmació que no tan sols hem fet els defensors i defensores dels drets humans, sinó que s'ha fet fins i tot des d'instàncies de les Nacions Unides.

La segona consideració és que pensem que Colòmbia està vivint una greu crisi de l'Estat social de dret, que s'ha vist reflectida en la manca de respecte de la separació de poders, especialment per part de la branca executiva. La tercera consideració és que a Colòmbia sí que existeix un conflicte armat intern. Sembla absurd haver-ho d'afirmar, quan és la situació enmig de la qual vivim diàriament. Amb tot, durant els últims anys hem sentit que el Govern colombià deia que som en una etapa de postconflicte, quan la realitat és que la violació constant als drets humans constata el contrari.

Faré referència, de manera molt resumida, a algunes violacions constants dels drets humans a Colòmbia:

1- Les execucions extrajudicials: directament atribuïbles a integrants de la Força Pública. En els mitjans de comunicació s'han anomenat "falsos positius". Es tracta d'un reclutador que enganya la víctima amb falses pretensions i la porta a una localitat remota. Un cop allà, membres de l'Exèrcit maten l'individu, després es manipula el lloc dels fets perquè sembli que la persona va ser donada de baixa legítimament en el fragor d'un combat. Sovint es fa una fotografia en la qual la víctima apareix vestit amb uniforme de guerriller, amb una arma o una granada a la mà. Les víctimes se solen enterrar de manera anònima en fosses comunes i els assassins són premiats pels resultats aconseguits en la lluita contra la guerrilla.

El relator d'execucions extrajudicials de l'ONU per als drets humans afirma que no es tracta de casos aïllats, sinó que es tracta d'un fenomen que té característiques sistemàtiques i que no tan sols ha tingut lloc a la localitat de Soacha, a prop de Bogotà, sinó en almenys 19 departaments dels 32 que té el país.

Segons l'informe de l'alt comissionat de l'ONU per als drets humans, "alguns membres de la Força Pública han continuat pronunciant discursos agreujants contra els qui denuncien els casos d'execucions. Els advocats defensors han recorregut a pràctiques processals dilatòries i injustificades i mitjançant pressions han pretès que els testimonis canviïn les seves declaracions (...). Atès que en 249 casos s'ha pretès que els processos es remetin a la jurisdicció penal militar, hi ha un alt risc que els processos penals ignorin la garantia de jutge natural o que els conflictes de competència es converteixin en una pràctica sistemàtica per dilatar innecessàriament els processos judicials".

Hi ha un risc d'extinció o d'etnocidi de 34 ètnies, per la qual cosa considerem que és un tema al qual cal prestar una atenció especial

L'any 2009 es van evidenciar serioses mancances per protegir familiars de víctimes, testimonis, fiscals i jutges. L'Oficina de l'Alta Comissionada a Colòmbia va registrar amenaces de mort, un homicidi i un assassinat contra dos familiars de víctimes. Alguns membres actius de la Força Pública que han decidit col·laborar amb la justícia han rebut amenaces.

2- Les violacions de drets humans contra els pobles indígenes: ha arribat el punt que hi ha un risc d'extinció o d'etnocidi de 34 ètnies, per la qual cosa considerem que és un tema al qual cal prestar una atenció especial. Hi ha nombroses comunitats indígenes que denuncien assassinats selectius dels seus líders, portaveus i autoritats tradicionals. Aquests homicidis, que sembla que formin part d'estratègies dissenyades per escapçar i desorganitzar les comunitats indígenes, contribueixen a la desintegració social i cultural d'aquestes comunitats. Es tracta de veritables genocidis i etnocidis perpetrats contra els pobles indígenes.

3- El desplaçament forçat: és un exemple d'acumulació de diverses violacions als drets humans. No tan sols perquè la gent es veu obligada a sortir de casa seva, de les seves terres, del seu hàbitat, sinó perquè després de ser desposseïts hi ha una situació permanent de desatenció a la població desplaçada, que genera un altre tipus violacions dels seus drets, com ara la manca d'accés a l'educació i al treball.

Tal com ho ha advertit la Cort Constitucional, és conseqüència del desconeixement sistemàtic dels drets humans o del dret internacional humanitari, que, un cop es produeix, dóna lloc a la violació múltiple, massiva i contínua dels drets fonamentals dels colombians i colombianes, que es veuen en l'obligació de migrar internament. Colòmbia és, després del Sudan, el segon país del món que té més desplaçament intern.

El desplaçament constitueix sovint un mitjà per adquirir terres en benefici dels grans terratinents, narcotraficants i empreses a gran escala per a l'explotació dels recursos naturals. També s'ha manifestat una pauta anàloga de desplaçament pel que fa a l'exploració i a l'explotació dels recursos naturals i a l'execució de projectes de desenvolupament a gran escala. En alguns casos això no tan sols afecta els interessos econòmics del país, sinó també els objectius de les empreses multinacionals.

Podria continuar amb una llarga llista de violacions als drets humans per argumentar el que les plataformes hem ratificat i que aportem en l'informe que vam presentar per a l'Examen Periòdic Universal. Hi ha un

> No crec que en gaires llocs del món els defensors dels drets humans hagin d'iniciar una campanya per defensar el dret a fer la seva feina

gran nombre de situacions que també mereixerien una anàlisi profunda i que també estan recollides en molts documents de les nostres plataformes, que evidencien molt bé el que està passant: la violació als drets a la vida, a la integritat personal i a la llibertat en el context de la violència; les infraccions permanents al dret internacional humanitari; la impunitat i la vulneració als drets de les víctimes a la veritat, la justícia i la reparació, entre molts altres.

Pel que fa a les greus i contínues amenaces contra la vigència de l'Estat social de dret, voldria fer esment a un fet que ens ha afectat directament a les plataformes i que és l'extensió creixent de les tasques d'intelligència dels organismes de seguretat colombians com a part de la guerra política contra la subversió i el terrorisme. La plataforma que represento, com moltes altres organitzacions de defensors dels drets humans, ha estat objecte d'intercepcions per part del Departament Administratiu de Seguretat (DAS) als nostres correus electrònics i a les nostres línies telefòniques. Vam rebre una carta de la Fiscalia General de la Nació en la qual se'ns posava en coneixement d'aquesta situació i se'ns obria la possibilitat de constituir-nos com a víctimes en aquest cas.

Vistos els expedients, ens vam adonar que també havien estat objecte de seguiments il·legals persones o entitats involucrades amb nosaltres en altres tipus d'activitats que no tenen res a veure amb la nostra feina com a defensors dels drets humans: per exemple, l'editorial que imprimeix l'informe anual que presentem i tots els seus membres. És una situació totalment absurda. També van ser objecte de seguiment i d'intercepcions periodistes opositors i crítics, així com les altes corts judicials, circumstància que el relator especial de les Nacions Unides per a la independència judicial va poder constatar en la seva visita a Colòmbia.

Totes aquestes situacions també estan encaminades a la negació del dret a defensar els drets humans. Més de 300 organitzacions de Colòmbia i del món estem fent una campanya per defensar aquest dret, per defensar que el que fem és legítim i necessari. Crec que això ja indica la anormalitat de la situació: no crec que en gaires llocs del món els defensors dels drets humans hagin d'iniciar una campanya per defensar el dret a fer la seva feina. I no tan sols per una defensa dels seus drets laborals, sinó perquè tenim dret que no se'ns tracti com a terroristes i que no s'ataqui la nostra independència.

4- El poder econòmic i polític del paramilitarisme: molts congressistes colombians estan sent investigats per vincles amb els grups paramilitars, alguns dels quals han estat reelegits o estan representats pels seus fills o les seves esposes en aquest nou Congrés. En aquest apartat també em podria estendre moltíssim referint-me a la corrupció, a diversos escàndols com la concessió de crèdits agraris –que originalment eren per a camperols pobres– a terratinents i a reines de bellesa per mitjà del programa Agro Ingreso Seguro, entre altres que mereixen una atenció especial.

Un altre aspecte important és la persistència del conflicte armat intern, l'absència

> Si el lliure mercat es ven com una fórmula per superar la pobresa, la situació de Colòmbia hauria d'estar molt millor, tenint en compte que el país viu des de fa temps en plena liberalització econòmica

de negociacions amb la guerrilla i l'aparició d'un nou tipus de bandes paramilitars com a conseqüència d'un procés precari de desmobilització. També queden pendents d'anàlisi assumptes com la desigualtat i la pobresa. Si el lliure mercat es ven com una fórmula per superar la pobresa, la situació de Colòmbia hauria d'estar molt millor, tenint en compte que el país viu des de fa temps en plena liberalització econòmica.

El que considerem és que les inversions europees estan més vinculades a una economia extractiva, i que si el TLC ajuda aquest tipus d'inversions podria haver-hi un clar augment del conflicte armat intern i, com a conseqüència, un impacte en la societat civil. Les zones del país on hi ha més violació de drets humans i pitjor es viu el conflicte són justament aquelles on hi ha més inversió estrangera i grans projectes econòmics. A Colòmbia hi ha una relació entre el model econòmic i la guerra. Les inversions estrangeres han beneficiat, i creiem que continuarà sent així, les elits regionals i terratinents, persones amb prou poder per comprar o desposseir dels seus territoris els camperols i els indígenes.

La nostra gran conclusió és que, sota les consideracions que hem analitzat breument aquí i altres que queden pendents d'exposar, creiem que el Parlament Europeu no ha de firmar ni formalment ratificar el Tractat de Lliure Comerç amb Colòmbia. Les raons són òbvies: el país no compleix amb les condicions de drets humans suficients per fer-ho i els acords als quals s'ha arribat no són suficients per al desenvolupament de Colòmbia ni per permetre que surti de la pobresa i superi les greus condicions de desigualtat.

Moltes gràcies.

Lourdes Castro
Responsable d'incidència Grupo SUR

TLC UE-Colòmbia: "bons negocis" a costa dels drets humans

Hi ha dos grans temes que vull abordar en aquesta intervenció:

1. La coherència de la política de la UE en el procés de negociació d'aquest Acord. ¿El procés de negociació i el seu desenvolupament han estat coherents amb els objectius plantejats?

2. ¿El Tractat de Lliure Comerç negociat ofereix avantatges comparatius per a la protecció dels drets humans?

EL TLC UE-COLÒMBIA VIST DES DEL PRISMA DE LA COHERÈNCIA POLÍTICA DE LA UE

Els Tractats constitutius de la Unió Europea es regeixen per principis fonamentals com són la pau, els drets humans i la bona governança. D'això es desprèn que la seva política exterior ha d'estar igualment regida per aquests principis, buscant-ne la promoció, la garantia i la protecció en la seva relació amb països tercers. Juntament amb això, en fer una valoració d'aquesta negociació cal tenir en compte un element fonamental de l'estratègia de la UE per a l'Amèrica Llatina: el suport als processos d'integració regional i que les seves relacions amb la regió apunten a la construcció d'una associació estratègica biregional que comporta tres pilars: diàleg polític, cooperació i comerç.

Si donem un cop d'ull al recorregut d'aquesta negociació, els fets es confronten amb els postulats anteriors:

- En els diàlegs establerts per les organitzacions de la societat civil amb la Comissió Europea,[1] aquesta última va insistir fins a la sacietat que, a diferència del Tractat negociat amb els Estats Units, el Tractat amb la UE no havia de ser simplement un TLC sinó un Acord d'Associació que incorporava tres pilars: diàleg polític, cooperació i comerç. La realitat ens ha demostrat que no ha estat així i que hem acabat amb un format de negociació de liberalització comercial "pur i dur".

- També es va dir, i encara avui es continua repetint, que el Tractat havia de contribuir a enfortir la integració regional, prioritat estratègica de la Unió Europea per a la regió. És cert que aquest Acord va començar a ser negociat bloc a bloc, per tal d'enfortir el sistema d'integració

1 La Comissió Europea és l'òrgan amb mandat del Consell de la UE per avançar aquestes negociacions en representació de l'espai comunitari..

> La negociació amb el Perú i amb Colòmbia, més que afavorir la integració, el que generarà és més competència entre els quatre països andins per accedir als mercats de la UE

andina, en uns moments en què es trobava seriosament debilitat per la retirada de Veneçuela.

Tant els actors andins com els europeus van apostar perquè la negociació contribuís a enfortir la cohesió de la debilitada Comunitat Andina. No obstant això, no va ser així, i la negociació en bloc va travessar un seguit de dificultats que van acabar per enterrar-la. Al final, acceptant els arguments del Perú i de Colòmbia, la Comissió Europea va optar per un esquema de negociació denominat eufemísticament "Acord Multiparts" amb aquests dos països, que no és sinó un TLC.

Amb aquesta decisió, la Comissió Europea va abandonar el compromís amb la integració andina, la qual cosa va posar la seva estratègia en entredit. Però, a més a més, el resultat de la negociació amb el Perú i amb Colòmbia, més que afavorir la integració, el que generarà és més competència entre els quatre països andins per accedir als mercats de la UE.

Un exemple molt il·lustratiu de la competència que es generarà entre els socis andins és el que s'ha negociat en el marc de l'Acord en relació amb la banana. D'acord amb el que s'ha pactat en el TLC UE-Colòmbia, aquest TLC obtindrà un avantatge comparatiu per a l'exportació de banana al mercat europeu, ja que ha obtingut un aranzel més baix que el pactat en l'Acord de l'OMC de final del 2009. Això vol dir que l'Equador, país per al qual la banana és el principal producte d'exportació a la UE, veurà amenaçat el seu mercat de banana cap a Europa. Addicionalment, i com a efecte col·lateral d'aquest fet, el Govern equatorià s'està veient sotmès a una forta pressió interna per tal que entri a negociar un Tractat similar, quan fins ara ha defensat una proposta diferent de negociació denominada "Acords Comercials per al Desenvolupament".

- També s'ha dit que l'Acord tindria en consideració les asimetries tant externes com internes existents. No obstant això, no ha estat així; justament, en alguna mesura la ruptura de la negociació en bloc té a veure amb aquest aspecte. La UE ha estat inflexible a l'hora d'obrir la negociació a propostes que possibilitessin respectar les sensibilitats de l'Equador i de Bolívia davant certs temes i els procuressin un tracte especial i diferenciat, congruent amb les asimetries existents, tal com fins i tot havia estat pactat pels andins i acceptat per la UE.

2. EL TLC UE-COLÒMBIA VIST DES DEL PRISMA DELS DRETS HUMANS

Com a punt de partida, és important tenir en compte que el tema dels drets no ha estat present en la taula de negociació, ja que ha desaparegut el pilar de diàleg polític. Aquesta mancança s'ha volgut obviar amb una iniciativa que s'ha desenvolupat en paral·lel a la negociació i que no deixa de plantejar dubtes sobre el seu objectiu i la seva eficàcia, i que és el diàleg en drets humans habilitat entre la UE i Colòmbia.

> Negociar un Acord d'aquest tipus en un context de violacions flagrants és com atorgar una patent de cors

El fet que no hi hagi un espai en la negociació per abordar el tema dels drets humans resulta incomprensible, tant des del punt de vista dels principis que sustenten la UE, com des de la realitat de violacions sistemàtiques als drets humans que caracteritza Colòmbia. Però, a més a més, fa que temes de vital importància per a una agenda bilateral en drets humans –per exemple, la migració– n'hagin quedat fora.

S'ha dit insistentment, tant per part de la Comissió com per part de la presidència espanyola, que mitjançant la incorporació de l'anomenada "clàusula democràtica" a l'Acord, la UE tindrà més eines davant la situació de drets humans, atès que l'Acord pot ser suspès de manera unilateral si una de les parts considera que l'altra ha vulnerat la Declaració Universal o els principis de l'Estat de dret. Respecte a aquesta afirmació, hi ha molt per debatre:

- La "clàusula democràtica" està present en els Acords en vigor de la UE amb Xile i amb Mèxic, que sí que incorporen pilars de diàleg polític i de cooperació. El TLC UE-Colòmbia seria el primer Acord estrictament comercial que inclou aquesta clàusula. Ara, si es compara l'abast del text que hem pogut conèixer[2] amb el dels anteriors, val la pena anotar que el tema del desenvolupament, inclòs en l'Acord amb Mèxic, n'ha quedat fora, amb la qual cosa l'univers de la clàusula, lluny d'ampliar-se, s'ha reduït.
- Durant tota la negociació, a Colòmbia s'han produït un seguit de fets que posen en evidència la gravetat de la situació de drets humans i la impunitat que la caracteritza, si bé alguns organismes internacionals de drets humans reconeixen avenços en alguns aspectes. Per posar un exemple, la pràctica d'execucions sumàries per part de l'exèrcit colombià, més coneguda com el cas dels "falsos positius", no ha tingut cap impacte en el desenvolupament de la negociació, i no ha estat l'únic cas. ¿Com es pot creure, doncs, que l'Acord se suspendrà per causa de violacions als drets humans? Quines garanties de no-repetició ofereix l'Acord? Al contrari, negociar un Acord d'aquest tipus en un context de violacions flagrants és com atorgar una patent de cors.
- Actualment Colòmbia es beneficia de l'SPG-Plus, que li permet que la majoria de les exportacions a la UE entrin amb aranzel zero. L'accés a aquest sistema de preferències requereix el compromís d'incorporació i d'implementació per part dels països beneficiaris de 27 convenis internacionals. L'any 2009, amb vista a la revisió de l'SPG-Plus, les organitzacions sindicals colombianes, juntament amb un important nombre d'organitzacions, van demanar a la UE que obrís una investigació a Colòmbia tenint en compte l'incompliment dels convenis esmentats, que impliquen, entre altres, violacions greus i persistents de la llibertat sindical. La Comissió Europea va determinar que no hi havia motiu per obrir una investigació a Colòmbia i va prorrogar les preferències.

2 És important remarcar que els textos de la negociació són confidencials, i per tant les organitzacions de la societat civil no hi podem accedir.

És factible pensar que en un Tractat recíproc, que comprèn un univers més ampli en termes de comerç, la UE en demandarà la suspensió per consideracions de drets humans?

Si en el marc de l'SPG-Plus, que és un sistema unilateral de concessions de la UE, no ha estat possible ni tan sols obrir una investigació a Colòmbia, és factible pensar que en un Tractat recíproc, que comprèn un univers més ampli en termes de comerç, la UE en demandarà la suspensió per consideracions de drets humans?

- La qüestió de fons en relació amb la "clàusula democràtica" radica en el fet que l'activació depèn de la valoració política, i no pas jurídica, de les parts sobre què es considera una violació de la Declaració Universal o dels principis de l'Estat de dret. Per tant, és un instrument que no té autonomia, que depèn de la voluntat política de les parts.

Els elements anteriors ens porten a la lamentable constatació que la Unió Europea ha negociat aquest Acord sense tenir en compte la situació "anormal" de Colòmbia, fruit de la situació de drets humans que viu el país. També ha fet cas omís al senyal d'advertència derivat del fet que altres tractats comercials negociats amb Colòmbia per països importants, entre els quals els Estats Units, es troben sense ser ratificats pels parlaments respectius justament per consideracions de drets humans. Amb aquest comportament, la Unió Europea posa de manifest la incoherència entre el seu discurs i la pràctica, i està posant en joc la seva credibilitat com a actor polític internacional.

Per acabar, és important dir que NO ens oposem a un enfortiment de les relacions comercials entre la UE i els països llatinoamericans. No obstant això, considerem que és possible fer "bons negocis" sense passar per sobre dels compromisos internacionals, que és possible avançar cap a una visió del comerç amb justícia. Malauradament, la Unió Europea ha desaprofitat aquesta oportunitat.

Moltes gràcies.

Emmanuel Raison
Responsable d'Incidència de l'Oficina Internacional de Drets Humans Acció Colombia- OIDHACO

El TLC UE-Colòmbia i els drets humans

ALGUNES PREGUNTES A MANERA D'INTRODUCCIÓ

Colòmbia compleix amb els requisits de drets humans per signar un Tractat de Lliure Comerç amb la Unió Europea (UE)?

El TLC ha de ser una recompensa per la situació de drets humans a Colòmbia?

Certament no, perquè no estem parlant d'una concessió sinó, al contrari, d'un tractat avantatjós per als interessos europeus. Tanmateix, per a Colòmbia l'aprovació del TLC per part de potències com els Estats Units i la UE és un senyal molt clar de com valoren i fins a quin els importa la situació dels drets humans en aquest país. Darrere aquest tractat amb la UE hi ha un clar interès polític. I per a la UE, el TLC amb Colòmbia també constitueix una prova important per a la seva política de drets humans, ja que un acord d'aquesta magnitud no té precedents amb països amb una crisi tan greu de drets humans.

COLÒMBIA NO COMPLEIX AMB ELS REQUISITS PER BENEFICIAR-SE DEL SPG+

Des de l'any 2005, Colòmbia es beneficia del règim especial SPG+ (Sistema de Preferències Generalitzades), que permet que una gran quantitat de productes colombians entrin en el mercat europeu sense cap aranzel.

Aquest esquema és un incentiu per a l'enfortiment de l'Estat de dret i la bona governança en uns quinze països, incloent-hi Colòmbia. La UE atorga els beneficis aranzelaris de manera unilateral sempre que el país ratifiqui i implementi de manera efectiva una llista de 27 tractats i convenis internacionals, principalment de les Nacions Unides (drets humans) i de l'OIT (drets laborals). Tots aquests tractats han estat signats i ratificats a Colòmbia, però, com s'estan aplicant?

El setembre del 2008, OIDHACO, l'Escola Nacional Sindical i la Comissió Colombiana de Juristes van presentar un informe exhaustiu sobre el compliment per part de Colòmbia de les obligacions en el marc de l'SPG+. En les conclusions de l'informe es deia que Colòmbia presenta un quadre de violacions greus, repetides i sistemàtiques de diversos tractats de les Nacions Unides i de l'OIT inclosos en l'Annex 3 del reglament SGP+, i de les recomanacions dels seus òrgans de seguiment. També s'afirmava que aquestes violacions es tradueixen en un nombre inacceptable de morts violentes, desaparicions forçades, desplaça-

El benefici de l'SPG+ per a Colòmbia no s'ha traduït en la millora de la situació de drets laborals i de drets humans

ment intern, traves deliberades a la llibertat sindical, restriccions als drets laborals i una situació general d'impunitat, i que addicionalment les empreses que exporten productes a la UE són elles mateixes l'escenari de violacions dels drets dels treballadors i dels sindicalistes, incloent-hi un nombre important d'assassinats i d'amenaces de mort. Finalment, en les conclusions també s'indicava que el benefici de l'SPG+ per a Colòmbia no s'ha traduït en la millora de la situació de drets laborals i de drets humans.

En diversos escenaris, organitzacions de la societat civil i eurodiputats han demanat a la Comissió Europea que obri una investigació per aquests incompliments (la Confederació Europea de Sindicats i la Confederació Internacional de Sindicats, OIDHACO amb altres xarxes europees i colombianes de societat civil, 250 diputats europeus, etc.).

La Comissió Europea ho ha negat repetidament. El desembre del 2008, la Comissió Europea i els Estats membres van decidir renovar l'SPG+ per a Colòmbia, tot i que dos mesos abans va sortir a la llum pública la gravetat de les execucions extrajudicials a Colòmbia. Pocs mesos després es va conèixer l'escàndol del DAS, que inclou activitats criminals contra defensors dels drets humans, periodistes, polítics de l'oposició i magistrats de la Cort Suprema, que es van dur a terme amb complicitats en el nivell més alt de l'Estat. Aquest episodi tampoc no va merèixer l'obertura d'una investigació als ulls de la Comissió Europea.

EL DISCURS: ELS DRETS HUMANS COM A OBJECTIU FONAMENTAL DE LA POLÍTICA EXTERIOR DE LA UE

Per complir amb aquest objectiu, la UE té a la seva disposició un seguit de polítiques i eines per tal que els drets humans siguin integrats en tots els aspectes de la política exterior de la Unió.

Entre aquestes eines, des del 1991 la UE inclou una clàusula democràtica i de drets humans en els seus acords d'associació, de diàleg polític i de cooperació amb països tercers. Aquesta clàusula consisteix en un paràgraf a l'inici del text segons el qual "el respecte pels principis democràtics, expressats en la Declaració Universal dels Drets Humans, i pels principis de l'Estat de dret, nodreix les polítiques internes i internacionals de totes dues parts i constitueix un element essencial d'aquest Acord...". En teoria, aquesta clàusula es pot invocar per suspendre el tractat de manera unilateral en cas de violació dels drets humans.

L'acord comercial amb Colòmbia i el Perú és el primer Tractat de Lliure Comerç (TLC) que inclou la clàusula democràtica.

L'any 2005, el Parlament Europeu va adoptar una resolució sobre l'ús de la clàusula democràtica per la UE. En aquesta resolució, expressa el temor que si els principis de democràcia i drets humans no són prou prioritzats respecte als seus interessos econòmics, polítics i de seguretat, els esforços per promoure aquests valors com un objectiu fonamental de la UE fracassin.

És difícil d'imaginar que el Consell de la UE decideixi suspendre un tractat comercial per drets humans, la qual cosa afectaria directament els interessos comercials de les empreses europees

PER QUÈ LA CLÀUSULA DE DRETS HUMANS NO ÉS NI POT SER EFECTIVA EN EL CAS DE COLÒMBIA?

- Fins al moment, la clàusula democràtica ha estat principalment (i només parcialment) aplicada en cas de cops d'Estat (per exemple, amb països ACP). Fins i tot en els casos en què s'ha aplicat, ha conduït a la suspensió de l'ajuda de superació o a la suspensió de visats per a líders de règims colpistes però no a la suspensió dels beneficis del comerç. És difícil d'imaginar que el Consell de la UE decideixi suspendre un tractat comercial per drets humans, la qual cosa afectaria directament els interessos comercials de les empreses europees.

- El Consell de la UE fa una valoració política de la situació de drets humans per avaluar si cal o no activar la clàusula. No hi ha manera de fer una valoració jurídica, sobretot quan no s'esmenta específicament cap tractat.

- La clàusula democràtica no implica cap pressió per millorar la situació actual pel que fa als drets humans. Al contrari, aprovar el tractat amb aquesta clàusula enviaria el missatge que les violacions als drets humans que existeixen avui estan dins del que és "acceptable" per la UE. És útil recordar el que el Parlament Europeu va resoldre sobre aquest tema en una resolució del 2005: "[...] és de la responsabilitat de la Unió assegurar-se, quan signa amb un país tercer un acord internacional que inclou una clàusula de drets humans, que aquest país tercer en qüestió respecti els estàndards internacionals de drets humans quan l'acord se signi".

CAPÍTOL SOBRE EL COMERÇ I EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

En l'acord comercial hi ha un capítol sobre comerç i desenvolupament sostenible que fa referència a un seguit de convencions internacionals sobre drets laborals i medi ambient que han de ser ratificades i implementades de manera efectiva per les parts, com en el cas del sistema de Preferències Aranzelàries Generalitzades (SPG+).

Tot i així, a diferència de l'SPG+, aquesta part de l'acord no és suspensiva sinó consultiva: preveu l'establiment d'un Consell sobre Comerç i Desenvolupament Sostenible, que inclou la consulta de les instàncies de concertació de Colòmbia i de la UE, així com consultes més àmplies a la societat civil de totes dues regions. Aquestes consultes són interessants (com ho és el diàleg UE-Colòmbia sobre drets humans) i permeten generar debats, i que els representants dels treballadors puguin presentar les seves opinions i almenys fer visible la manca d'avenços. Però, com que no és suspensiu, aquest capítol no representa cap pressió, ja que no està clara l'eficàcia dels diàlegs amb Colòmbia per assolir canvis. Addicionalment, aquest capítol no inclou els tractats de drets humans de les Nacions Unides, i per tant no permetrà un debat i un monitoreig sobre els drets civils i polítics ni sobre els DESC (que no siguin els drets i les llibertats sindicals).

> Ni els falsos positius, ni l'escàndol del DAS, ni la corrupció, ni la infiltració paramilitar en l'Estat, ni les maniobres inconstitucionals a la cerca de la reelecció presidencial, semblen haver pertorbat aquestes relacions Colombia-UE

LA PRÀCTICA: LA UE S'ESTIMA MÉS FER NEGOCI QUE EXIGIR EL RESPECTE ALS DRETS HUMANS A COLÒMBIA

A la regió andina, Colòmbia és el principal soci comercial de la UE. Des de la segona meitat dels 90, les empreses europees han arribat de manera massiva a Colòmbia, en sectors com hidrocarburs, banca, telecomunicacions i premsa, aigua, construcció, etc.

A més d'interessos econòmics, la UE i Colòmbia comparteixen interessos polítics i estratègics. El desembre del 2009, van signar un acord d'entesa com a nou marc de diàleg polític. En aquesta ocasió, la Comissió Europea va destacar "l'excel·lent moment pel qual passaven les relacions entre Colòmbia i la UE". Ni els falsos positius, ni l'escàndol del DAS, ni la corrupció, ni la infiltració paramilitar en l'Estat, ni les maniobres inconstitucionals a la cerca de la reelecció presidencial, semblen haver pertorbat aquestes relacions.

En conseqüència, la Comissió Europea tracta de drets humans amb Colòmbia com amb un aliat, amb comprensió, paciència, optimisme i falsa ingenuïtat.

Per això, fa servir una argumentació en tres nivells:

- La situació de drets humans a Colòmbia, tot i que no és perfecta, ha millorat substancialment (cita la disminució d'homicidis i de segrestos).

  - Ni els informes de l'OIT ni els de les Nacions Unides no permeten treure aquesta conclusió. L'última conferència de l'OIT el juny del 2009 va negar a Colòmbia la clàusula de progrés, reclamada pel Govern colombià. Els informes recents de l'oficina de l'alta comissionada per als drets humans i dels relators especials que han visitat Colòmbia donen compte de més preocupació que alleujament. Segons l'ONU, l'any 2009 van augmentar les amenaces contra defensors, les accions dels grups paramilitars, la violència sexual i l'ús de tortura per membres de la força pública.

- El Govern colombià és obert a l'escrutini internacional, coopera amb l'OIT i amb l'ONU, i manté un diàleg constructiu amb la UE. Aquesta transparència i bona voluntat mereixerien actituds de cooperació per part de la UE en lloc de sanció o aïllament.

  - La cooperació amb l'OIT i l'ONU és innegable i sens dubte una bona estratègia. Pel que fa a la transparència, cal recordar la insistència del Govern colombià a negar la realitat, malgrat les evidències:
    · DAS: nega que el Govern hagi donat ordres o estigués al corrent de les activitats del G3, quan n'existeixen proves.
    · Execucions extrajudicials: el president Uribe continua dient que la majoria són falses acusacions fetes per desacreditar l'exèrcit.
    · Neguen el caràcter antisindical de la violència contra els sindicalistes.

> Si la Comissió Europea està convençuda que el lliure comerç afavoreix la pau i els drets humans, no s'entén per què no ha volgut fer una avaluació d'impacte del TC per als drets humans, per poder mitigar els efectes previsibles més crítics

  - El DAS ha espiat les ONG a Europa, i només ha pogut fer-ho violant la legislació europea o amb la complicitat de Governs o de serveis secrets europeus. Totes dues situacions són gravíssimes i mereixen ser investigades.

- Si queden dubtes, l'Acord té una "forta clàusula de drets humans".

  - Com ja s'ha explicat, aquesta clàusula no serà activada a Colòmbia ni representa cap pressió: el seu propòsit immediat és blindar l'acord davant les crítiques del Parlament Europeu.

ALGUNES DE LES CONTRADICCIONS ENTRE DISCURS I PRÀCTICA DE LA UE EN AQUEST PROCÉS D'ACORD DE LLIURE COMERÇ

- Declaració de l'ambaixador de la Comissió Europea a Colòmbia, Fernando Cardesa, a l'inici de la negociació de l'acord comercial amb Colòmbia i el Perú, segons la qual els drets humans no serien un tema tractat dins aquestes negociacions.

- La Comissió Europea ha encarregat un estudi d'impacte (SIA), que s'ha fet amb retard. Fins al moment no es coneix la reacció oficial de la Comissió Europea a aquest estudi, que assenyala diversos riscos de l'acord comercial (conflictes socials, palma, drets laborals, etc.).

- Contradicció entre el TLC i els objectius de la cooperació europea a Colòmbia. Segons el document d'estratègia de país de la Comissió Europea per a Colòmbia, les prioritats són la pau (70%), els drets humans i la democràcia (20%) i la competitivitat (10%). Si la Comissió Europea està convençuda que el lliure comerç afavoreix la pau i els drets humans, no s'entén per què no ha volgut fer una avaluació d'impacte del TC per als drets humans, per poder mitigar els efectes previsibles més crítics: impacte en la pobresa rural, els cultius il·legals i el reclutament per actors armats, conflictes per terra, palma, pobles indígenes en risc d'extinció, etc.

- Integració regional: era la prioritat de la UE per a les seves relacions amb la regió andina, i una condició per negociar un acord comercial. Avui en realitat la UE es desinteressa de la integració regional, i la deixa a l'interès dels països andins.

En conclusió, s'està imposant l'interès econòmic de les grans empreses europees, amb el suport incondicional de la Comissió Europea, que s'alia amb el Govern colombià per fer front a les crítiques de l'acord. En aquest camí, els crítics (de la societat civil, eurodiputats) són una nosa, com ho són els temes com els drets humans.

QUÈ HEM DE FER?

- Mantenir i intensificar les crítiques públiques davant l'acord, visibilitzar el rol de les empreses europees i la possibilitat que estiguin involucrades en violacions

Necessitem una campanya massiva de cartes enviades per ciutadans als diputats europeus perquè s'oposin a l'acord

als drets humans a Colòmbia, començar a denunciar més clarament la política de la Comissió Europea, que vulnera els principis i valors de la UE.

- Demanar al Parlament Europeu que sigui coherent amb la seva pròpia resolució sobre la clàusula democràtica, i que utilitzi els seus nous poders sota el Tractat de Lisboa per defensar els drets humans. Necessitem una campanya massiva de cartes enviades per ciutadans als diputats europeus perquè s'oposin a l'acord.

- Mobilitzar els parlaments nacionals dels països membres de la UE, tant perquè interpel·lin els seus Governs abans de la signatura de l'acord (que ha de ser aprovat abans pel Consell de la UE), com per al probable procés de ratificació per part dels parlaments nacionals, després del vot del Parlament Europeu.

- Denunciar l'aplicació provisional del tractat que segurament proposarà la Comissió Europea, un cop ratificat pel Parlament Europeu, sense esperar el llarg procés de ratificació en cada Estado membre. Aquesta forma d'aplicació "en urgència", sense passar pel procés complet de ratificació, quan hi ha dubtes seriosos sobre la conveniència política de l'acord, per la situació dels drets humans a Colòmbia, seria inacceptable.

CLOENDA

VIII JORNADES SOBRE COLOMBIA
DRETS HUMANS I TRACTATS COMERCIALS
Taula Catalana per la Pau
i els Drets Humans a Colombia
CCOO

ANDREU FELIP

Director de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament de la Generalitat de Catalunya

En primer lloc, vull agrair-vos a tots i a totes la participació a les Jornades d'enguany, però especialment aquest agraïment el vull dirigir a les persones implicades en l'organització, perquè les vuit edicions que s'han celebrat fins ara només s'expliquen pel seu esforç i la seva tenacitat. Vull agrair també a les persones representants de l'Estat colombià la seva presència durant aquests dies. El fet que hagin volgut compartir els debats amb tots i totes nosaltres ens honora i ens satifà enormement perquè dóna valor a les Jornades en tant que espai de diàleg.

Un dels deures de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) com a unitat del Govern de Catalunya és alinear-se amb el sentir de la ciutadania. En aquest aspecte, el Pla Director de la Cooperació per al Desenvolupament de Catalunya situa les persones com a centre de la missió de la cooperació catalana. I va ser també amb aquesta voluntat que, l'any passat, en l'exercici per a la definició dels que havien de ser els valors professionals dels treballadors i treballadores de l'ACCD, vam situar en primer lloc la vocació de servei públic.

El compromís dels ciutadans i les ciutadanes de Catalunya en defensa dels drets humans i dels drets col·lectius dels pobles, de la pau i del diàleg, de la negociació com a únic instrument legítim i sostenible de resolució dels conflictes, són coneguts i reconeguts a nivell internacional. En un altre grau, també és notable l'interès per Colòmbia i per la situació política i de violència que viu el seu poble, i més tenint en compte la presència cada vegada més nombrosa de catalans i catalanes d'origen colombià.

Aquest interès, tant del poble com de les institucions catalanes per la realitat colombiana, es concreta per exemple mitjançant la presència del Govern de Catalunya a la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia: des de l'any 2003, l'ACCD i l'Oficina per a la Promoció de la Pau i els Drets Humans de la Generalitat hi participem i hi col·laborem activament, formant-ne part i donant suport a les seves iniciatives i activitats. Un altre exemple d'aquest compromís amb Colòmbia és el fet que aquest sigui país prioritari d'actuació en l'àmbit de les polítiques de cooperació al desenvolupament, tal com diu el Pla Director de Cooperació per al Desenvolupament vigent.

I aquest compromís de Catalunya, de la seva ciutadania i del seu Govern, encara

que sigui modest, és rellevant. I ho és perquè una de les possibilitats de resolució del conflicte colombià passa per la implicació de la comunitat internacional, passa per acords internacionals com els Tractats de Lliure Comerç (TLC), en els quals l'interès econòmic no hauria de passar per davant de valors com la justícia, la igualtat i el respecte als drets humans, perquè, com he dit abans, la política ha d'estar al servei de la democràcia i de la ciutadania.

L'organització d'activitats com aquestes Jornades ens permet, doncs, aportar un granet de sorra al procés de pau colombià, situar-nos al costat de la seva gent, acompanyar-los en la consecució d'una pau justa i duradora i promoure un desenvolupament just i equitatiu, basat en la garantia d'exercici dels drets. Tots aquests valors són, justament, els que guien la Taula i l'ACCD i que per mitjà de les Jornades donem a conèixer, tot promovent una ciutadania crítica i participativa que sigui motor de canvis.

Moltes gràcies.

XAVIER BADIA

Director de l'Oficina de Promoció de la Pau i els Drets Humans de la Generalitat de Catalunya

Les meves paraules en aquest acte de cloenda són d'agraïment per la feina continuada de la Taula i de totes i cadascuna de les entitats que la formen, així com de totes les persones, ja sigui de Colòmbia o de Catalunya, que estan interessades en la problemàtica de Colòmbia aquí a Catalunya.

També vull donar les gràcies especialment a totes aquelles persones vingudes de Colòmbia, de les institucions –del Govern de Colòmbia: al viceministre senyor Ricardo Echevarría, a l'ambaixador en funcions senyor Augusto García, a la senyora cònsol; del Senat, a la senadora senyora Cecilia López–, i de la societat civil: el món universitari, empresarial i xarxes i entitats dels moviments socials, i molt especialment, de drets humans.

Com bé saben, la Unió Europea ha implementat una estratègia de política comercial que implica la signatura de Tractats de Lliure Comerç, coneguts com TLC, amb països de l'África, d'Amèrica Llatina, de l'Orient Mitjà i del Mediterrani, és a dir, amb països que tenen un context polític, cultural i econòmic molt diferent.

L'objectiu principal d'aquests acords és desenvolupar una política de cooperació regional gràcies a la qual la UE continuï tenint un pes econòmic i polític d'acord amb la seva talla i amb el seu paper com a potència mundial

En el seu discurs, la UE indica que la seva política ha de servir per consolidar els valors que defensa, la democràcia i el foment i protecció dels drets humans. Hi ha qui també defensa (i en aquestes Jornades s'ha dit) que la liberalització dels mercats i de les economies enfortirà la democràcia i millorarà el nivell de vida dels colombians.

Amb tot, però, els fets demostren que ni l'objectiu final ni el seguiment dels seus instruments són valorats en la seva mesura per les institucions europees. Al marge del Parlament Europeu, la UE no té avui per avui, en la meva opinió, ni la determinació política, ni les capacitats, ni els instruments per mesurar l'impacte dels seus acords en matèria de drets humans.

D'altra banda, des del punt de vista del conjunt regional de l'Amèrica Llatina, Colòmbia té una especificitat pròpia, l'experiència colombiana té unes característiques ben pròpies i definidores. Colòmbia viu des de fa més de quaranta anys un conflicte de naturalesa política que provoca un enorme patiment en el conjunt de la població de Colòmbia, i molt especialment entre les poblacions més vulnerables: els afrocolombians, els treballadors i treballadores, els indígenes i els camperols. Les Jornades que ara acabem han analitzat d'una manera especial els impactes del Tractat de Lliure Comerç sobre cadascun d'aquests sectors.

Però, certament, la situació específica de Colòmbia fa que sigui un escenari peculiar.

Es posa clarament de manifest, i també s'ha vist en les sessions de les Jornades d'aquests dies, que hi ha mirades molt diverses sobre Colòmbia, sobre la seva situació i sobre el diagnòstic d'aquesta situació, mirades que reflecteixen una forta divisió de la societat colombiana. Amb risc de simplificar, hi ha una doble visió de la situació del país que reflecteix en bona part la situació en què es troba avui Colòmbia. La visió de la Colòmbia oficial, de la qual forma part la visió del Govern i dels sectors de la classe dirigent del país, que nega el conflicte intern, que limita la violència a accions aïllades de grups terroristes, que dóna per culminada de manera reeixida la desmobilització dels grups paramilitars, que respecta en termes generals els drets humans i que està en un procés de millora en aquest terreny, i que gràcies a la "política de seguretat democràtica" el país està aconseguint una confiança inversionista i una cohesió social.

D'altra banda, hi ha la visió d'uns sectors als quals pertanyen els moviments socials i les entitats de drets humans, que pateixen les violacions de drets humans en les pròpies carns; que coneixen els impactes que té la "política de seguretat democràtica" en poblacions específiques, especialment els camperols, i les formes de resistència que s'han anat construint des del moviment social; que coneixen els canvis que ha provocat el procés de desmobilització dels paramilitars en l'estructura de la propietat de la terra, generant desplaçaments massius de població camperola; que perceben que l'Estat de dret i la separació de poders no són una realitat i que la parapolítica s'ha incrustat de manera contundent en les estructures de l'Estat; que denuncien les estratègies d'ocultació de violacions massives dels drets humans per part d'aparells de l'Estat (els "falsos positius", per exemple); i que veuen com les greus violacions dels drets humans (el llarg rosari d'assassinats de sindicalistes, per posar un exemple) continuen quedant en la impunitat.

El cert és que avui Colòmbia és, com deia abans, pràcticament l'únic país de l'Amèrica Llatina on hi ha un conflicte armat obert, amb presència de diferents grups guerrillers i amb una història recent marcada, a més a més, per l'actuació de grups armats paramilitars en àmplies zones del país. Aquest conflicte té unes arrels profundes en l'estructura de la propietat de la terra, en els intents frustrats de reformar la propietat de la terra al llarg del segle XX, en l'absència d'una reforma fiscal progressiva, que faci que els sectors econòmics més potents del país s'impliquin, més enllà de les paraules, en la hisenda pública, requisit indispensable perquè l'Estat pugui posar en marxa polítiques que tendeixin a resoldre la gran desigualtat social imperant al país, provocada per aquella estructura social a la qual m'he referit. És per això que sempre he defensat, i aquesta és la meva opinió, que el conflicte "militar" és més una manifestació d'un problema de

fons que no pas l'arrel dels problemes. I això situa el debat de les alternatives a la situació actual més en l'àmbit de la política que en l'àmbit estrictament "militar". Em sembla que els esforços cal dirigir-los a teixir acords pels quals es facin avenços significatius en la democratització dels aparells de l'Estat, la qual cosa comportaria el compliment estricte dels drets humans i la neta separació de poders, molt especialment de la justícia, com a premissa per avançar cap a un reconeixement de totes les víctimes del conflicte per mitjà de la veritat i la seva reparació. I també cal dirigir-los a acordar grans canvis estructurals, tant en l'economia com en la societat, que permetin abordar els problemes de fons que té la societat colombiana.

És per tot això, i precisament en aquest marc de discussió, que crec que el debat sobre el Tractat de Lliure Comerç podria ser una oportunitat –hauria de ser una oportunitat– per discutir sobre quines bases es vol avançar a Colòmbia, sobre quin model de societat cal construir un futur que sigui incloent de tots els sectors socials, i molt especialment els més afectats per la història colombiana recent.

Jo només vull fer dues reflexions finals:

1. El diàleg és absolutament necessari. Aquesta és una pràctica que no és fàcil dur-la a terme, encara que sembli el contrari.

Sense voler entremetre's (no es poden donar lliçons, no es poden copiar processos, sí que es pot aprendre, sí que es poden compartir experiències), cal buscar canals d'interlocució i de diàleg millors que els existents. Cal defugir els monòlegs, tal com s'ha dit al llarg de les sessions d'aquestes Jornades, i crear un espai comú, de concertació, en el qual tots els actors se sentin inclosos.

En aquest sentit, vull destacar l'aportació de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a aquest diàleg i, sobretot, a aquest esperit de diàleg. Des de la modèstia, crec que la Taula és un signe, i val la pena posar en valor la seva experiència.

La Taula –com un espai de concertació entre la societat civil catalana, la colombiana i les institucions de Catalunya–, l'Oficina de Promoció de la Pau i dels Drets Humans, també l'ACCD i l'Ajuntament de Barcelona, donen suport a la Taula perquè forma part fonamental de l'estratègia amb la qual el Govern de la Generalitat de Catalunya aborda el seu compromís envers la pau i els drets humans a Colòmbia.

Mitjançant la nostra feina, donant suport i participant en els treballs i en les activitats de la Taula, hem anat analitzant els diferents aspectes de la situació de Colòmbia, els actors, les víctimes, els forats i les oportunitats que ens ha anat oferint cada conjuntura.

Però, sobretot, hem après a dialogar, a confrontar anàlisis i diagnòstics, a debatre polítiques i protagonistes.

Avui mateix, la Taula ha convidat a aquestes Jornades representants de les diferents forces polítiques de Catalunya, unes de favorables, unes altres no, a la signatura del Tractat de Lliure Comerç entre la UE i Colòmbia. Però hi han participat, donen suport a la Taula i la reconeixen com a interlocutora en relació amb Colòmbia.

En el dia a dia, s'han donat i es donen tensions entre les entitats i les Administracions, però això no treu que tots reconeguem que és un espai útil i important, i que des de la modèstia constitueix una aportació a trobar una sortida al conflicte colombià.

2. El debat sobre el TLC afecta tant Colòmbia com la Unió Europea. Vull destacar, per tant, l'oportunitat del debat.

Per a Colòmbia representa un repte important: discutir i definir el model de societat, contribuir a la construcció d'un marc no tan sols institucional, sinó també real.

És cert que hi ha i que hi ha hagut morts d'empresaris, extorsions, etc. El representant de les cambres de comerç ho ha esmentat durant aquestes Jornades, i estic completament d'acord amb ell. No es pot silenciar cap mort, cap violació dels drets humans, vingui d'on vingui. El que no pot ser és que si parlem d'unes morts quedem situats en un cantó, i rebutgem les altres mirades i la complexitat de la situació. Hem de rebutjar la polarització.

Per a Europa també representa un repte important, ja que hi ha el perill de fer un discurs buit de drets humans. Europa ha de decidir si el discurs dels drets humans és un discurs buit de contingut, o bé és un requisit que ha d'imperar en les actuacions polítiques en general, i també en els acords comercials.

Acabo reiterant els agraïments a la Taula i a totes les persones assistents a les Jornades.

RAMON SANAHUJA

Coordinador de Cooperació Internacional i Immigració de l'Ajuntament de Barcelona

Primer de tot, voldria disculpar Manel Vila, comissionat de l'alcalde, que era la persona que estava previst que dirigís aquestes paraules.

No he assistit a totes les sessions, però sí que ho han fet alguns companys meus de l'Ajuntament. En la primera sessió, a la qual sí que vaig poder assistir, amb el senyor Jeff Vogt i la senadora López Montaño, vam poder conèixer una cosa molt interessant en el procés de negociació del Tractat de Lliure Comerç entre Europa i Colòmbia. La senadora va parlar d'"obscurantisme" per indicar que ni ella ni la resta de la societat civil no eren coneixedores dels detalls del Tractat, ni s'havia debatut res al Parlament.

Un tractat implica dues parts, en aquest cas Colòmbia i la UE. Per part de la UE, no sé si hi ha "obscurantisme" però sí gran desconeixement. Com va dir la Lourdes Castro, la responsabilitat de la UE i dels Estats de la UE és important perquè d'altra manera les possibles clàusules de salvaguarda dels drets humans no serveixen de res. Sóc una mica escèptic respecte als Estats membres de la UE.

Davant aquest Tractat, caldria preguntar-se: a qui beneficia? A quins sectors econòmics? Podem posar noms i cognoms? És a dir, com va preguntar Luz Monsalve, en el cas espanyol, a qui beneficia? A quines empreses? Quins efectes tindrà sobre la població?

Aquestes són algunes de les preguntes que espero que la resta de sessions hagin pogut respondre. D'altra banda, enguany hem pogut gaudir de la participació d'importants "actors empresarials" i del Govern. Vull agrair a l'ambaixador en funcions que hagi estat aquí, i aprofitar per recordar que els principals sol·licitants de refugi i asil a Espanya són colombians.

Per últim, felicito la Taula per l'encert dels temes tractats i per l'esforç d'afermar el valor del diàleg.

BERNAT MORENO

Director del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament

Bon dia a tots i a totes.

Novament, des del Fons Català volem donar les gràcies a l'organització de jornades com les que s'han dut a terme al llarg dels darrers anys, ja que aquest tipus d'actes ens permeten aprofundir l'anàlisi i ampliar significativament la visió del conflicte colombià. És per això que des del Fons Català creiem molt oportuna la tasca de sensibilització i de formació que la Taula Catalana duu a terme en aquest sentit. Una tasca de sensibilització continuada, any rere any.

Un cop més, aquestes Jornades ens han permès analitzar el conflicte a Colòmbia des d'una nova perspectiva: els Tractats de Lliure Comerç (TLC) i la seva incidència en la consolidació de la democràcia i dels processos de pau. I aquesta anàlisi es complementa amb les anàlisis que any rere any es fan en aquestes Jornades. Així, per exemple, l'any passat vam poder analitzar el conflicte des de la perspectiva regional i l'any anterior des de l'enfocament de gènere, etc.

Enguany el debat s'ha centrat en l'anàlisi des de la perspectiva dels Tractats de Lliure Comerç (els TLC), veient les diferents posicions existents en relació amb la seva signatura i la seva incidència en els drets fonamentals de la ciutadania colombiana.

Un cop més, aquests tres dies de Jornades han permès analitzar les diferents posicions dels diferents actors socials i dels representants institucionals (Govern i empresaris, organitzacions socials i sindicals de Colòmbia, col·lectius de treballadors, col·lectius indígenes, etc.) respecte als TLC, i sobretot han permès millorar els coneixements respecte a la incidència d'aquests tractats en la defensa dels drets humans i els processos de pau.

Ens hem pogut dotar d'una visió de la realitat i de la problemàtica colombiana molt més propera i cada any més completa. Addicionalment, des del Fons Català creiem que mitjançant aquestes Jornades aconseguim un cop més impulsar el diàleg i el debat entre tots els actors i la reflexió entorn dels processos de pau a la regió.

Durant aquests darrers dos dies, hem pogut comptar amb la presència i amb la participació de representants de comunitats i moviments socials, així com amb institucions catalanes i de la comunitat internacional que ens han permès aprofundir sobre el conflicte a Colòmbia. Hem tingut l'oportunitat d'analitzar amb més profunditat les perspectives de pau d'un conflicte que dura ja més de 40 anys i al qual és responsabilitat de tots i totes intentar buscar vies de solució.

En aquestes Jornades s'han plantejat possibles propostes de solució al conflicte i possibles escenaris d'acompanyament internacional que donen certa llum al procés de pau i als processos de defensa dels drets humans a Colòmbia. Hem tingut ocasió de compartir percepcions amb els diferents actors que han enriquit notablement les perspectives futures de pau.

Han tingut lloc debats enriquidors que un cop més ens han permès comprendre amb més profunditat el conflicte a Colòmbia. S'ha aconseguit fomentar així el diàleg i el debat entorn del cas colombià, complex en el seu context social i polític. Un context en el qual s'han impulsat iniciatives ciutadanes de construcció d'alternatives de pau i defensa dels drets humans, i cal afegir que moltes d'aquestes iniciatives han estat vinculades a processos municipalistes als quals des del Fons Català s'ha donat suport al llarg dels darrers anys.

Som conscients que per contribuir a crear les condicions de pau i respecte als drets humans és imprescindible l'empoderament i l'enfortiment de les iniciatives socials i institucionals, de manera que puguin funcionar amb autonomia, atenent a les particularitats de cada context, a les seves dinàmiques socials, econòmiques, polítiques i institucionals, a les seves possibilitats i a les seves limitacions.

Pensem que cal continuar treballant en l'espai de sensibilització i reflexió a Catalunya i d'incidència en l'àmbit internacional. En aquest sentit, considerem central el paper de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, que ha sabut consolidar-se com un espai unitari d'incidència política, de coordinació i reflexió entre els diferents agents i accions.

Així, doncs, gràcies a tots i a totes per haver assistit i haver contribuït a aquest espai de reflexió i debat, molt important per coordinar esforços i treballar conjuntament per avançar en el procés que hauria de portar-nos a una sortida dialogada del conflicte. Gràcies novament a la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia per la realització i organització d'aquestes VIII Jornades que ens han permès acostar-nos una mica més a aquesta realitat colombiana.

THAI JUNGPANICH

Taula Catalana por la Pau i els Drets Humans a Colòmbia.

En nom de la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia, voldria donar les gràcies a totes les persones, organitzacions i institucions públiques que han fet i fan possible que la Taula continuï sent un espai de trobada i de construcció de treball per la pau i els drets humans a Colòmbia. Als ponents, tant els que han viatjat de lluny com els que no, per enriquir el debat, i als moderadors i les moderadores per dinamitzar les diferents taules de treball. I, evidentment, a tot el públic assistent a les Jornades, tant als que ja coneixen la problemàtica colombiana com a aquelles persones que s'acosten per primer cop, les animem a continuar vinculades al treball per i per a Colòmbia.

El segon que volem destacar és l'enorme esforç de tots i totes per intentar fer d'aquestes Jornades un espai de trobada de diferents opinions, corrents i ideologies per poder discutir i reflexionar sobre els possibles camins a seguir, en un ambient distès i amb llibertat de poder expressar l'opinió de cada persona sense que importi el color del discurs. Hem tingut l'oportunitat d'escoltar la postura dels Governs colombià i espanyol, així com la dels empresaris, que creuen que el TLC serà un mecanisme que millorarà les condicions de vida i la democràcia a Colòmbia, però també la veu de gran part de la societat civil –des de sindicats fins a organitzacions socials de drets humans, camperoles, afrocolombianes, indígenes, entre altres, i on la Taula també se situa– que consideren necessari prioritzar els drets humans sobre els interessos comercials, i que per tant creuen que s'hauria de fer un estudi d'impacte sobre els drets humans i el conflicte armat abans de poder

parlar d'un TLC entre Europa i Colòmbia. No podem perdre de vista que Europa treballava els diferents acords regionals o amb els diversos països des d'un respecte compartit pels valors democràtics, per l'Estat de dret i pels drets humans, i que aquests últims eren el seu valor afegit davant altres països. Per tot plegat, la Taula aposta per una moratòria del procés d'aprovació o, en tot cas, de ratificació de l'Acord de Lliure Comerç entre Europa i Colòmbia.

Esperem que totes les postures respecte a aquest tema hagin tingut un espai per expressar-se, i amb això esperem haver consolidat que les Jornades de la Taula siguin un espai de pluralitat, de participació i d'escolta activa entre tots i totes.

Us convidem a continuar reflexionant sobre el tema i esperem que les conclusions que s'extreguin d'aquestes Jornades continuïn sent treballades amb la mateixa intensitat i la mateixa força.

Des de la Taula, un cop més gràcies per la vostra presència i per les vostres aportacions, i us continuem animant a treballar junts per la Colòmbia que tots i totes somiem.